

LITERARNO-
KULTURNA
REV I J A

I.

J E S E N

48218 priprava knjižnice

DMEVI

1

9

2

9

AVTORJI:

IV. ALBREHT / A. AŠKERC / ANTE BEG / B. BORKO / DRAGUTIN DOMJANIČ
E. GANGL / CV. GOLAR / PAVEL GOLIA / DAN. GORINŠEK / FRAN GOVEKAR
VIDA JERAJEVA / LJUBA JURKOVIČ / E. JUSTIN / MANICA KOMANOVA / GRIŠA
KORITNIK / JOŽE KOSTANJEVEC / MIHOVIL KRUŠLIN / MIRKO KUNČIČ / IVAN LAH
JANKO LAVRIN / FRAN LIPAH / JOŽA LOVRENČIČ / MIHA MALEŠ / KSAVER MEŠKO
FRAN MILČINSKI / JOS. MURN - ALEKSANDROV / R. PETERLIN - PETRUŠKA
JAN PLESTENJAK / MILAN PUGELJ / RAD. REHAR / FR. ROŠ / SILVIN SARDENKO
J. SELAN / FRAN STERLE / G. STRNIŠA / JOS. SUCHY / S. ŠANTEL / KATJA ŠPUR-
MUROPOLJSKA / MIRKO ŠUBIC / AL. TOMAŽIČ / FRAN TRATNIK / JOS. VANDOT
FR. VEBER / DR. JOS. VOŠNJAK / FR. ZBAŠNIK / DR. FRAN ZBAŠNIK / FRAN ŽGUR

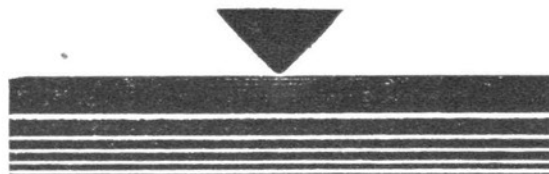
MEDIĆ-ZANKL

**TVORNICE OLJA, FIRNEŽA,
LAKOV IN BARV, D. Z. O. Z.**

CENTRALA V LJUBLJANI - LASTNIK FRANJO MEDIĆ

TOVARNE: LJUBLJANA-MEDVODE

PODRUŽNICE IN SKLADIŠČA: MARIBOR — NOVI SAD

LASTNI DOMAČI PROIZVODI:

Laneno olje, firnež, vse vrste lakov, emajlno-lakastih in oljnatih barv / Kemično čiste in kemično olepšane kakor tudi navadne prstene barve vseh vrst in barvnih tonov, čopičev, steklarskega kleja itd. znamke „**MERAKL**“ za obrt, trgovino in industrijo, za železnice, pomorstvo in zrakoplovstvo

CENE ZMERNE — TOČNA IN SOLIDNA POSTREŽBA

Milan Ingely

»ODMEVI«

LITERARNO-KULTURNA REVIIJA

I. LETNIK

UREDIL

RADIVOJ PETERLIN-PETRUŠKA

LJUBLJANA 1930

UČITELJSKA TISKARNA (PREDSTAVNIK FRANCE ŠTRUKELJ)

VSEBINA I. LETNIKA:

- Adamič Anton: Prepozno. 1./III.
- Albreht Ivan: † Milanu Puglju. 1./I. — Na Golgoti. 12./I. — Rdeče lučke (Miha Maleš). 103./I. — † Milan Pugelj. 105./I. — Klic iz dalje. 2./II. — Čas kovač (Janko Glaser). — Kitajska lirika (Alojzij Gradnik). 123./II. — Pot za goro (Al. Peterlin-Batog). 126./II. — O literarnem rešetanju. 131./II. — Janez Trdina. 143./III.
- Aškerc Anton: Poslednje pismo dr. Turnerju. 12./I. — Pisma dr. Turnerju. 6./IV.
- Baukart Jan: Zimska nada. 12./II. — Orglar. 8./III.
- Beg Ante: O gobah. 13./I.
- Bendé Roman: Narodni motiv. 12./IV.
- Bitenc Dane: Triglavu. 8./III.
- Bolhar Alojzij: Slovenske književne družbe in njih izdaje v letu 1929. 9./III.
- Borko Božidar: Drhtenje v duši. 15./I. — »Pan« Miroslava Krleže. 12./II. — Ljubav u Toskani (Miloš Crnjanski). 132./III. — Iz jedne prošlosti: Angelus u ljutomerskim goricama. — Jesenji večeri. — Solsticij. 11./IV.
- Bučar Vekoslav: Razstava lužiško-srbskega umetnika. 16./II.
- Cankar Ivan: Za slovo. 20./II. — Pismo Lušino Anici. 23./III. — Jesenski psalm. 13./IV.
- Cegnar France: Tri pesmi: Nedolžnost. — Pesem od koprive. — Gesang, am Abend in der Laube zu singen. 98./IV.
- Cvelbar Jože: Pesmi: Pa dedek moj... — Voznikova pesem. — Kukavici v slovo. — Narodna pesem. — Vagabund. — Ciganka. — Jesenska pesem. — Razpoloženje. 22./II.
- Danilo-Cerar: Oj, predpust, ti čas presneti. 27./II.
- Debeljak Anton dr.: Mačarov. 14./IV. — Goriški slavček. 98./IV.
- Derganc Fran dr.: Pesem letnih časov: Posvetilo. — Trpka v igred. — Vesela pomlad. — Poletni darovi. — Poletna straža. — Jesenske slutnje. — Na grobeh. — Božična. — Domača zima. 75./II. — Problem malega naroda. 129./II.
- Dolar Simon dr.: Vebrova »Filozofija«. 134./III.
- Domjanič Dragutin M. dr.: Spomen na Ljutomer: Hajda. — V gorice. 18./I. — V inju: Park. — Ladanjsko groblje. 20./II. — Dve prozuletni: V senci. — Jutro. 20./III. — Bogečko groblje. — Mrtvi tiček. 17./IV.
- Dornik Ivan dr.: Breze. — Potočnice. — Mati. 18./IV.
- Fakin Zorko dr.: Morala in kri. 147./III.
- Gangl Engelbert: Sebi. 19./I. — Gledališče. 21./III. — Moja misel. 19./IV.
- Glaser Janko: K Vidmarjevi oceni zbirke »Čas — kovač«. 101./I. — Verzi. 36./II. — Ozadje Cankarjeve črtice »Pričakovanje«. 23./III.
- Golar Cvetko: Čebelarjeva molitev. 1./I. — Stari vinogradnik. 30./II. — Vojak in deklica. 28./III. — Dejanje slikarja Matije. 19./IV.
- Golia Pavel: Uspavanka. 19./I. — Krota. 37./II. — Iz novjših pesmi: Milan Pugelj. — Prijatelj moj. — 16./IX. 1930. — Pijanec. — Najnovjša pisarija. 31./IV. — Ubogi Zvonar. — Poetu-kritiku. 101./IV.
- Gorinšek Danilo: V album. 20./I. — Molitev. — V zgodnji pomladi. 42./III. — Pesem. 34./IV.
- Govekar Fran: Boa. 20./I.
- Gregorčič Simon: Dve pismi. 98./IV.
- Horvat-Kiš Franjo: Pisma Milanu Puglju. 38./II. in 43./III.
- Jakopič Rihard: Večer. 40./II.
- Jarc Miran: Žena Marija. 41./II. — Človek iz samote (Makso Snuderl). 128./II.
- Jerajeva Vida: Fant in deklica. 23./I. — Rosmanje. 50./II.

- Jug Klemen dr.: Evidenca in spoznavanje. 43./III.
- Jurca France: Klic iz predmestja. 34./IV.
- Jurković Ljuba D.: Neimar. 2./I. — Sudbina mojih stihova. 57./III. — Crvena pesem bez rime. 35./IV.
- Kač Janko: Savinjska jesen. 51./II. — Planina smrti (Josip Jeras). 124./II. — Trojica (Ljuba Prenner). 127./II. — Vrnitev. 58./III. — Spomini (Danilo). 131./III. — Napoleon ob Soči (dr. Jože Rus). 140./III. — Oštirji in Oštir. — Mezeg-pšenica. — Psalmist. — Maske. — Cesarji in Cesar. — Peterlin-Petruška. 146./III. — Pikapolonica. 36./IV. — Odsevi (Ivan Albrecht). 93./IV. — Veber-škalec. — Vzdihi učencev. — Goga. — Godčev kvartet. — »Samorodnost«. — Moralistu. — Otrokom vseh starosti. 101./IV.
- Katalinič-Jeretov Rikard: Slovenska pjesma. 51./II.
- Kolarič Rudolf dr.: Slovenski jezik. 52./II.
- Komanova Manica: Na kmetih. 23./I. — Spominček na Koširjevo Franico. 58./III.
- Koritnik Griša: Mornarske pesmi: Jugoslovanski mornarji. — Jutro ob morju. — Svatba na morju. — Mornarjevo slovo od ljubice. — Mornarjeva vrnitev k ljubici. 26./I. — Pesem samca. 56./II.
- Korun Valentin dr.: Miss Mlaka. 57./II.
- Kostanjevec Jože: O Milanu. 4./I.
- Kragelj Mirko: Zvesta ljubica. 59./II. — O, da sem Krez! 60./III.
- Krušlin Mihovil: V Turopolju 1916. 28./I.
- Kunčič Mirko: Vera. 28./I. — Bedni. — Spomin. — Kadar sem žalosten. 60./II. — Noč. 60./III.
- Lah Ivan dr.: Čahejev maj. 29./I. — Evdeleba. 61./III.
- Lapaine Adolf: Iz spominov na Egipt. 38./IV.
- Lavrin Janko: Ruska moderna do velikega prevrata. 40./I. — Ruska moderna po prevratu. 61./II.
- Lipah Fran: Galicija 1915. 44./I.
- Lovrenčič Joža dr.: Obračun. 44./I.
- Maister Rudolf general: Naš cvet. 64./III.
- Majcen Davorin: Dr. Pavel Turner Janezu Trdini. 64./III.
- Meško Ksaver: Slovenske gorice. 45./I. — Ob zvonjenju na starega leta zvečer. 1./II. — Mati in lastovke. 84./III.
- Milčinski Fran: Sožalni poset. 55./I. O profesorju in dežniku. 84./III.
- Murn-Aleksandrov Josip: Šmarna idila. 58./I. — Nimaš ti... — Na holmcu. 63./II.
- Murnik Rado: Učitelj Beda. 1./IV.
- Nardin Julij: Pod vplivom poskusov Nikola Tesle. 86./III. — Težave z iznajdbo. 43./IV.
- Ocvirk Zdravko: Kot slutnja težka. 89./III.
- Pehani Polde: Ena zvezda le gori. 63./II. — Ne slišiš... 90./III.
- Perhavec Vladimir dr.: Nocoj... 90./III. — Na Triglavu. 48./IV.
- Peruzzi Ivo: Ingličjevo deteljišče. 90./III. — Prisega o polnoči. (Manica Komanova.) 142./III.
- Peterlin-Batog Alojzij: Kitica mojih (Rudolf Maister). 125./II. — V jutru. 91./III.
- Peterlin-Petruška Radivoj: Popotnika. 11./I. — Milan Pugelj — Mihovil Krušlin — Dragutin M. Domjanič — Ljuba D. Jurkovič. 106./I. — Horvat — Kiš — Katalinič-Jeretov. 129./II. — Fran Sterle. 144./III. — Odkritje spominske plošče Janezu Trdini. 145./III. — Rado Murnik — šestdesetletnik. 98./IV.
- Plestenjak Jan: Srečanja. 60./I. — Sirota Jerica (Ivan Albrecht). 102./I. — Ubijalec. 64./II. — H kritiki Franceta Vodnika. 130./II. — Skoz križ in trpljenje gre pot v življenje. 49./IV. — Najdenček Jokec (Mirko Kunčič). 93./IV.
- Polák Janko: Jaz slutim... Sam... 70./I. — In vendar vem... 88./II. — Nokturno. — Le enkrat je v življenju maj. — Pesem. — Pa so smreke zašumele. — In ko zadiha tiha noč... 106./III. — Mladost bila... Sonet. 54./IV.
- Pregelj Ivan dr.: Vrh Ljubnika nad Škofjo loko. 55./IV.
- Premk Josip: Dete. 91./III.
- Preobraženski Nikolaj dr.: Jeseninov konec. 68./II.
- Pretnar Mirko dr.: Tihi gozd. 55./IV.
- Pugelj Milan: Jagrovi. — Jugoslovani. 63./I. — Vmes. 71./II.
- Puncer Srečko: V samoti. — Motto. — V Savinjski dolini. — Da sem jaz. 55./IV.
- Rape Andrej: Spomin. 80./II. — Prezgodaj — prepozno. 96./III.

- Rehar Radivoj: Vam, ki le slutnja vas plaha pozna. — Na krasu. 65./I. — Polžja hiša. 81./II. — Sinajska pesem. 83./II. — Polnočni cvet. 96./III. — V tvojih očeh. 57./IV.
- Robida Ivan dr.: Vasovalec. 99./III.
- Roš Fran: Jesenska storija. 65./I. — Peregri nove službe. 83./II. — Razstaneč. 86./II. — Starac sanja. 99./III. — Tretji. 57./IV.
- Samec Janko: Ljubljanske slike: Ljubljansko jutro. — Pred pošto. — Pred Mestnim domom. — Kalvarija. — Valentin Vodnik. — Trubarjev spomenik. — Tivoli. — Suhi bajer. 86./II. — Narobe Krist. 131./II. Ločitev zakona. 100./III.
- Sardenko Silvin: Jesenski motiv. — Duša. 69./I.
- Simončič Makso: Vrnitev. 108./III. — Svetinjska. 59./IV.
- Slavčeva Maša: Povej mi zgodbo teh pisem... 64./IV.
- Slokan Fran: Pomladna pesem deklice. 112./III.
- Smrekar Hinko: O, ta prešmentana ljubezen! 112./III. — Turobne ure. 116./III. — Pesnika. 146./III. — Bazar. — Uvod v umevanje najmodernejše umetnosti... 67./IV.
- Stritar Josip: Pismo Milanu Puglju. 71./IV.
- Strniša Gustav: Manom prijatelja Milana Puglja. 5./I. — Sestaneč. 89./II. — Ideja. — Fantič. 116./III. — Ecce homo (Mirko Kragelj. 133./III.
- Suchy Josip: Bombay. 70./I. — Vzdolž zapadne indijske obale. 89./II. — Ob dalmatinski obali. 71./IV.
- Škerjanec Lucijan M.: Dana GoliasKoblerjeva. 93./II.
- Šnuderl Makso dr.: Petek Martin gre skozi vojsko. 94./II. — Hermina. 76./IV.
- Špur Muropoljska Katja: V zarjah so ceste ležale. — Jesenska. 74./I. — Utrinek. — Ne poznam te nocoj... 98./II. — Pesmi: Kak mraz je v moji izbi nocoj... Joj, gospod! — Moji dnevi. 117./III. — Pesmi: Naš mali dom. — Lani je šel mali brat. — Danes so ceste kakor bi v večnost šle... 82./IV.
- Tomažič Alojzij: »Bodite ljudje!« 74./I.
- Tominec Ivan: Imenoslovje Julijskih alp (dr. Henrik Tuma). 138./III.
- Tratnik Fran: Aforizem. 78./I.
- Trdina Janez: Pisma dr. Fr. Zbašniku. 118./III.
- Trstenjak Alojzij dr.: Po Kami in Volgi med rusko revolucijo. 121./III.
- Turner Pavel dr.: Pisma Janezu Trdini. 67./III.
- Vandot Josip: Iz Pugljevih mladih let. 6./I. — Žalostna ljubezen (Danilo Gorinšek). 103./I. — Medved Rjavček (Fran Roš). — Martuljkove pesmi. 99./II. — Mladi rod za god (Marija Grošljeva). 123./II. — Medvedov Godrnjavček (Marija Jezernik). 124./II. — Jaz iščem te... 126./III. — Iz mladinske literature. 137./III. — Sto izletov (Rud. Badjura). — Popotnik »Popotnikov«. 83./IV. — Mladinska matica. 94./IV. — Henrika Heineja izbrane pesmi (A. Benkožvič). 97./IV.
- Vargazon Dušan: Breskev. 90./IV.
- Veber France dr.: Nekaj misli o kulturi in civilizaciji. 78./I. — Nekaj o razmerju lepote do resnice in dobrote. 104./II. — K Jugovi razpravi o »evidenci in spoznavanje«. 144./III.
- Videmšek Arko: Zimski soneti. 89./IV.
- Vošnjak Josip dr.: Pisma A. Aškercu. 86./I.
- Zajec Ivan: Moja internacija na Sardiniji. 91./IV.
- Zarnik Boris dr.: Ob Domjanovičevi proslavi. 143./III.
- Zbašnik France: Breza sanja. — Mimgrede. — Jesenski dan. 90./I. — Aleja sniva. 110./II. — Narodna. 127./III.
- Zbašnik Fran dr.: Morje. 91./I. — Vest. 110./II. — Iveri. 122./II. — Gospa Markičeva odgovarja na pismo svoje prijateljice. 127./III. — Iveri. 130./III. — Legende o sv. Frančišku (Ks. Meško). 131./III. — Kako da ne bi? 147./III.
- Žgur Fran: Epitaf Aleksandrovi. 100./I.

Slike in vinjete.

- Cankar Ivan: V spomin. 19./II.
- Cuderman Stane: Glava. 60./III.
- Cvelbar Jože: Hrepenenje. 22./II. — Jaz in vojna. 24./II. — Jaz in ti. 26./II.
- Gaspari Maksim: Pomlad (naslovna stran).

Gaspari Oto: Deklica z golobčkom. 8./III. — Pomlad. 42./III. — Konec. 147./III. — Pokrajina. 48./IV. — Jesen. 63./IV.

Justin Elko: Jesen (naslovna stran). — Jesen. 11./I. — Po zimi. 50./II. — Groza. 111./III. — Mohamedanca. 13./IV. — Motiv iz Bosne. 70./IV.

Lapaine Adolf: Otok Phylae v Elšetalu. 75./IV.

Maleš Miha: Pomenek. 73./I. — Sanjajoče dekle. 89./I. — Mati z otrokom. 84./III. — B. Shaw. 130./III. — Ex libris. 102./IV.

Pirnat Nikolaj: Z nedeljskega oddiha. 98./II. — Razstavi. 131./II. — Ah, pomlad!... 115./III. — Idrijske hiše. 125./III. — Poletje (naslovna stran). — Trbovlje, šaht št. 3. 97./IV.

Pregelj Mira: Dekle. 27./III.

Slapernik Rajko: Na Silvestrovo. 1./II. — Cankarjeva rojstna hiša. 90./IV.

Smrekar Hinko: Ilustracije k »Pesem letnih časov« dr. Frana Derganca. 75—80./II. — Ilustraciji k »Prešmentani ljubezni«. 113—114./III. — Ex libris. 142./III.

Sterle Fran: Ljubljanski grad. 39./I.

Stiplovšek Fran: Vasica. 70./II. — Ulica. 30./IV.

Šantel Avgusta: Motiv iz Bovca. 81./IV.

Šantel Henrika: Stara kuhinja. 83./III.

Šantel Saša: Ex libris. 107./I. — Zima (naslovna stran). — Motiv iz Kranjske gore. 88./IV.

Šubic Mirko: Študija. 64./I. — Znamenje v snegu. 15./II. — Maska. 122./II. — Mlada mati. 41./III.

Tavčar Josip: Cerkev sv. Vida. 53./IV.

Tratnik Fran: Glava sejalec. 3./III.

Vavpotič Fran: Študija. 95./III.

*

Milan Pugelj leta 1928. (foto V. Bešter). 10./I.

Dr. Dragotin M. Domjanič. 18./I.

Dr. Klemen Jug. 56./III.

Dr. Pavel Turner. 65./III.

»Galil« (foto Bojan Tavzes). 37./IV.

Pokrajine Egipta (foto Bojan Tavzes). 39—42./IV.

Priloge.

Milan Pugelj (foto Franc Vesel. Knjiga I.

Ksaver Meško (foto V. Bešter). Knjiga II.

»Vesela pomlad« (zložil Sava Radič, Mirt, uglasbil Josip Pavčič, ilustriral Hinko Smrekar). Knjiga II.

Janez Trdina (orig. lesorez E. Justina). Knjiga III.

Rado Murnik (orig. lesorez E. Justina). Knjiga IV.

O D M E V I

KNJIGA I.

JESEN

LETO 1929.

IVAN ALBREHT, V. Malenca:

† MILANU PUGLJU.

Da so ugasnile tvoje oči, Tvoje krotke in blage
mi pravijo — Jaz ne verjamem.
O ne, — le čas, ki je v večnost zasanjan,
obstal je za hip pred teboj,
ti naše slovenske, iskrene ljubezni ponižni heroj! ...
Usoda skesana
otrla ti znojne je srage
s trpečega čela,
da bi te čistega v večnost zajela vesoljna nirvana.
Da pa ugasnile kdaj bi oči, tvoje krotke in blage,
jaz ne verjamem ...

CVETKO GOLAR, Ljutomer:

ČEBELARJEVA MOLITEV.

(Milanu v spomin.)

Ob jutranji zarji čebela
iz zlate pije posode,
ko roka Gospodova nežno
jo varuje vsake nezgode.

Na njenih pisanih potih
ljubeče Stvarnik jo spremlja,
ko v divjem viharju in gromu
nebo se trese in zemlja.

Zahvaljen za svojo ljubezen,
ki blagoslovil si naju —
o, bodi češčen v molitvi,
poslušaj me v svetem raju!

Glej, ona mi sestra je zvesta,
in ena obema je hiša,
o, čuj najine slavospeve,
ko solnce na nebu se viša.

Nebeških livad dehteči
cvetovi so nam zacveteli,
bobneči slapovi pod snegom
so vzklili in se razbrsteli.

Na vzhodu skoz zlata se vrata
razliva iz neba žarenje,
kot z angelskih vrtov se zjutraj
razlega nadzemsko zvonjenje.

Pobožno in tajno šumenje
kipi iz svetišč, iz ulnjakov
nad jablane, tiha slemena
do belih blestečih oblakov.

Pokorna in skromna Ti dekla
nebeško slavo prepeva,
ko jutro zlati se na nebu,
ko gasne zarja že dneva.

Ponižno pesem Ti poje,
šumeč skozi rožnato morje
in bliža se v bistrem Ti letu
v kristalno in jasno obzorje.

In dih, ki srebrno se vije
nad polji pod svod Ti nebesni,
drhteč kot meglica v vsemirju,
daritev je moje Ti pesni.

LJUBA D. JURKOVIĆ, Ljubljana:

NEIMAR.

(Milanu Pugelju na uspomenu.)

Mladi neimar
zasukanih rukava,
zamahom odlučnim,
poslednji kamen
na palati silnoj
kašikom maltera oblaže
i ravna ...
Od veselja peva i kliče
iz grla carskog:
— Hej, braćo! — svršeno je!
— Cveće dajte!
— Zastave dižite!
Oh, kako je lepo to veselje
mladog neimara!
Ja mu se divim,
i dugo ga gledam,
njega i sve njegove drugove.

U toj masi kamena, opeke,
željeza i betona ukopana je:
Mladost koja ne propada!
Snaga koja savladava!
Ljubav koja draži!
Veselje koje stvara!
Lepota koja blaži!
On briše znoj sa umorna čela,
otvorenom šakom o prsa lupa:
— To moje je delo!
U tom svečanom trenutku,
taj mali neimar,
velik je kao svemogući Bog,
i silan kao vreme neizmerno ...
Sirene na svu paru zvižde.
Rad se prekida,
i radnik na počinak ide.

On silazi miran i umoran.
 Sav je prljav od kreča i maltera.
 Armadura trošna pod njim
 neobično škripi,
 kao da mu šalje poslednji pozdrav,
 (ona znade, sada će i nju da sruše,
 i u podrum da bace, —
 odslužila je!) — — —
 Kad je sišao dolje,
 među ostale ljude,
 niko ga poznao nije,
 svi so mu se uklanjali,
 zaobilazili ga i gurali,
 da im, zaboga, nebi pokvario odelo,
 tu, taj prljavi neimar!
 Ali on to ne vidi,
 i ne može da vidi!
 On je veseo,
 gordo je podigao glavu,
 i divio se svome delu!
 On je tada velik,
 silno velik —
 stvaralac!
 On je uživao u lepoti dela;
 i tada ni na šta drugo
 mislio nije,
 ni na to, da mu nikad neće biti
 dozvoljeno,
 da udje u tu palatu, koju su
 podigle njegove žuljave ruke,
 šta više,
 on je to od pre znao,
 sada će ju samo iz daleka promatrati,
 i nekim će strahom k njoj prilaziti.

Ta molim vas, tamo će biti mesta
 samo za frak i svilu,
 tu će se jesti kavijar i piti šampanjac,
 a on u čadjavoj izbi, voli —
 samo prljavu kecelju
 i čašu dobrog vina!
 Danas je i suviše veseo
 da bi o tome mislio.
 Hita svome domu,
 čeka ga žena i troje dece.
 On dolazi umoran,
 umoran od rada i od veselja!
 Pazite, veselje i život je dao drugome —
 za par dinara dnevno!
 Jedva je ženu poljubio,
 decu pomilovao,
 i zalogaj založio,
 hitno na počinak ide,
 znojni mu obrazi duboko upali...
 On spokojno sklapa oči,
 sa posmehom na usnama,
 on usnu slatko i mirno,
 a na njegova široka prsa,
 kao na najsladje duške,
 položio je svoju malu glavicu
 njegov najmladji sin:
 — Tu mi je lepo i toplo, reče.
 Tama je.
 Pred ikonom tilja kandilo...
 Iz vlažnog čoška ismehivaju mu se tri
 [aveti:
 Starost,
 Beda
 i Smrt...

Ja nisam tražio rime, —
 ja sam samo hteo,
 da vas povedem u jedno otvoreno srce,
 da vam pokažem jednu poštenu dušu.

da poljubim jedno čestito čelo
 i pohvalim jedno lepo i divno delo!
 Šta mislite, molim vas, da li taj neimar mali
 imade pravo na jedan udoban stan,
 a njegova deca na čestiti krov?!
 Da me razumete,
 on to ne traži,
 ne! On spava mirno,
 to ja vas pitam,
 on je samo gord,
 što su njegove slabačke ruke podigle
 tu golemu masu, koja se diže visoko u visinu,
 i smelo prkosi vremenu i svetu!

JOŽE KOSTANJEVEC, Maribor:

O MILANU.

Ob počitnicah l. 1901. sva s tova-
 rišem Verbičem napregla svoji kočiji,
 da si utrneva pot iz Ljubljane preko
 Novega mesta, Metlike in Karlovca na
 takrat še malo znana Plitvička jezera
 in morda še dlje. V Novem mestu sem
 trčil prvič tiste dni skupaj z Milanom
 Pugljem. Bil je gimnazijec. Zanimal me
 je že prej po svojih otroških pesmicah
 v »Vrteu« in »Zvončku«. Že po krat-
 kem razgovoru z njim sem bil prepri-
 čan, da imam opraviti z nadarjenim, po
 višjih ciljih stremečim človekom. No-
 vomeška tla niso bila več zanj, oziral
 se je po svojim idealom primernejšim,
 kjer bi se nekoliko bolj prosto gibal,
 zato je krenil proti Ljubljani. Ni imel
 sreče. Že prve dni svojega tamošnjega
 bivanja je opustil vse svoje prvotne

načrte, posvetil se je samo literaturi in
 kar je z njo v zvezi. Bil je dopisnik,
 urednik, tajnik »Matice Slovenske« in
 tajnik dramskega gledališča. Bil je
 vztrajen in delaven kakor mravlja, delal
 je za vse, zato so pa tudi vse odlagali
 na njegove rame, ne da bi ga bili vpra-
 šali. To njegovo naporno delo je prav
 gotovo mnogo pripomoglo, da se je po-
 slabšalo njegovo itak že po naravi rahlo
 zdravje, in da je mnogo prezgodaj za-
 pustil mesto, ki ga je nazadnje zasedal
 z vso nesebičnostjo, ljubeznijo in vne-
 mo. Ako ne bi bil Pugelj gibal z vsemi
 štirimi vztrajno že med svetovno vojno,
 bi tičal naš prosvetni voz še daleč na
 izvoženem tiru. To trdim opravičeno in
 povsem odkrito. Ko me je Milan pova-
 bil na sodelovanje pri listu, ki ga je

vzorno urejal, nisem odrekel, rajši sem sodeloval pri njem kakor marsikje drugje. Med vojno sem bival par let v Splitu, brodil sem izven njega po vsej tačas zapuščeni Dalmaciji brez utehe in miru. Veliko slavlje je bilo zame, kadar sem smel ob redkih prilikah in v nevarnosti za lastno kožo zopet pogledati, kje čepi moja lepa, dasi tako oskrunjena domovina. Prva moja pot v Ljubljani je bila vedno v Kolodvorsko ulico, kjer je stanoval Milan s svojo družinico. Tam sem se oddahnil in odpočil, tam sem postal zopet človek. Dokler bom živ, ne bom pozabil te gostoljubnosti! — Minili so časi, drugačen je svet, skoro bi rekel, da ga več ne poznam. A

gledam nazaj, visoko se dvigajo mejniki, in spomeniki, v njih je življenje, ki ga živim! — Zadnjič sem obiskal prijatelja nekoliko tednov pred njegovo smrtjo. Nisem ostal dolgo, prehudo mi je bilo. One navadne fraze, ki se blebečejo ob takšnih prilikah, mi niso hotele preko ust. Pred menoj je stal mrtvaški oder, ves v svečah in vencih, na njem ovenčan, z vdanim smehljajem na ustnah prijatelj Milan, ki je sedel tistikrat še pred mano v naslanjaču ves betežen in do zadnjega izčrpan. Nisem mogel zdržati, molče sem mu podal roko in s težkim srcem sem odšel. Videl ga nisem več, a čestokrat mislim nanj in bom mislil do zadnjega!

GUSTAV STRNIŠA, Ljubljana:

MANOM PRIJATELJA MILANA PUGLJA.

Sneg je na polju ljubljanskem blestel,
beli grobovi so v zarji sijali,
žarki poslednji so se poslavljali,
težko pot, zadnjo pot z nami si šel.

Pevci zapeli so, lahno odmeval
glas je otožen prek naših poljan,
zvonec pogrebni tenko je odpeval:
»Pojdi počivat, bil ploden je dan!«

Pa so zavabile sence iz mraka,
kot bi duhovi hiteli nasprot:
»Družba te mrtvih umetnikov čaka,
gremo na večno skrivnostno pot!«

Tvoji najdražji so bolno jokali,
biseri težki so padali v grob,
solznih oči smo prst nate metali,
v srcih čutili smo strašni pokop.

Milan, počivaj! Saj vedno med nami
duh tvoj ostane kot zimzelen mlad,
da ne bo dolgčas v preozki ti jami,
enkrat te pojdemo vsi obiskat!

IZ PUGLJEVIH MLADIH LET.

Pomlad leta 1899. je bila posebno na Dolenjskem krasna. Bila je ena izmed onih pomladi, ki se prikažejo menda vsakih sto let enkrat in napravijo na človeka globok vtisk, ki ga ne zabrišejo vsa poznejša leta. Novomeška okolica je v bistvu in nastroju vsa dovzetna za naravne pojave, ki se prikazujejo v mogočni krasoti po vsem silnem kompleksu, razprostirajočem se od zelenega masiva Gorjancev pa tja do opevanih brežuljkov Trške gore in prečenskih hribov. In če sine pomlad z vso sočnostjo in bohotnostjo po tem koščku paradiža, se zgane v njem poezija in zavriska po vsakem mladem srcu in neodoljivo vzkipi v duši onega, komur so sojenice položile v zibelko liro s trnjevimimi strunami. In so se tod prebujali in dozorevali poetje, vsi obkroženi od žarkov novomeške pomladi, ki jim je svetila v življenje, da so lažje prenašali razočaranja in preganjanja, ki jih je z njimi bogato obsipal radodarni slovenski svet.

Pomlad leta 1899. je bila prekrasna in prav radi tega polna tragike za Novo mesto. Zakaj sredi največjega naravnega razkošja in sredi vriskajočega pomladnega veselja se je hipoma raznesla med mladimi ljudmi vest, da je umrl pevec novomeške okolice in njene brsteče pomladi. Po kapiteljskem hribu so posedevali študentje in plakali, plakali ob verzih, s katerimi se je v

»Zvonu« mladi Kette poslavljal od Novega mesta, od življenja, od sveta in od nikdar doseženega ideala:

»Al veš, kako vsled solnčnega obiska
žarnó blesti dolenska stolica?
Kako po rosi vsa okolica
cveté, drhti, kako od sreče vriska?«

Velika žalost nad prerano in nepričakovano Kettejevo smrtjo je potrla vse tedanje novomeško dijaštvo, ker jim je bil Kette mojster, od katerega so po vsej pravici pričakovali največjih umetnin in ki jim je bil učitelj dve leti. Slovenska moderna je vzbrstela v najlepšem cvetju in mladina se je je oklenila z ljubeznijo in navdušenjem in v Novem mestu je bil njen propagator prav Kette, ki ga je mladina smatrala za najnadarjenejšega in najgenijalnjšega poeta nove moderne struje. Ustanovil je med dijaštvom literarno »Zadrugo«, ki jo je učil in vodil dve leti. Dasi je bila mladina nad vse navdušena za literaturo, ji je vendar nedostajalo potrebnega talenta; izšla je iz šole, a peresu ni ostal zvest nihče, ker je vsakemu primanjkovalo notranje impulzivnosti. Iz Kettejeve osebne »Zadruge« je izšel v Novem mestu samo Radivoj Peterlin-Petruška, ki je znan po svojih naravnih, preprostih verzih.

Ko je jeseni leta 1898. Kette po maturi odšel iz Novega mesta, se je njegova »Zadruga« precej ohladila, ker ni bilo pravega voditelja. Navdušenje za literaturo in literarno delovanje je

ostalo sicer še nezmanjšano, a delovalo se je po nekaki šabloni, ki nikakor ni mogla prinašati potrebnih uspehov. Starejši dijaški letniki so se držali pri vsem tem pasivno, mlajšim je pa pri manjkovalo izkušenosti in potrebnih ciljev. Tako je »Zadruga« životarila in zdelo se je, da bo povsem zamrla.

Česar niso mogli rešiti starejši, to je rešil eden med najmlajšimi — tretješollec Milan Pugelj. Bil je dečko, interesanten od vseh plati. Profesorji so mu odrekavali vsako energijo, a ga niso poznali in so se do konca motili zaradi njegovih zmožnosti in njegovega značaja. Zakaj mladi Pugelj je bil energičen, sila energičen, kadar je bilo treba in je šlo za njegove ideale. Prezgodaj je bil dozorel in usoda mu je prezgodaj pokazala življenje v vsej bridki resničnosti. Prebrodil je bil že vso literaturo, spoznal jo je skoro do temelja in si je že takrat postavil skoro trdno kritično načelo. Z vso vnemo in žilavostjo se je oprijel Kettejeve zapuščine in jo hotel na vsak način rešiti propasti. Pridružili so se mu še drugi, ki jim je bila literatura pri srcu — Josip Režek, Mirko Černič, Ivan Vandot, Tilen Levec in še nekaj mladih študentov, ki so se hoteli posvetiti poeziji. In tako je Kettejeva »Zadruga« spet oživela, duša ji je bil Milan Pugelj in jo je znal voditi, da je cvetela tako kot ob Kettejevem času.

A »Zadrugi« je bil namenjen slab konec. Spet je živela samo dve leti, ker so posegle v njo nerazsodne roke. Naenkrat se je pričelo po Novem mestu šušljati, da so študentje ustanovili proti-

državno in protiversko društvo, ki se zbira na Pugljevem domu vsako nedeljo in ruje proti obstoječim predpisom. To šušljanje je dospelo tudi do gimnazijskega ravnateljstva, a zaradi dobrih zvez so bili »Zadrugarji« pravočasno opozorjeni na nevarnost, ki jim je pretila. Naglo so se razšli sami od sebe in so zatrli vse sledove. Kettejeve »Zadruge« je bilo v Novem mestu za vselej konec. Pač je Pugelj še enkrat poizkusil, da bi jo vnovič priklical v življenje. Afera je bila med profesorji že pozabljena, zato je Pugelj sklical sredi noči na svoj dom sestanek bivših »Zadrugarjev«. A prišel ni nihče in samo trije smo sedeli opolnoči pri Puglju in z žalostnim srcem pisali osmrtnico za Kettejevo idejo in blagoslovom njegovega novomeškega delovanja.

Odslej se je Pugelj popolnoma umaknil v zatišje. Študiral je in neumno pisal verze. Za šolske predmete se ni posebno zanimal, a je vendar ljubil grške klasike, ki jih je pa čital po svoji volji in po svojem principu. Posebno je ljubil Heineja, pesnika ljubezni, navduševal se je zanj, a ga ni v verzih posnemal, ampak v načinu življenja. Ta manira mu je ostala, ker mu je bila kolikor toliko prirojena, in je napačno, če mu kdo očita odkrito heinejevstvo. A poleg literature je bil strastno vdan glasbi, osobito klavirju, pri katerem je sedel cele popoldneve in fantaziral in komponiral sproti, kar mu je ležalo na duši.

Njegov oče je bil original; bil je penzioniran učitelj starega kova, ki je

poučeval klavir in jih tudi uglaševal. Bil je humorist in človek, ki je gledal na življenje od lahke strani. Tik ob starem mostu je posedoval enonadstropno hišo, stoječo prav ob Krkini obali, tesno pod skalnatim, slikovitim Bregom in njegovi orlovskimi kočami. Romantika historičnega Novega mesta je razprostrta tod okrog v vsem sijaju in to romantiko je še povelečeval sv. Janez, stoječ ne daleč od Pugljeve hiše kraj starega mosta, ki so ga prav takrat podrli. Za to romantiko je bil Pugelj zelo dovzeten in njeni sledovi so dokaj razvozlan po njegovih spisih. Tik pod njegovim oknom je prikrito žlobudrala tajinstvena Krka, skoro z nogami se je dotikal, če je sedel za hišo na ozki verandici in lovil na trnek ribe. Za zabavo je rad ribaril in vselej je kraj njega ves čas sedel velik, košat muc s privzdignjenim repom in je hlastnil po vsaki ribici, ki jo je Pugelj potegnil na suho. Onkraj Krke se je šopirila Kandija, njegov rojstni kraj, in dalje tam gori Rozinov grad in Rozinov potok, dom klasičnega Pugljevega povodnjaka. In više tam gori zelenje do Grma in Božjega groba, zelenje, zelenje prav do podgorskih vasi, samo zelenje do skrajnih vrhuncev nepoznanih Gorjancev. Pugljev svet, ki ga je gledal mladi poet in spoznaval v svoji mladosti in ga ljubil ves čas življenja v svojih novelah. V samoti in prikrit je dozoreval in je dozorel že popolnoma, ko ga je življenje poklicalo prezgodaj na svetovno pozornico.

Spomladi leta 1901. je Pugelj zaželel prvič med svet. »Sam ne grem, družčine

bi rad,« mi je rekel. — Prve pesmi sva poslala »Domu in Svetu«, ki jih je dokaj ugodno in laskavo ocenil ter jih priobčil. In od tedaj je Pugelj pričel delovati z veliko vnemo in resnostjo. Dasi se je hotel popolnoma specializirati v liriki, je vendar kmalu spoznal, da je vsa njegova duševnost osredotočena okrog moderne proze. Župančiča ni zaradi njegove dekadence tedaj prav nič cenil, vseč mu je bil Meško in zlasti Cankar, ki je bil prav takrat bog mladine. Radi tega je v tedanjih Pugljevih delih dosti mest, ki spominjajo na Meška in Cankarja. Tega se je dobro zavedal in je s prav brutalnim humorjem zasledoval v komaj dovršenem spisu besede, ki bi cikale na Meška ali Cankarja, in jih neusmiljeno črtal.

Pugelj je rad gledal za dekleti, a v tistem času se ni zaljubil niti za šalo niti resno. Bilo ni takrat v Novem mestu zalega dekleta, da ga ne bi bil Pugelj opeval z gladkimi verzi. In vse to je bil samo nedolžen izbruh njegovega prirojenega heinejevstva, ki je iskalo vsak dan novih tvarin za njegove verze in je sproti pozabljalo komaj porojeno ljubezen. Bil je mojster v govoru in konverzaciji, posebno pri ženskah; govoril je ure in ure in ni opešal, a tudi besed mu ni zmanjkalo nikoli. A njegovo govoričenje ni bilo prazno; bilo je polno sarkazma, duhovitosti in naravnega humorja. Meščanska dekleta so ga rada poslušala in so iskala njegove družbe; posebno še ker se je Pugelj nosil vedno elegantno in je skrbno gledal na svojo zunanost.

Seznanil se je tedaj slučajno s se-
strama Miro in Gizelo in je oživel na-
enkrat do skrajnosti in je pričel snovati
velike načrte. Videlo se je takoj, da ga
je prvič v življenju obvladala prava lju-
bezen. Gizela je bila krasno dekle,
nekoliko temnopolta, s črnimi lasmi in
zamišljenimi, globokimi očmi. Cenila je
literate in je bila naobražena, polna
idealov in je najrajša čitala Ketteja, ki
ji je bil svoj čas učitelj francoščine.
Mladi, temperamentni Pugelj jo je
vzljudil z vso dušo in ta ljubezen je
posegla globoko v njegovo literarno
delovanje. Gizela je bila njegova muza
in njene poteze gledajo še iz novel
poznejšega časa, živijo v mislih moža
Puglja, ki se je še prav v zadnjih dneh
bolešno nasmehnil, če ga je kdo do-
mislil prvega ideala. Njej je posvetil
nebroj pesmi, črtic in svojo najdaljšo
novelo »Na valovih mladosti«, kjer
skrajno realistično popisuje svoje raz-
merje do Gizele. A vsa ljubezen je bila
nesrečna od početka in je žalostno kon-
čala. Na nobeni strani ni bilo krivde —
Gizela se je poročila z drugim in vsa
stvar se je izvršila tako kakor vsaka
idealna ljubezen med mladim študentom
in dozorelim dekletom.

Za nekaj dni se je Pugelj potuhnil
v samoti, da bi prebolel ta silni udarec;
delal je s strašno energijo in fantaziral
na klavirju. Vso trpko boleost, ki mu je
preostala po ločitvi od Gizele, vso svojo
razboljeno resignacijo je zlil v »Na-
rodno pesem«, ki jo je priobčil v »Domu
in Svetu« in ki je njegova najlepša
pesem in obenem pravi biser naše mo-

derne lirike. Ta pesem je mejnik v nje-
govem literarnem delovanju; kajti od
tega dne je krenil povsem na drugo pot,
zapustil je stare, mehke ideale in si v
trpkosti poiskal novih, ki so bili bolj
realni in obenem prožeti od boleznega
sarkazma in žive ironije.

A izguba Gizele ni bil edini udarec,
ki ga je zadel tisto leto. Sledil je drugi
udarec, ki je odločil usodo njegovega
življenja — spor z gimnazijskim ravnateljstvom in veroučiteljem. Razmere na
gimnaziji so bile ozkosrčne in naravnost
sovražne razvijajočim se in moderno
stremečim talentom med dijaštvom.
Pugelj je bil dosti obziren, dasi je bil
po značaju vedno ponosen, a vendar ni
mogel preboleti javnega zasmeha od
strani gimnazijske uprave; sprl se je in
je kot šestošolec zapustil gimnazijo.
Vse to ga je bolelo, a potrlo ga ni. Še
bolj se je potuhnil v svojo sobo tik nad
Krko in je pisal, pridno pisal.

A kljub temu se ga je oprijemala
melanholija in mi je o njej tožil vsak
večer, ko sva se shajala na stari cesti na
kapiteljskem hribu. A znal je ironizirati
to svojo melanholijo in je delal nanjo
komične verze, a pregnati je ni mogel.
Razživel se je šele doli v Jelenčevi go-
stilni pri kolodvoru, kamor sva skrivaj
zahajala skoro vsak večer. Ob vinu, v
primerni družbi in pri klavirju je postal
Pugelj tako razigran, da ga ni bilo mo-
goče vgnati. Dasi po naravi ni silil v
bohemstvo, je v gostilni zavrgel vse
predsodke — plesal je, pil, igral in zbijal
originalne dovtype, kakor da mu je živ-
ljenje postlano samo z rožami in je ves

svet njegov. V poznih urah je odhajal domov proti mestu. Na ovinku sva se poslovila vsak večer. Lahkotno je odšel po cesti, polglasno je prepeval poskočno pesem in njegova sloka postava je bila vsa sklonjena, kakor da jo hoče porušiti silna, neznana teža... A drugi večer je spet prišel in je bil spet tako kakor prejšnji večer in kakor večer za večerom...

Jeseni je odšel študirat na Sušak, za njim je pa šla nesreča, ki ga ni zapustila nikoli. Oče mu je umrl, dom je propadel in rešil je samo svojo mamico in svojo nesrečo. Življenje ga je vrglo v svoj vrtinec in je neusmiljeno zaplesalo z njim kakor z vsakim našim literatom. Čez dvajset dobrih let po novomeškem slovesu sem ga srečal spet. Bil je bolan in po brezuspešnih bojih resigniran ter zamišljen samo še v srečo svoje ljubljene družice. A v očeh mu je že odsevalo nekaj prikritega — bila je nada in bilo je upanje, da leže tam pri sv. Križu sredi polja v prezgodnji grob, ker sta mu Šmihel in Novo mesto predačleč in ker sta prenehvaležna in ker ne vesta, da se genij rodi v stoletjih samo enkrat. In tako se je moglo dogoditi, da

edina dva novomeška genija počivata na istem polju, v isti zemlji in gledajo na njune grobove mrzle planine s svojim snegom, a je daleč brsteče dolensko solnce, še dalj novomeška okolica, vrisakajoča v sočnem zelenju in radosti, ki sta jo opevala njuna genija...

Novo mesto se lišpa in preosnavlja; nima spomenikov, a ima krasne prostore za spomenike. Ima stotine zaslužnih mož; a ima samo dva genija. Trideset let je minulo po Kettejevi smrti; a še vedno je ves severni del mesta poln Kettejeve duše in osebnosti. Kakor da je še vedno živ in sloni na stari cesti ob nizkem okencu Štamcarjeve hišice in mu dekleta pojo zaljubljeno podoknico. A doli na jugu, tam pod Bregom, tam v romantiki pozabljenega sv. Janeza, ob

Krki in nad Krko, v povodnjakovem zatišju Rozinovega potoka, po šumah, po vasch in med zelenjem Božjega groba in še dalje, še dalje po podgorskih sel — tod povsod je raztresena Pugljeva duša, ki je dala iz sebe vse, a ni prejela ničesar. Narod je spoznal svoja dva genija in če je pravičen in pobožen, jima bo končno dal vse ono, kar sta zaslužila, ko sta delala zanj in trpela zanj...

MILAN PUGELJ L. 1928.

RADIOVOJ PETERLIN = PETRUŠKA, Ljubljana:

POPOTNIKA.

Dolenjski griči se zlaté v jeseni,
belé se zidanice sredi trt,
in cerkvice in ceste; v strugi leni
se vije Krka čez zeleni prt.

Kapitelj v zarji plamení ognjeni,
okolica je kot začaran vrt:
utihnili so sladki pevci njeni,
noč bliža temna se, z nočjo gre —

[smrt ...]

Utihnila sta pevca: Trdno spanje
zdaj spita daleč od bregov, ki zanje
sta dala moč, mladost, vse želje svete.

Tu v megli, v zemlji njiv ljubljanskih skrita
goric dolenjskih romarja ležita:
prijatelj P u g e l j in prijatelj K e t t e.

E. Justin: JESEN
Orig. 'esorez

IVAN ALBREHT, V. Malenca:

NA GOLGOTI.

Oči, krvavo podplute,
me gledajo navšev —
In kakor da šteje še grozne minute,
ki ga dele od Očeta,
trepečejo ustnice Mu posinjele,
drhte in prosijo odpuščanja
za žrtev, ki jo daruje
sam, gol in brez pomoči...

O, ta ljubezen brezdanja!
Zemlja se v svojih tečajih
lomi pred njo!
In samo nebo
se v oblake zakriva,
da ne bi videlo, kako preliva
edini Sin
svojo kri
za ljudi, za ljudi...

A On sredi vseh bolečin
izpod krvi
še pošilja svoj jasni usmev
v temó vihrajoče noči.

Pogled umirajoči
poljublja mater in objema sina,
dokler poslednja bolečina
ne zviije v krčih telesa.
In še tedaj,
ko se že v krčih stresa,
se ne mudi k Očetu Mu nazaj!
Šele ko jekne: »Sin, glej, tvoja mati!«
a njej: »Poglej, tvoj sin!«
domov se vrne
veliki Trpin.

A. AŠKERC:

POSLEDNJE PISMO DR. TURNERJU.

Ljubljana, 28. februarja 1912.

Velecenjeni gospod doktor in prijatelj!

V Ilustrovanem Tedniku berem
neko notico, da si praznoval v krogu
svojih ondotnih krajanov svojo 70let-
nico. V tej številki je tudi tvoja slika.
Že lani začetkom leta si mi bil povedal,
da si dosegel 70. leto in takrat sem Ti
bil tudi častital. Ker pa me je Ilustro-

vani Tednik na novo spomnil Tvojega
jubileja, Ti z veseljem častitam še en-
krat, da si dosegel to lepo starost zdrav.
Lahko se ponašaš, da si si priboril s
svojo energijo in s svojo vztrajnostjo
ter s svojim težkim delom — sam brez-
skrbno starost.

Koliko naših mladih ljudi pa ne ve, kaj je mladost in je ne zna porabiti. Večkrat se vprašam, če vidim takega postopača, kaj bo z njim na stara leta. Povohal je morda tudi na univerzo, pa je prekinil svoje študije in zdaj se samo sprehaja po ulicah, poseda po kavarnah, kadi cenene cigarete in — kritizira vse in zametuje suverensko vse, kar so drugi vstvarili — z delom. Duševni proletarijat — ali ni ta socialni pojav nekaj obupnega. Ti ljudje so mi uganka. Ne

vem, o čem žive, ne vem, kam gredo ... tudi tukaj jih imamo veliko.

Ti si vzor moža, ki si je z smotrovitim delom sam ustvaril svojo brezskrbno starost.

Da bi še dolgo užival svoj otium cum dignitate procul negotiis et procul politica. Svoje življenje zdrav in s filozofskim smehljajem na ustnih.

Z lepim pozdravom

Tvoj udani Aškerc.

ANTE BEG, Ljubljana:

O GOBAH.

Me, ki z nežno glavico prodremo zemljo, ki nas hrani, me gobe smo najbližje ostale redilni zelenjavi.

(Prosto po Marcijalu.)

Človeštvo dolgo ni bilo na jasnem o postanku, rasti in naravnem namenu gob. Hitri pojav, različne čudežne oblike in pestrost barv, vse to je dajalo gobam nadnaraven mysticizem. Še v srednjem veku so bili botaniki mnenja, da se gobe zaplodijo po odpadkih gozdnih živali (lycoperdon). Sicer pa so že narodi starega veka (Babilonci, Grki, Rimljani, Kitajci) poznali več užitnih gob, kakor jih pozna današnja naša povprečna javnost. Ne samo, da so jim služile gobe za prehrano, ampak so z njimi tudi živahno trgovali. Seneka našteva po imenih nad 10 vrst dobrih gob, ki jih še danes poznamo pod istimi latinskimi

imeni. Pesnika Horac in Marcijal pa sta gobe celo opevala n. pr. Marcijal: »Lahko se pogrešajo zlato in srebro in ljubezni naslade, toda odreči se jedi iz gob, je težko«. Stari narodi se niso splašili, da bi opustili gobe, čeprav se je pripetilo razmeroma mnogo več smrtnih zastrupljenj, kakor se jih dogodi danes. Znano je, da je pesnik Evripid izgubil v enem dnevu ženo in tri otroke vsled zastrupljenja z gobami. Prav tako sta se zastrupila (ali pa so jima drugi namenoma pripravili tako »zadnjo večerjo«) papež Klemen VII. in cesar Karl VI. Danes je zastrupljenje z gobami skrajna površnost, če ne samomor, ozir. preračunjena usmrtitev, ko so na razpolago zdravniška protisredstva ter imamo v knjigah in tabelah prav naravne slike z opisi užitnih in strupenih gob.

Rimljani so posebno čislali platničarko, ki je nekoliko podobna strupeni mušnici ter so jo krstili po svojem imperatorju »amanita caesarea« (cesarska mušnica). Rimski vojaki so to gobo tako težko pogrešali, da so jo prinesli seboj v okupirane naše pokrajine. To je naša blagva ali blagovna, tudi knez Karželj (po nemškem Kaiserling) in žerdana (poitalijančeno) imenovana.

Da pa je v srednjem veku in deloma še pred 100 leti ljudstvo zrla na gobe s toliko bojaznijo kot na strupeno gozladen, temu so bili krivi nemški psevdoučenjaki, ki so splošno svarili pred gobami. Tako našteva nemški botanik V. Weinmann v svoji botaniki iz leta 1745. večino danes čislanih gob za strupene, češ, da nalezejo strup od kač in kraštač(?). Neki nemški zdravnik iz 18. stoletja je zapisal: »Ako so gobe najlepše pripravljene, storiš najpametneje, če jih vržeš na gnoj.«

Šele v novejšem času so zaslužni naravoslovci vseh prosvitljenih narodov začeli propagando za eksploatacijo neizmernih zakladov, ki jih imajo naši gozdovi v gobah. Zares napredni narodi, kakor Francozi, Nemci, Čehoslovaki i.dr. se že davno okoriščajo z naravnim bogastvom, ki ga nudijo gobe. Francozi so že pred vojno dobivali vsako leto nad 300 milijonov zlatih frankov za gobe. Seve jih največ vzgojijo umetno (šampinjoni). Znano je, da sama pariška okolica vzgoji v posebnih kletih po 25.000 centov gob na mesec, a to skozi vse leto.

V naši državi prednjači v gobarstvu Slovenija, ki dobiva povprečno po 25 milijonov Din letno za suhe gobe. Nedavno smo čitali, da so naši trgovci že letos meseca junija in julija izplačali za suhe gobe nad 8 milijonov Din. Žalibog pride še vedno za izvoz v poštev poglavitno le ena vrsta (jur, globanja, vrganj), a v naših gozdih raste do 200 porabnih vrst gob, ki bi lahko vse izrabili, ako bi imeli za to moderno urejeno industrijo, kakor jih imajo drugi narodi (mletje gob v prašek, konzerviranje v kisu, kuhanje ekstrakta). Vseh res strupenih gob je pri nas samo 5 vrst. Z majhnim trudom bi si lahko vsakdo zapomnil teh 5 strupenjač s pomočjo dobrih naravnih slik in opisov.

Gobe so vsekakor najzanimivejši in najkoristnejši del naše flore. Gobarstvo je najcenejši, najhvaležnejši, a tudi zelo zdrav in razvedrilen šport. Za vsako drugo gospodarsko panogo (čebelarstvo, vrtnarstvo, sadjarstvo), kakor tudi za vsak drugi šport (lov, ribarstvo) je treba priprav, orodja, napora, a tudi vsaj nekaj kapitala. Gobar lahko postane vsak revež, tudi slabotne in za druge pridobitve nesposobne osebe. Vsi milijoni, ki jih izplačujejo naši trgovci za suhe, mestni konzumenti pa za sveže gobe, dobe večinoma najrevnejši sloji.

Kar je za strastnega lovca bogat revir, to je za pravega gobarja dobra gobja sezona. Z malim presledkom v najbolj suhih poletnih mesecih ima gobar žetev od rane spomladi (smrčki ali mavrohi in hrčki so že meseca marca in aprila) do zime (mraznice ali sive kolo-

barnice in štorovke se dobe čestokrat še v začetku decembra, ako zemlja premočno ne zmrzuje).

Kdor ima odprto oko in dovzetno dušo za lepoto božje narave, se bo znova in znova divil pestrim barvam gob. Ista goba se pojavi tudi v raznih barvah n. pr. usnata golobica kar v šestih barvah. Kako čudovito so posejane v krogih in polkrogih razne kolobarnice (*tricholomae*), ki jih je 14 vrst, a so vse užitne! Vešč gobar ve že pri pogledu na gozd z daljave, kakšne vrste gob ima pričakovati. So gobe, ki rastejo le po koreninah in pri deblih gotovih dreves n. pr. laški ali lični goban (*boletus elegans*) le pri mecesnih, brezov goban (*boletus scaber*) le pri brezah ali topolih (zato jo ponekod imenujejo tudi topolovka), borov glivec (*sparassis ramosa*) le pri borih itd.

Koliko bi lahko zalegle gobe v prehrani revnejših slojev, ako bi naši ljudje

poznali vsaj eno petino užitnih gob ter jih za zimo sušili in konzervirali. Tudi gosposka miza se ne brani pravilno konzerviranih gob. V goratih krajih severne Češke, Bavarske in Saksonske se hrani prebivalstvo največ z gobami. Za zimo si naložijo cele kadi gob, kakor pri nas zelje in repo. Najizdatnejše gobe so za ta namen mraznice in sivorumene štorovke, ki tudi pri nas rastejo v velikih množinah.

Na tem mestu in prostoru, da bi se naštevale in opisovale vse užitne in strupene gobe brez dobrih slik, je kaj takega tudi brez pomena. Tudi ni mogoče podrobno razlagati, kako je treba gobe nabirati, rezati in sušiti za prodajo, kako pripravljati sveže na raznovrstne načine za okusna in tečna jedila, kako se gobe pravilno konzervirajo, kako se pripravlja gobji prašek, ekstrakt itd. Vse to dobe interesentje v strokovnih knjigah.

B. BORKO, Ljubljana:

DRHTENJE V DUŠI.

Rekli so, da je človeško življenje kakor reka, ki se vali k svojemu cilju: trenutki se kakor kapljice ne vračajo več po isti poti. Meni se je ta modrost vsekakor zdela preveč ozkogledna, da bi bila resnična in preveč puhla, da bi bila lepa. Ne, trenutki našega življenja niso kapljice v reki časa. Vsak trenutek je svet za se, molekula s solnčnim sistemom atomov. Vsak je poln neskončnih

podrobnosti in divjega prelivanja najraznovrstnejših vzrokov in učinkov. Trenutki naših doživetij so eksplozije v notranjosti nakopičenih sil; odpirajo se po volji vitalnih gonov kakor popje čarobnih rož. Življenje se mi vidi pisan, živ mozaik samih trenutkov. V spanju ali v posebni duševni napetosti se potihoma, slišno samo najrahlješemu občutju, odpirajo skrivnostna vrata naj-

čudovitejše kamrice, ki je zagrnjena s težko zaveso zavesti; tajne predice z nosa in lepotnih občutij, misli, ki niso bile domišljene do konca, sanje, ki so se prekinile v prvih razpletih, poletavajo pred njo kakor čebele pred panjem. Vse je ohranjeno za tem zastorom; tam se odpira čudoviti svet, ki ga ne more nihče doledati, ker je bajka vseh bajk. V njegovih neskončnih zrcalnih odsevajo vse podobe tega sveta in tonejo na dnu, ki je globoko kakor večnost. Zdaj pa zdaj se oglasi zvok velikega roga in, kar se je zdelo mrtvo kakor minula noč, oživi in zapleše in se razvije v diven cvet zavestnega trenutka.

V meni še žive trenutki, ki bi se zdeli mojemu razumu pokopani kakor mrlič na dnu temačnega grobišča, ki se imejuje spomin. Vem, da mi nekje v globinah še sijajo davno minule zarje, da je smehljal cvetov na otroških tratah še zdaj čist in blag; v sladkost ali trpkost stopnjevano prelivanje okusa, ekstaze vonja, odmev dotikov v deških letih — vse to se še ni izgubilo v poslednjih dolinah moje notranjosti. Trudoma iščem tipk, ki naj mi vzbude akorde pesmi, ki mi jo je pel nekoč pomladni veter. Nenadoma, ko začujem v vlažni noči njegove prste na šipah svojih oken, se oglasi cela klavijatura občutja: Veter gre čez razore, svetijo se tihe vode, bude se sokovi v drevju in trta napenja nežna očesca. Vonj prsti mi vzbuja barvo in sopuh razkopane zemlje v vinogradu za hišo, privid dolgih odrezanih rozg in odraz solnčnega sija na trati, kjer sem

se igral, ko je dehtela težka spomladanska gruda. Šumenje dreves mi je včasih godba slajša od Beethovnovih sonat; skozi zategnjen šum mi svira laški kostanj pred rojstno hišo kakor star, tajinstven cigan, ki je zaigral na pragu. Zvonenje me venomer vabi čez hribe, v neznane kraje, k daljnemu, sinje zarisanem obzorju. Če vidim veje cvetočega bezga, mislim samo na eno, na njo, cvetočo rožnato vejo, ki se je nihala pred oknom domače hiše. Vse veje niso mogle zabrisati zaljubljene sladkosti, ki jo je vzbudila prva veja, prve rahle omame neke čuvstvene eksplozije, ki se je izrazila v radosti prvega občutja rožnate barve v solnčnem siju. Takisto imam v duši še cvetoče breskve in marelice pred hišo, po zidu se iztezajoča sloka drevesca, ki so se morala boriti s kostanjem za svetlobo in so mi za vsekdar položila v dušo tanke, gracilne linije, ki se končujejo z lepimi pomladnimi cvetovi. Mislim na vitka telesa devojk, ki so vzrasle iz težkih senc strasti in se vzpele k solncu, da sprejmejo poljub ljubezni in utešijo svoje hrepenenje. Pomlad za pomladjo čutim v prebujenju drevesnih sokov, v kaljenju cvetlic in trav prelivanje rožnatonežnih barv, dekliško koprnenje po solncu — moški sili in daljavah višnjevega neba; čutim neslišno muziko barv, nihanj in vonjev.

Hiša mojih prednikov stoji na koslenu hriba, ki ima zgoraj truplo, noge pa mu segajo v dolino pod našim sedlom. Dobro vem, kako so se mi odtod razmikala obzorja in kedaj sem odkril

linije sinjih bregov, ki zapirajo dve strani velike kupole nad našim krajem. V odkritju dotlej neopaženega sveta je bilo čuvstvo strahu in radovednosti. Tedaj se je v duši spočelo hrepenenje po nerazodetem, daljnem, neskončnem. V slednji moji metafizični spekulaciji je atom tega čuvstva, vsako moje spoznavanje ima rahel nadih neke avanture. V njem je čudna zmes ugodja, strahu, nenasičene radovednosti in hrepenenja po drugem elementu, po ženstvenosti. In kakor sem bil nekoč strahoma prvič vstopil sam v gozd, ves teman od težkih jutranjih senc in poln skrivnosti, vstopam še danes v vse, kar je zastrto in neznano. Opajajo me daljna obzorja, ki se odpirajo z vrhov; jutranje in večerne zarje mi bude vizije mest, ki plamte v solncu, rumenih puščav, neznanih, le v najtanjših silhuetah zarisanih krajev, ki so jih videli — kdo ve? — davni predniki.

V zažiganju luči čutim zadnjo rahlo sled spoštovanja pred misterijem ognja, ki razsvetljuje temo in daje toploto; vidim očetovo roko, ki prižiga petrolejko, in ustnice, ki šepčejo molitev — paganskokrščanski poklon Elementu vesoljstva. Poslušam pravljice, večerne bibličine pravljice. Še vidim njeno dekliško pečo izza leta osem in štiridesetega; vidim poslednje kolovrate, ki so predli mojim dedom obleko. Še čutim vonj starinskega kožuha, zadnjega ostanka narodne noše v našem kraju. Drobne, tihe relikvije. Čujem uro, ki že pol stoletja tiktaka na istem mestu mojemu rodu usodo.

V duši nosim vizije svojih prednikov, ki so bili rezbarji. Videl sem za mladih let, preden je izumrla stara tradicija v rodu, njihove mršave, pohabljene, uboge Zveličarje, nevešče izdelane, naivno pobarvane Matere božje z rdečimi lički in rožnatimi Jezuščki na rokah. Dotikaje se teh drobnih hišnih malikov sem ugledal v duhu vse polno podob. Videl sem romarje in proščenja z licitarskimi sreci, daljno Marijo Bistričko, znamenja na razpotjih, borno, ponižno ljudsko umetnost. Na stenah naše kapele, ki ima zunaj križ nemških križnikov in napis z okornimi gotiškimi črkami, so bile slike, ki jih je izdelal brat mojega deda Vid. Živo mi je ostal v spominu njegov patron z velikim kotlom, naslikan z višnjevo in rdečo barvo. Ob temačnih večerih se mi je zdelo, da je to sam neznani stric Vid, poslednji slikar in rezbar mojega rodu. In ko je oče zazvonil Ave Marijo, sem prosil Boga, da mu dá obilo nebeških barv in glorijske.

Vse življenje moram poslušati rahle stopinje mladostnih božičev in velikih noči. Zaznavam liriko decemberskih zornic in majniških šmarnic z orglami in petjem kmečkih deklet. V duši nosim ritem dela na domačih poljih; ko vidim spomladi orače in sejance, se mi zganejo mišice in zemlja me zavabi opojno kakor razgaljeno dekle.

Kam so zatonili trenutki? Čutim, da vse, kar je bilo, leži na dnu; zazri se v te globine, pa se ti zavrti v glavi. Zdaj veš, da ima človek najvišje vrhove in najgloblja dna. Kje je Letha, da pozna

bim samega sebe? Ali je vse to, kar nas tvori in kar se v neskončno zapletenih procesih večno presnavlja in preoblikuje, ali je vsa ta snov bivših in sedanjih bitij, vsa sesedlina življenja v naši nožtranjosti, dediščina za večnost? Če smo

neumrljivi, kaj gre z nami na neznano pot? Če ugašamo v nirvani, zakaj je bilo vse to v naših dušah? Zakaj nismo enostavnejši: kakor trave na polju, kakor metulji nad cveticami?

DRAGUTIN M. DOMJANIĆ, Zagreb:

SPOMEN NA LJUTOMER.

HAJDA.

Hajda moja, ti hajdina,
kaj se za me gdo spomina?

Bi li meni, hajda bela,
to povedat štela?

Sladko meni ti dišiš,
al povedat ne češ niš.

Tiha steza poleg gaja
dojde i odhaja.

Zviraju iz megle kmice
zbirajo se lastavice.

Nikoga na stezi ni,
jeseni se, jeseni...

Za me ti se, znam, hajdina
nigdo ne spomina.

V GORICE.

Veselo si fučka tiček,
lahko grabi moj konjiček.

Pašci se i cesta ž njim
prek k goricam tim.

Tam pod onim gustim gozdom
se nanizal grozd za grozdom.

Sladek je i skoro zrel.
Bi ga zobat štel?

Grozdja imam ja takajše,
nekaj drugo ja bi rajše.

Slajše je od grozdov vsih
vu goricah tih.

Zato mi se pašci k kleti.
Komu? Reć ni smeti.

E. GANGL, Ljubljana:

SEBI.

Da bil bi kakor jezero globoko,
ki bleskovito se smehlja v gorah!
Da bi grozavice obupni »ah«
iz duše vrgel s smelo, s svojo roko!
Naj jasno se od dna srca zrcali,
kar je življenje vanje položilo!
In ako jadi so me razvihrali,
v očeh plamene mi strasti užgali —
naj bo! ... Naj bom, kar sem! ... Samo
[slepilo,
le krinka mi ne padi na obraz!
Kje cena je, da bi prodal svoj jaz,
ta pečat bitnosti, časti in cene,
ki ga obličil je moj dušni svet,
ko so z oči slepote padle mrene,

da vame je spoznanje prihrumelo?
Tako me tesno, strastno je objelo,
da vekomaj od njega sem prevzet!
Lokavosti nastave so vabljive,
a če se vanje bi pogreznil plah —
kam jezero odbegne mi v gorah?
Iztrebite plevel me s plodne njive! —
Ne, ne! ... Le jezero naj bom:
v njem je vihar, nad njim grozeče
mogočna orje strela, poje grom,
valovje v divjih penah zatrepeče
in se iz tesnega objema meče —
a ko se vihra izbesni v togoti,
zablisne, zasmehlja se, zaleskeče,
gladina v poveličani lepoti! —

PAVEL GOLIA, Ljubljana:

USPAVANKA.

Glej, večer v obleki zlati
je skozi okno zasijal,
angelčki neso krilati
jasne sanje ti z višav.
Vse gorje ti je še tuje,
duša zla še ne pozna
in z nebes, kjer nam kraljuje,
se ti Jezušček smehlja.

On na nas ljubezen troši,
tudi tebe ne prezre,
žal, igračke lepe nosi
le bogatim, revnim ne.

Brez konjička gre, brez žoge
mimo čarov prvih let,
kdor iz matere uboge
se rodi na božji svet.

Rano oče na nevarno
delo hodi — do noči,
mati pojde spet v tovarno,
da z očetom te vzredi.
Nag in moker v mrzli slami
sam boš ležal dan na dan,
breal z drobnimi nogami,
klical mamico zaman.

Saj zvečer te bom previla,
revček neboljeni moj,
in vso kratko noč hodila
v sanjah**▬**bajkah za teboj.
V sanjah**▬**bajkah je življenje,
a v življenju sanj**▬**bajk ni,
borba čaka te, trpljenje
in le malo vedrih dni.

Komaj shodil boš, že v tlako
pojdeš, kjer ti bratci mró, —
žganje, trud in glad nejakó
ti ugonobé teló.
Jadrno bežijo tedni,
milosti v življenju ni.
Spavaj, spavaj, sinko bedni,
še nad tabo mati bdi.

DANILO GORINŠEK, Celje:

V ALBUM.

In kadar bo najgloblja noč
in bo okrog tebe vse mrtvo,
začutil sam svojo nemoč
— otrok zaplakał boš v temo —

tedaj najgloblje boš zazrl,
boš klel, da si odprl oči
in z gnusom šel boš od ljudi,
boš rad umrl...

FRAN GOVEKAR, Ljubljana:

BOA.

Saj veste, kakšne so bile Tantalove muke? Žejen je bil, pod nogo mu je žuborela voda, a ko se je nagnil, da bi pil, je voda izginila... lačen je bil, nad glavo mu je visela veja, polna najokusnejšega sadja, a ko je iztegnil roko, da bi sadje utrgal, je veja vzplavala v nedogled....

Imel sem ljubico. V pismih sva si razlagala svoje hrepenenje... po ulicah in parkih sva si v naglici stiskala roko... dvakrat, trikrat sva se za grmom bliskoma poljubila, objela in zbežala vsak na svojo stran. Tantal sem bil tudi jaz.

Zakaj je ona bila žena, jaz pa samec, ki živim z materjo v skupnem gospo-

dinstvu. Z zelo pametno materjo. Absolvirala je življensko univerzo v zakonu z mojim očetom. Zato se boji zame in mi ponavlja:

»Boj se žensk! Živi počasi, da se ne zasopeš in da ne omagaš prezgodaj!«

Zelo modra je moja mati. Toda za zaljubljenca, ki hrepeni, koprne po dražestni ljubici, ljubezni željni ženi, so tako modri nauki neumljivi.

Razmišljala sva le o tem: kje bi se sešla na urico, dve... sama, nemotena, udobno, lepo na gorkem....

Končno sem jo našel — sobico, toplo, polno mehkih preprog in blazin. Svojo sobo!

Treba je bilo le odstraniti mater. A kam ž njo, da je vsaj dve uri ne bo domov? S posetov se vrača vselej že pred večerjo. Potem se ne gane nikamor več.

»Pošlji jo k Hamletu!« mi je predlagala ljubica. »Pred poldvanajsto se ne bo mogla vrniti«.

»Če le ne uide poprej?« sem pomišljal.

»Nikakor! Duhovi, ki lazijo po strehah in si dajejo sestanke na pokopališčih... kralji in kraljice, ki se moré, zastrupljajo... princese, ki blazné, prepevajo pikantne kuplete in se utapljajo... princi, ki se pretepajo po odprtih grobovih... nič zanimivejšega za stare dame solidnega okusa!« je dejala. »Reci ji, da ni noben detektivski ali dvorski roman napetejši, groznejši, pretresljivejši. In poglej!«

Pa sem ji res rekel in jo pregovoril. Mati je šla gledat »Hamleta«. Še ni sedela v gledališču, ko je sedela ljubica že na divanu, obložena s svilenimi blazini, v moji topli sobici.

Vse žarnice sem prižgal na lestenec... naložil v peč dovolj drv... pred divan sem pomaknil mizico in jo pokril z delikatesami.

Sam sem bil nakupil ribic, sirov, kaviarja, peciva, sladkarij, surovega masla, nekaj buteljke sladkega vinca in kup najfinejših cigaret. Lepo sem pripravil krožnikov, vilic, nožev, čaš... O, dosti dela sem imel, da sem mogel sprejeti ljubico in da nama ni nedostajalo prav ničesar....

Tako sva uživala.... Končno sem sam skuhal na samovarčku še čaja.

Ah, bilo je krasno! In ljubica je bila sladka, vesela, prijetna.

»Da bi bilo vedno tako! Nikoli bi ne hotela od tebe!« je vzkliknila končno, vstala s preproge in blazin tik divana ter stekla k zrcalu. Hitela si je ravnat frizuro, ki sem ji jo razdril docela, da je bila kakor blazna Ofelija.

»Čemu?« sem ugovarjal. »Pusti vendar, saj si z razpetimi lasmi najbolj dragejštna!«

»Vem. Celo moj mož trdi isto... ampak enajst je minilo... mama se vrne!« je odgovorila smehljaje in se odpravljala.

Neverjetno! Debele tri ure so minile kakor pol urice! Jojmene nesrečnika, ki se mora poslavljati, prav ko je postajalo čim dalje lepše!

Toda ura je resnično kazala že četrtna dvanajst. Še en objem... še en poljub... pa še en objem... pa še en poljub.... »Zbogom, dušica! Hvala ti, hvala ti!«

Spremil sem jo do vežnih vrat, še poslednjič objel, poljubil, vzdihnil ter stekel po stopnicah nazaj v svojo sobico. Urno sem otvoril okni, da sobo prezračim, izpustim dim cigaret... poravnal sem nagubančene preproge, uredil razmetane in zgnečene blazine, odmaknil mizico, zaprl klavir, ugasnil žarnice do dveh, zavil in poskril ostanke najinega supeja.... potem sem šel v kuhinjo umivat čaše, krožnike, vilice i dr... jih spravil v kredenco in koške... oh, hitel sem, delal, delal, da mi je curel pot s

čela... Končno sem celo s cunjo odrgnil tla v sobi. Parketi so se svetili zopet...

Tako. Odstranil sem vsak sled za svojim obiskom. »Ha«, sem se oddehnil, mati ne bo mogla niti slutiti...«

Upehan sem sedel za mizo in položil predse knjigo. Okni sta bili že zaprti in peč je znova razgrevala sobico. Pred seboj na steni sem zazrl očetovo sliko.

»Oh, otec, varal sem majko!« sem razmišljal. »Ne bojim se žensk! Živim prehitro... saj vidiš, kako sem zasopel in saj slišiš, kako mi bije srce!«

Pa se mi je zazdelo, kakor bi preko očetovega lica švignil poreden nasmeh in kakor bi čul besede:

»Sinko, vsi moški varamo ženske, da nam morejo le odpuščati od Adamovih časov doslej. Sladke so vedno, hude ali mile, v jezi ali ljubezni. Zato le ljubi ženske, sinko, in živi, živo hitro, saj je življenje tako strašno kratko!«

Tedaj je vstopila mati:

»Še pokonci? Kaj si počel ves večer? — Oh, strahovito dolga je ta igra!« je dejala.

»Čital sem.... glej, velezanimiva knjiga. In si zadovoljna, kaj? — Rogoz, junak, kaj? In Šarička, sladka, mila, ne? Pa Medvedova, impozantna? Lipah, originalen dečko, mar ne?...«

Ni se ji ljubilo dosti več razgovarjati. Kmalu se je poslovila:

»Zelo sem zadovoljna.... Prav je, da si me spravil po dolgem času zopet enkrat v gledališče.... Samo predolgo je pa vendarle.... Lahko noč!«

Šla je spat in takoj za njo sem bil tudi sam v postelji.

»Ha! Ničesar ne sluti! Vse je zabrisano.... Dobro sem jo izvozil«, sem premišljal in zaspal. Močno utrujen. Gospodinjski posli so me uničili, kajpada....

Naslednjega jutra se mi je mudilo v pisarno. Hitro sem pozajtrkoval in baš hotel oditi.

Tedaj — o strah! — zagledam naenkrat na divanu boo! Pomislite, krasna boa je obležala na divanu! Seveda ljubičina boa!

Planil sem nanjo, jo zgrabil, zvil in stekel ž njo k svoji omari. Pravkar sem jo stlačil med perilo, ko so se odprle duri materine spalnice. Nervozno sem zaloputnil vratca omarina in jih zaklenil.

»Čemu zaklepaš omaro?« je vprašala mati.

»Ne vem... Kar tako... Ali meni se že silno mudi!« sem še zajeceljal in odhitel iz sobe po stopnicah.

»Ha, rešen!« sem se oddihaval na ulici. »V zadnjem hipu! Le še trenotek, in mama bi bila boo seveda takoj opazila na divanu... Joj, joj, kolika sreča! Vse sem pospravil, uredil, pomil, pometel... le boo sem — čudno, čudno! — popolnoma prezrl.... Le kaj storim zdaj z boo? Kako naj jo vrnem ljubici? Na kakšen način jo naj iztihotapim iz omare? — No, glavno je, da sem jo še skril pred materinimi očmi!«

Ob dveh sem se vrnil domov.

Nekam hudomušno se smehljaje mi je mati stregla pri obedu in molčala, kakor bi jo mučila neka misel.

Pri kavi pa se je naslonila na stol, me poredno pogledala in dejala:

»Sinoči si imel tu ljubico!«

»Ali mati! Prisegam...!«

»Nič ne prisegaj! Poznam moške prisege...« Ozrla se je na očetovo sliko... »Imel si tu ljubico... nadejam se, da te je vredna...?«

»Ali ne, mati, veruj mi!... Kako moreš misliti vendar kaj takega?«

»Ali, sinko, čemu pa si potlej s tako nervoznostjo zaklenil v svojo omaro — mojo boo?«

Pomislite! Materino boo sem skril pred materjo!

Kajpada sem ji nato priznal vse... ne, samo skoraj vse.

Ko pa sem se ozrl na očetovo sliko na steni pred mizo, sem se spomnil si nočnih očetovih besed:

»Ženske nam morajo le odpustiti. A sladke so vedno... Zato le ljubi ženske in živi, živi urno, saj je naše življenje tako strašno kratko!«

In poljubil sem mamiči roko...

VIDA JERAJEVA, Ljubljana:

FANT IN DEKLICA.

Kaj bi rada, deklica?
Čeveljčke srebrne!
Kaj daš zanje, deklica?
Svoje kite črne!

Kaj bi rada, deklica?
Bisere blesteče!
Kaj daš zanje, deklica?
Ustnice te rdeče!

Kaj bi rada, deklica?
Prstan zlat in tebe!
Kaj zato daš, deklica?
Vso, vso, samo sebe!

Pa jaz čeveljčkov ne dam,
biserov ne dam ti!
V solncu rastem, ves vihrav,
samo sebe dam ti!

MANICA KOMANOVA, Ljubljana:

NA KMETIH.

»Trk, trk, trk...«
»Mica, pssst! Mica, čuješ, no!« »Trk, trk, trk...«
Trenutek tišina, nato pa se začuje iz izbe pritajen kašelj. Tisti hip se že od drzne okno in dvojce zaspanih dekliških oči se upre v vasovalca:
»Miha, ti! Kaj bi rad?«

»Kaj bi rad — hm! Da le vprašaš! — Torej je res, da te je zasnil Kačarjev Martin, ta pusti hlod, ta drva...«
Dekle zaihti.
»Kaj morem, reva! Oče hočejo tako.«
»Tvoj oče je prečuden patron. Za tisto ped zemlje in za tistih par repov

v hlevu, ki jih ima Kačarjev več kot jaz, pa me ne mara. Saj naša domačija vendar ni tako pod nič. Pa se mora pogledati tudi malo na človeka! Jaz ali pa Kačarjev — kaj, Mica! In če se gre za moč! Z eno roko ga treščim ob tla, z eno samo roko! Mica, verjameš?»

»O verjamem, Miha, pa kaj pomaga!«

In dekle seže vnovič preko oči.

»Mica, to se ne sme zgoditi! Odpovej mu!«

»Imej pamet! Kje pa mu upam napraviti to sramoto, ko sem že obljubljen. Oče me ubijejo.«

»Naj pa Martin odpove!«

»Ko bi mi hotel! Pa ne bo!«

Vasovalec si seže v razmršene lase ter se zamisli...

Pa se udari z žuljavo roko ob čelo:

»Šlo bo, Mica! Hočem ga pregovoriti, naj ti pošlje odpoved. In ko tvoj oče tisto dobi v roke, bom že pazil, da bom kje blizu. Z Martinom bom poskusil vse, tudi nalagati se mu smem, jeli?«

»Stori kar hočeš, pomagalo itak ne bo nič,« vzdihne dekle vse obupano. »A sedaj pojdi, da te kdo ne zapazi!«

»Grem Mica, pa pridem še! Lahko noč!«

Krepak stisk roke in vasovalca je pogoltnila temá.

— — — — —
Nedelja večer. V Slamnjakovi gostilni je glasen vrišč. Okrog »fantovske mize« sedi polno mladih korenjakov. Sami domačini. Vino jim je zlezlo nekoliko v láse, a to se še ne pravi, da bi bili opiti do greha. Veseli so. Kačarjev

Martin z viržinko v ustih, sedi trdo tam v kotu pod »bridko martro«. Pa se naenkrat znajde poleg njega Miha.

»Martin, ti se pa ženiš!«

Ogovorjenemu je sitno. Okorno skuša odgovarjati:

»Bo nekaj takega, da! To se pravi — aha — ti Miha, včasih si — pravili so tako — hodil za njo, za Mico. Pa nisi hud, reci da nisi hud! Nerodno bi mi bilo. Na, pij!«

»Eh, kaj bom neki hud! Saj nisem baba,« pravi Miha, segajoč po ponujani pijači. »Še rad te imam, Martin, pa kako! In ker te imam rad, se ti hočem tako odkrito izpovedati, kakor bi klečal v izpovednici. Ampak — o spovedi se ne govori. Nikoli in nikjer! Daj mi moško besedo Martin, da boš molčal kot grob! Če ne, si šleva, da veš!«

»Jaz — šleva — ne! Zastavim ti moško besedo! Daj mi roko!«

In dvoje lopatastih rok je tlesknilo skup tako močno, da so se vsi fantje ozrli v kot.

»Nič hudega,« pravi Miha fantom, nato pa se nagne k Martinu:

»Martin, res je, hodil sem za Mico. In bi še, a kaj, ko staremu nisem dovolj težak. Povem ti pa sedaj nekaj, ker se mi zdi, da bi te goljufal, ako bi ti zamolčal. Ti jo jemlješ za ženo. Veš, Mica je pošteno dekle in tudi jaz sem mislil pošteno. Mislila sva si, saj bova itak mož in žena, pa je bilo med nama že vse, veš Martin — hm — bilo je že tudi tako in tako...«

Miha poredno namežikne, Martin pa izbuli oči:

»Kaj praviš, med vama je bilo že tako in tako?«

»Je bilo, pravim ti. In nekoč mi je zatrdila, da če bi jo primorali omožiti se z drugim, bi vendar na skrivaj imela samo mene rada. In to prav do smrti!«

Martin udari ob mizo:

»Tako da je rekla...?«

»Da, ravno tako. Ampak nikar ne razbijaj! Jaz sem ti povedal, da me ne bo pekla vest. Pa reci, če ti nisem res dober prijatelj!«

Martin izprazni kozarec v dušku...

Pozno ponoči zapiše fantje goštilno. Miha se poslavlja z Martinom, ki je že ves miren in dobre volje.

»Veš Miha, danes vem, koliko si vreden. Zadovoljen sem. Jutri pošljem odpoved. Stari bo robantil, klet ter me obkladal s figa-možem. Za tisto mi je nekoliko. Pa — bo že minulo. Sčasoma si poiščem drugo. Deklet je dosti in možijo se vedno rade. Pa lahko noč!«

»Prav Martin, prav! Lahko noč!«

— — — — —

Strahovito je robantil tisti ponedeljek popoldne stari Bolté, Micin oče.

»Ta prokleti figar, ta Martin, huj! Ali je to možato! Hlače bom strgal z njega. Ni vreden, da jih nosi. Šlapa, baba prokleta! Ali sem mu ponujal svojo hčer? Sam se je silil! Ta sramota! Kdo jo bo zdaj povohal, našo Mico, kdo?!«

»Oče, jaz jo prav rad povoham, prav rad, seveda — če je vam prav. Očka Boltetov, dajte pa meni Mico, no,« je zazvenel glas Mihe, ki se je pojavil, kakor bi vzrastel iz tal. Bolte se je presenečen ozrl in njegov ljuti obraz se je

pričel čuda hitro izpreminjati.

»Kaj — Miha — ti si! Lej ga lej! — Že res, včasih sta si bila dobra z Mico, kaj? Ali pa sedaj misliš zares?«

»Kakopak oče! Mislite, da sem res tak figar kot Martin.«

Starec ga je lopnil po rami:

»Miha, vedel sem, da si fejest fant. Ampak, takoj jo vzemi, veš! Zgoditi se mora to prej nego bo Kačarjev figar dobil babo! No, ali bo zijal! Miha, le kar hitro! K doti bom pa primaknil cel stotak, zato ker si ti!«

»Hej, očka, kako ste vi fejest dedec,« je vzkliknil Miha ves v veselju ter se kdel iskat svojo nevesto.

— — — — —

Presneto so se hitro zasukali. V treh tednih sta bila Mica in Miha mož in žena. Pa kako srečna!

»Ali veš, ljuba ženica,« je vprašal neki večer Miha svojo družico, »zakaj ti je Martin tako hitro poslal »košarico«?

»No, povej brž, kdaj si mi že obljubil!«

»Šepnil sem mu, da je bilo med nama že tako in tako...«

In kakor tedaj Martinu, je Miha poredno pomežiknil svoji ženi. Mica pa je zardela ter ga čofnila po ustih:

»Oj ti lažnivec, ti nečednik, da si upaš...!«

»No, no, saj si rekla, da se lahko zlažem, samo da ga odvrnem od tebe. Sicer pa to zdaj ni več laž, ti moja ljuba Mica!«

In Miha je krepko objel svojo drago ženico.

MORNARSKE PESMI.

1.

JUGOSLOVENSKI MORNARJI.

Moj ded je veslaril,
moj oče brodaril,
a jaz bom veslaril, brodaril, krmaril;
mornar je bil prvi,
bo zadnji po krvi,
takó je Bog hotel, takó nas je ustvaril.

Iz slavne smo hiše
s svobodne obale,
jug, burja nam piše
zakone na skale;
tu čuvamo vesla, brodove, osnove —
neustrašena srca in zdrave sokove.

Od mesta do mesta
zelena gre cesta,
na severna polja in južne vrtove,
združujemo kopna, dežele, rodove,
menjavamo gmoto in umske plodove.

Mi gledamo daleč in vidimo vase,
gremo skoz države, oblike in čase —
smo maloštevilni, a trezni mornarji —
mornarji —
mi jugoslovenski mornarji!

2.

JUTRO OB MORJU.

Za goró se svita,
iznad Velebita
vstaja zlati žar;
v rosi se zrcali
cvetje na obali,
dan zvoni zvonar.

Pod poljubi dneva
morje podrhteva,
vzdramljeno iz sna;
v jutrnji molitvi
ob obali plitvi
val poljublja tla.

Že lijo slapovi
ognja nad vrhovi,
drami se nemir;
v zarjo se ozira,
na piščalko svira
sred ovac pastir.

Gredelj se pogreza,
jug vrvi nateza,
vlažne od sopar;
vreme se obeta —
jadra so razpeta,
hoj, na krov, mornar!

3.

SVATBA NA MORJU.

Jadrnica bela
moja je nevesta —
morje, to zeleno morje
moja širna cesta.

Bratje moji, svatje moji:
penasti valovi —
a piskači in svirači:
vinjeni vetrovi.

Urno v kolo, žurno v kolo,
ladjica — nevesta:
posvatujeva in odplujva
vekomaj si zvesta!

4.

MORNARJEVO SLOVO OD LJUBICE.

Ljubica, ostani zdrava,
bodi brez skrbi!
Z jarbola vihra zastava,
brod gotov stoji.

V gumbnici se moji smeje
rdeči karanfil —
bolj ko kadarkoli preje
mi je drag in mil.

Bolj ko kadarkoli preje
zate zdaj gorim —
tvoj poljub me dviga, greje,
ko na krov hitim.

5.

MORNARJEVA VRNITEV K LJUBICI.

S težkim srcem, trden v veri
sem odjadral v širni svet,
ljubica, nič ne zameri —
saj sem tukaj spet.

Strahoma sem se oziral
marsikdaj v zeleno dno —
svetle solze sem otiral,
klical tebe in nebo.

Mnogo videl sem v tujini,
marsikak zaklad in cvet,
ali zvest sem domovini
in ljubezni mladih let.

In vsekdar se slika mila
je prizibala na krov —
z lučjo nade mi svetila
in privedla me domov.

MIHOVIL KRUŠLIN, Samobor:

V TUROPOLJU 1916.

Šuma lista, sunce toplo čara,
u daljini mutna slika žara:
golo drvo kao lik varvara
u titranju gine i izgara.

Glas topova kao zuj bumbara,
što proleće. Slika davno stara
budi se u duši i otvara
staru ranu novi rez handžara.

Lemež rdja, brana gubi zube,
zemlja pusta, grob tek da se dube,
— počinut će neke ruke grube. —

A za vojsku nove čete snube,
vazda idu, bubnaju i trube,
dok na domu golubi se ljube. —

MIRKO KUNČIČ, Ljubljana:

VERA.

(Iz cikla »Bohemi.«)

1.

Dvajset let, dvajset blodnih, brez=

[plodnih let.

Mladost, v trpkem sijaju vsa sanjska,
se je za fantomi lovila;

kot roža vonjiva vse prek je
čudno blodna in vdana ljubila —

zdaj več ne dehti, več nikogar ne ljubi,
le še plaka, plaka, plaka...

Kot marmorni kip — tako bleđa, tako

[žalostna —

na meji med življenjem in onostran=

[stvom stoji,

šteje grobove in čaka — —

Dvajset let, dvajset blodnih, brez=

[plodnih let.

Neizprosno kot črv gloje vest.

Kam bi še dalje brez volje, brez vere.

Vera? Saj ni več pravljinih cest!

Iskal je bohem najlepšo med rožami.

Verno potegnil je črto

čez svojo blazno, zapito preteklost —

in te je našel strto — — —

2.

Dvoje oči, dvoje raztrganih, mrtvih

[oči —

dvoje hromih očitkov, obtožba nema;

dvoje k zvezdam krčevito grabečih

[dlani —

o Vera, vse bridko je bilo dopolnjeno.

Zakaj si pozvala bohema.

Prisluhnil sem vsemu že, vse sem že

[videl:

srca izkljuvana, duše razbite,

telesa gnijoča, obraze izpite;

videl sem solze ponižanja, gnev

samozatajbe, odpor zadnjih sil,

ustna razjedena, smeh ves oskrunjen;

do bolečine najtišje sem bil že
[presunjen,
iz vseh čaš grenkobo dotlej sem že
[pil — —
ob tistih očeh, ob tistih belih dlaneh,
moj Bog, pa sem se kó drobno dete
[raznežil ...

«Ti si kraljična začarana, Vera.
Jaz bom tvoj princ ...» In sva se dolgo
[ljubila ...
Ob dušo je udarila črna perot,
črna perot je zasenčila najino daljno
[pot.
Z grozo dognanja sva iz sebe planila —
Dvoje oči, dvoje raztrganih, mrtvih oči.
V njih so vse ure brezplodne.

Vera, odpusti! Bil sem otrok,
bile so sladke blodnje ...

3.

Potegnil bohem čez preteklost je črto —
o Vera, si čula že kdaj,
da kurent potrgal bi svatovske strune
in šel kot asket

z vrhunca objesti, božanskega smeha,
v to mračno ulico greha?
Nadel sem si komaj spokorniški plašč
in že sem se vrnil v krogu ...
Ni pota na oni breg, Vera, za nas:
predaš se peklu in ne Bogu.

Tragediji tvoje mladosti Mesija,
o Vera, ne bo bohem — brat.
Napil se je nektarja ... Tak je ukaz:
Naj gre zdaj naprej svatovat — — —!

IVAN LAH, Ljubljana:

CAHEJEV MAJ.

Od jeseni je delal Cahej pri zgradbi visoke hiše zunaj mesta, ki se je dvigala v prvih pomladanskih mesecih že tako visoko, da se je z vrha videlo čez vse bližnje hiše tja do visokih kupol, stolpov in zvonikov, ki so se vzpenjali nad širokimi, dolgimi, prekrižanimi in presekanimi grebeni mestnih streh. Cahej je zvečer rad posedal nad zidar-skimi odri in gledal na te strehe in stolpe in kupole, ko je zapadalo solnce in so se rjavi grebeni hiš lesketali v rdečih žarkih, dokler ni počasi vsega mesta zagrnil mrak. Ta prizor se mu je zdel tako zanimiv, da se je potapljal

vanj kakor v živ dogodek, ki ima v sebi nenavadne čudne misli. Mrak se je bližal izza drevoredov, padal na predmestja in se družil z oblaki dima, ki so plavali preko nizkih streh in se zgrijnili čimdalje temneje nad zaspana slemena. Nato je zastrl prve visoke hiše in širil kakor neskončen plašč nad ponosnimi stavbami, kjer so pod njim žarele luči, kot da ga hočejo pregnati s svojimi ostrimi žarki. A mrak je obležal nad njimi kot da se je vlegel s temotnimi peruti na visoke strehe in se potuhnil s pomežikujočimi očmi v skritih zakotjih, ko je nad mestom raz-

krila svoje zlate zvezde visoka noč. V teh trenutkih se je Cahej ozrl na drugo stran pokrajine; tam se je razprostiralo zeleno polje, njive in travniki vse tja do daljnega gozda, ki je stal ob bregu šumeče reke in robil s svojim temnim zelenjem jasno ravan. Tam je še dolgo sijalo solnce, ko so mesto že zagrnile mračne sence, po polju in travnikih so se svetlikali zadnji žarki in se poigravali ob gozdu z rumenimi vejami in zelenimi smrekami, da se je svetila vsa okolica v čarobnih barvah, dokler se niso živordeči prameni zablesteli na visokem obzorju in gozd in ravan sta izginila v lahnih belih meglah. V njih je izginjala pesem zelenih polj in za njo se je oglasila pesem vasi in poti razlegajoča se jasno v zvezdnato noč. Vsak večer je gledal Cahej ta dva svetova pred seboj in premišljal o mestu in dimu, o solncu in polju, a misel mu je uhajala tja na vzhodno stran, kjer je bil njegov pravi dom. Tam se je rodil, kakor je bilo usojeno, in je dobil ime Cahej, ker je bil majhne postave; vzeli so ga s seboj zidarji in se je naučil njihovega dela; hodil je z njimi od vasi do vasi, gradil, zidal in popravljaval hiše in kašče, cerkve in šole, dokler ga ni zanesla pot v mesto na veliko zgradbo. Od vseh strani so bili delavci in zidarji, ki so prišli v mesto na delo, in okoli rastoče zgradbe so se zbirali vsak dan utrujeni in gladni ljudje, ki so čakali na zaslužek. Gledali so s prosečimi očmi na polirja, kadar je prišel mimo, in blagrovili na tihem delavce in zidarje, ki so se gibali po odrih. Cule so imeli pri-

vezane na hrbtih, kakor da so pripravljene odložiti jih ta trenutek in prijeti za delo, ako jih sprejme gospodar. Cahej se je oziral nanje z visokega odra in se čutil srečnega, da ni stal med njimi. »Kruh je kruh,« je premišljal, »gorje človeku, ki ga nima. Hudo je imeti zdrave roke in stati brez dela in kruha«. Kadar je zvečer prilezel s svojih visokih odrov in stopal okoli zgradbe, ki se je ponosno dvigala v sivem polmraku, je poslušal njih razgovore, ko so posedali po deskah in tramovih, pričakujoči odrešenja od prihodnjega dne. Razgovarjali so se med seboj polglasno, kakor da se boje lastnih besed, in se ozirali z bojaznijo na delavce in zidarje pri baraki, kakor da nimajo pravice prenočevati v zatišju nedograjene zgradbe, pri kateri niso sodelovali; skrivaj so si delili zadnje ostanke kruha in cigaret, premišljajoči na tihem, koliko dni bodo še mogli vzdržati brez dela. Cahej je stopal mimo njih kakor gospodar na lastni zemlji, kajti ta zgradba je bila del njegovega dela, zato je imel pravico stopiti kamor je hotel in ko je vse zagrnila noč, je odšel v svoj kot v baraki.

»Vem, da so reveži, a ponosni so in ne prosijo,« si je mislil Cahej. »Hudo je, če človek nima dela in neče biti drugim v nadlego. Vem, kako je težko prositi. Nečejo biti berači, roke imajo in dela hočejo. A kaj, ko ni dela za vse!« Premišljal je pogosto o tem. »Ni prav, ako ljudje, ki hočejo delati, nimajo dela. Kajti prositi jih je sram. Prosijo oni, ki nočejo ali ne morejo delati. Oni, ki nočejo, nimajo pravice do kruha. A oni,

ki hočejo... Zakaj je na svetu tako? Nekaj ni prav. Ni prav, da mora človek prositi za delo in ga ne dobi. To je nesreča, ker tak človek ve, da ni sam kriv. Zdi se kakor izgnanec, ki ni zanj na zemlji prostora.« Take misli so ga obdajale tudi zvečer, ko je gledal s svojega visokega odra na zelene livade onstran mestnih zidov. Zdelo se mu je, da vidi pred seboj življenje vseh teh ljudi: mladega Bosanca z zagorelim obrazom in črno kučmo na glavi, bolnega Macedonca s črnimi očmi in blede dimi lici in ubogega Ličana v raztrgani obleki. Videl je v mislih vse, kako so odhajali od doma, se poslavljali od svojih ljudi in z zadnjimi denarji šli iskat kruha, ki ga ni bilo doma. In zdaj posejajo po mestih in proseče gledajo na polirje pri stavbah. Bog ve, kako so sanjali o daljnih mestih, kjer se gradijo hiše in računali na tistem, koliko bodo zaslužili in prinesli domov. In zdaj tavajo sami gladni okrog. Vsa ta vprašanja so se mu zdela tako težka in nerazumljiva, da so se v njih zagrnili zelena polja in je strmел v pozni mrak, kakor da jim ne more videti do konca.

Ko je nekoč tako strmел in premišljeval, so zaškripale deske na odru in nekaj belega se je zasvetilo v nočnem mraku. Bila je ženska. Maruška! Že nekaj dni je delala med delavci. Bila je mavtarica. Cahej jo je zapazil takoj prvi dan in ko je šla mimo, se je celo ozrl za njo.

»Odkod pa ta?« je pomislil. Zidarji so si namigovali in pomežikovali. Oni, ki so bili mlajši, so se posmehovali in

govorili nelepe besede. Cahej ni ljubil grdih opazk, zato je molčal in delal, kakor da ničesar ne vidi in ne sliši.

»Grdo je, ako se ji posmehujejo,« je pomislil, »kaj hoče dekle, če nima ne doma, ne kruha. Bolje je, da dela, kakor...«

Kmalu so vedeli vsi njeno zgodbo. Sprla se je doma, Bog vedi zakaj, in je odšla v mesto.

Bila je veselega obraza in mične postave. Vživela se je takoj prve dni v svoje delo in na nepotrebna vprašanja odgovarjala s kratkimi odgovori. Zvečer je izginila in drugi dan vsa srečna in zadovoljna nadaljevala svoje delo.

»Pridno dekle, kaj se hoče, kruh je kruh,« je pomislil Cahej. »Ni lahko delo. Marsikatera bi ne hotela...«

Navadno so prihajale za mavtarice starejše ženske, ki so se težko in počasi premikale po lesenih odrih. Mnoge so prišle zato, ker niso dobile boljšega dela.

»A ta je še mlada, brhka...«

In zdelo se mu je, da vidi tudi njeno zgodbo: ubožna kmečka hiša, ni dela, ni kruha, sprli so se in je odšla... Ali pa se je zgodilo kaj takega — kdo ve! Večer je bil lep, predpomladanski, ko so solnčni žarki zvečer tako zlati in vsa zemlja tako proseča gorkote in ljubezni, da vsa trepetala, ko se poslavljala solnce.

Cahej se je ozrl, kakor da se je vzbudil iz sanj.

»A ti!« je rekel polglasno, naslonil se na ograjo in gledal v polmračni svet onstran reke, kjer so ugašali zadnji odsveti večerne zarje.

»A vi ste tu,« je rekla, ko je stopila iz temnih zidov, »hotela sem si na samem oddahniti.«

»Tukaj se lepo vidi,« je rekel Cahej.

»Zdaj ne več, mrak je,« je odgovorila. Naslonila se je tesno na ograjo in pogledala navzdol, kjer so sedeli delavci in zidarji v gručah v poltihih razgovorih.

»Čas bo iti počivat,« je rekel Cahej, kakor da se pripravlja na odhod.

»Ali ste vi že dolgo tu?« je vprašala.

»Vsak večer...«

»... mislim pri delu.«

»Od jeseni. Prej sem delal na deželi.«

»A je tu boljše?«

»Delo je delo.«

»Jaz sem rajši v mestu.«

Cahej je molčal. Ni mu bilo všeč, kar je rekla.

»E, za dekleta je skoraj bolje tam,« je rekel počasi.

»Seveda, če ima človek polje. A pri nas nimamo ničesar: bajto in mnogo otrok.«

»Pa bi šla k sosedom!«

»Saj sem bila — pa so nastale besede. Vzela sem svoje stvari in odšla.«

»E, težko je,« je zaključil Cahej pogovor, kakor da ga ne zanima, zakaj so nastale besede, kajti Cahej je bil redkobeseden človek, ki se je malo zanimal za govorice drugih; rajši si je o ljudeh ustvarjal sodbo po tem, kar mu je narekovalo njegovo lastno srce. In to je že izpregovorilo na prvi pogled: nekaj ni bilo prav doma... A ona je

hotela nadaljevati pogovor, kakor da je iskala nekoga, ki bi mu razodela svojo skrivnost.

»Ljudje sodijo in obsodijo človeka po svojih mislih. Saj veste, kakšni so; mislijo: ako je berač, ne more biti pošten. Zraven nas je bogat sosed, vdovec — saj veste, in mladega hlapca ima. Morala sem hoditi na dnino. Pa bi ne bila, ampak zaradi soseščine, da nas ni preganjal za vsako malenkost, saj veste, da taki nimajo nikoli dovolj.«

Ta »saj veste« je blažilno vplival na Cahejevo srce. Zdelo se mu je, da mu postaja s svojo povestjo vedno bližja.

»E, poznam jih,« je zamrmral.

»No, in nekega dne sta se do krvi stepla hlapec in gospodar. Nastal je vihar v vasi. Zaradi nje — so rekle ženske — zaradi mene. In vsa vas se je razdelila v dva dela: eni za hlapca, drugi za gospodarja. Ko bi ne bilo nje — so rekli — ne bi bilo prepira in pretepa. Meni pa ni bilo ne za hlapca ne za gospodarja. No, ali ni bilo prav, da sem odšla?«

»Seveda,« je pripomnil Cahej zamišljeno, »najbolje je... Samo v mestu — tukaj pri nas — tudi ni dobro...«

»Bolje nego tam. Za začetek. Saj ne bo dolgo. Ko bo prva prilika, pojdem v službo.«

»Tako bo prav,« je rekel Cahej in se je prvič ozrl nanjo, da bi ji pogledal v obraz, kajti doslej jo je vedno gledal v mislih pred seboj, kakor da se je je bal. Zagledal je njen beli obrazek obdan od kodrov črnih las, rdečo ruto

okoli vratu in dvoje mladih rok oprtih na ograjo, zadovoljno prekrižanih, kakor da nista bili tisti dve roki, ki sta po dnevi dvigali težko posodo, polno belopeščne mavte.

»In nihče se zame ne zavzame,« je rekla, »vsak kaže za menoj in dela opazke. Mislite, da ne slišim.« Sklonila je glavo na roke in zadnje besede so izginile v joku. Cahej je stal trenutno kakor okamenel, v prsih se je nekaj zganilo in nehote je zadržal dih. Videl je v svetu mnogo žalostnega in veselega, a vse to je bilo daleč od njega, kajti on je bil sam in, kakor on sam ni prosil ljudi ne dobrote ne milosti, tako se mu je zdelo, da drugi nimajo pravice od njega zahtevati več nego to, kar jim po svoji volji daruje. A sedaj se je zgodilo, da se mu je približalo življenje, ki je od njega zahtevalo žrtve. Ne tiste pomoči, ki jo deli človek drugemu samo zato, da mu pomaga v nesreči, nekaj drugega je bilo, kar je zahteval ta trenutek od Caheja: nekaj, kar je ležalo zakopano nekje globoko na dnu srca, komaj sluteno, neznano, neoživljeno. In zdaj, kot da se je mahoma prebudilo in oživelo, vroče in kipeče, in hotelo bruhniti na dan kakor čudotvorna roža v jasno pomladansko noč. »Ni treba zaradi tega...« je rekel — in beseda mu je zastajala. Da mu je rekla za denar, bi bil posegel v žep in bi ji bil dal, a tako!... Kaj naj ji da?

»Tako sem sama,« je rekla z ihtenim glasom in jok jo je premagal. Naslonila je glavo na roke in vse njeno telo je drhtelo v globoki bolesi. To je

bila ona vesela deklica, katere smeh je odmeval po ves dan okoli visokih odrov. Sedaj je prišlo na dan vse, kar se je skrivalo za njenim radostnim obrazom. Naenkrat se je vzravнала, stresla z glavo, obrisala si z ruto solze in izginila v temnem zidovju.

»Počakaj še,« je jecljal Cahej za njo, »ni treba...« A slišal je le pridružen glas »lahko noč« in koraki so se izgubljali med tramovi in zidovi sredi ogromne nočne zgradbe. Že se je zganil, da bi stopil za njo, toda vse to je prišlo tako nenadoma, da se mu je zdelo potrebno premisliti ves dogodek in vse, kar je bilo tako nejasno in nerazumljivo. Zato je ostal na svojem mestu in se je krepko oprijel ograje. Noč je bila lepa, zvezdnata. Polje je že izginilo v tihem zavoju večernih mrakov in zadaj za njim so se prižigale luči daljnih predmestij. Zdaj pa zdaj je zapihljal veter od juga kot glasnik bližajoče se pomladi.

Dolgo je slonel Cahej in smotrel v nerazločno temino pred seboj. »Zakaj je prišla? In čemu je pripovedovala vse to? Kaj je hotela od mene?«

Od tedaj so se začele v Cahejevem srcu prve sanje o tem, česar ni nikoli doživel. Čutil jih je bil včasih v mladih letih, a zatrl jih je, kakor da nimajo pravice do življenja. Tam sredi polja, tam kjer rastejo one breze ob njivi, bi stala koča, ne velika, majhna a lepa — njegova koča. Sezidal bi jo sam s pomočjo prijateljev delavcev — ne bi bilo treba mnogo denarja — in vrt bi si uredil okoli kočice in potem bi vprašal

njo, Maruško: ali hočeš z menoj v ta moj dom? In bi se nasmejala. Zakaj bi ne šla? — Lepo in mirno bi se živelo v koči. On bi hodil zjutraj na delo, vračal bi se opoldne in zvečer in pose-
dal na vrtu pred kočo. Ne bi bilo treba sloneti na visoki samoti in gledati v noč brez človeka, ki bi se pogovarjal z njim. Maruška bi se pogovarjala z njim. Ne ona sama, tudi drugi bi prišli, sosedje in prijatelji. Otroci bi prišli, najprej majhni, drobni, neboljeni — potem vedno večji, nasmejani, razkuštrani, delavni in razigrani. Dovolj bi bilo kruha za vse: za Maruško in za nje. »Za vse sem zidal hiše, zase je nisem sezidal,« je pomislil Cahej. »Ali ni to nespametno. Vsem gradiš dom, sam se potikaš brez doma po svetu. Vsi imajo družine, ti samevaš po visokih odrih in nimaš človeka, ki bi se ti nasmehnil zvečer z ljubečim pozdravom.« In videl je pred seboj Maruško, vso lepo in mlado, s smehom na ustnih, z radostjo v očeh, obdano od otrok in v peči gori ogenj, večerja diši iz kuhinje, vrt zeleni in diši okrog koče — on pa sedi sredi srečne družine — njen oče in gospodar.

Dolgo v noč je slonel Cahej na ograji; mesto v ozadju je potihnilo, delavci so že izginili v svoja ležišča, le tu in tam je šel pozni potnik po cesti. Odšel je polagoma navzdol, poiskal je svoj kot v baraki in še dolgo v noč sanjal vse iste sanje, iskajoč v mislih njo, ki je pobegnila v noč, ker ni našel zanje tolažilne besede.

Tako se je začejala pomlad na poljih okoli predmestne zgradbe in z

njo oni lepi večeri, ki so bili prvi in edini v Cahejevem življenju. Zvečer po delu sta odhajala z Maruško na polje in hodila po mladih stezah obdanih od prvega zelenja med njivami in travniki, razgovarjajoča se o koči in vrtu in otrocih. Cahej je postajal kakor omamljen od sanj in gledal predse, kakor da raste iz tal vse ono resnično življenje, ki ga dotlej ni videl in si še sanjati ni upal o njem. Maruška je hodila pred njim, tu in tam odtrgala mlado cvetko in se radostno smejala njegovim besedam. Nedeljski popoldnevi so bili najlepši. Takrat sta odšla daleč iz mesta, skozi vasi in gozdove, ki jih je Cahej poprej videl samo s svojega visokega odra in zvečer sta se ustavila v predmestni gostilni, kjer sta gledala srečne družine, ki so se vračale s sprehoda. To so bili čudno lepi dnevi, ko so se vse sanje približale na doseg in se je Caheju zdelo, da bo drugi dan pričel graditi hišo, kakor si jo je zamislil.

»Samo kje, reci, Maruška, kje — pa bo vse naše.«

A Maruška se je smejala in ni odgovorila.

»Kjer hočeš...«

Včasih sta zavila proti mestu na igrišče, kjer so se vrteli vrtiljaki in se zibale gugalnice, kričale zverine po belih šatorih in postajala pred njimi množica vse popoldne v nerazumljivem šumu in kriku sredi pojočih in hreščeče igrajočih lajn. Posedala sta po vrtovih v restavracijah in gledala šumni svet, ki se je zgrinjal od vseh strani, kakor da je tu njegov veliki praznik. Nekoč sta zašla

celo v gledališče. Igrali so »Stavitelja Solnesa« in Caheja je privabil naslov. Tudi on je bil stavitelj in hotel je videti usodo stavitelja na odru. Še nikoli nista bila v gledališču. Sedela sta na galeriji in začudeno strmela v žive prizore, kjer se je odigravala tragedija velikega stavitelja. Cahej je v tem svetu zagledal samega sebe: zdelo se mu je, da človek ne sme leteti previsoko, da doseže to, kar mu je mogoče z lastnimi močmi. Maruški se je zdelo vse zelo lepo in je sklenila, da pojdeti zopet, kadar bo za nju primerna igra. Tako sta preživela vso pomlad in prehodila vsa polja in vse kraje okoli mesta. — Cahej pa je v poznih nočeh štel na tihem, koliko bi bilo še treba za hišo in vrt tam zunaj na polju...

In kakor da se je pomračilo nad jasnim pomladanskim dnevom, je prišel nekoč mlad zidar, rdečeličen in kodrolas, z rdečo kravato in drznim posmehom. Rekli so mu Darinček. Vesele oči je imel in zgovorno besedo. Zvečer je posedal med delavci in zidarji in razlagal nove nauke. Pogledal je Maruško in zastal ji je korak, kri ji je šinila v lica, zatrepetala je. Tudi Caheju se je približal. V oblačnem večeru, ko je odšla Maruška domov, je prišel k njemu na visoki oder in začel z njim razgovor. Kakor rdeč plamen je žarela njegova beseda sredi temnega ozračja, ki ga je v daljavi zdaj pa zdaj presekala dolga blisk bližajoče se pomladanske nevihte.

»Tako je in nič drugače,« je govoril, »mi zidamo in gospoda stanuje — njim bogate palače, nam niti skromne

bajte. — Koliko si že sezidal, Cahej, in kje je tvoj dom? ...«

»A ko bi oni ne imeli denarja, kje bi bilo naše delo in zaslužek?« je ugovarjal Cahej.

»A kdo jim je dal denar drugi nego mi? Nakradli so, Bog ve kdaj in Bog ve kje, če ne oni, pa njih predniki, kajti Bog je nas vse enake ustvaril in ni rekel: ti boš prebival v palači, tebi pa ne dam niti skromne kočice. Oni so vse tako naredili. Nagrabili so denar, zaslužen od siromašnih žuljev, in zdaj nam milostno plačujejo, da jim gradimo palače, če hočemo živeti. Prišel pa bo čas, ko bomo mi zasedli njih palače, kajti naša last so, mi smo jih zidali. In polovico jih bomo pobili, priživnike človeškega rodu, pijavke in krvosese, ki živijo brez dela ...«

»E, tak je svet, je ugovarjal Cahej. Brez stavbnika ni zgradbe in red mora biti.«

»Red, red,« je sikal med posmehom agitatorjev glas. »Ta red bomo izpremenili. Dovolj dolgo smo jim služili. Zdaj bomo zamenjali: mi v palače, oni v kočice. O, pomisli, Cahej, z Maruško v taki palači.«

Caheju se je zdelo, kakor da se je dotaknil nečesa svetega. »Nečem,« je rekel, »nečem palače, s kočico sem zadovoljen. Ta je moj dom.«

»In če ti je ne dajo! Niti kočice! Zakaj bi ne vzel, kar je tvojega.«

»Moje je, kar zaslužim — nič več.«

»Ali so oni zaslužili, če ne delajo!«

»Vsak dela po svoje.«

»A brez zidarja ni hiše!«

»Brez gospodarja tudi ne.«

»Mi vsi smo gospodarji, vse je last vseh, ki delajo. Pomisli svetovna mesta. Kakšna ogromna zgradba človeškega dela — in kdo živi po njih? Gospoda. Delavec, ki jih je zidal, se potika brez doma okoli mest in v razbitih luknjah predmestij. Kje je pravica?«

»A brez denarja in inženerev bi ne zgradili teh mest. Res je, da je na svetu krivica, ampak...«

»... ampak vedno bodi tako. Ti zidaš, drugi uživa, ti gradiš, oni staneje...«

»In če bi ne bilo tako,« je rekel Cahej, »ne bi bilo vseh teh zgradb in spomenikov zidarjevega dela, kajti če bi ne bilo gospodarjev, bi zidarji ne zidali, bi zidal vsak zase...«

»In zakaj bi zidal za druge?«

»E, to je težko vprašanje...«

»Ni težko, ampak popolnoma naravno, samo vi ne znate naravno misliti, sužnji, roboti... Če bi se vsi izpametovali, bi bilo vaše delo vaša last. Kdor dela, ta naj vlada, kdor zida, naj zida sebi, ne drugim. Pride čas, ko bomo delili...«

»Težka bo delitev brez gospodarja. Pobili se bodo.«

»Pobili bomo mi nje in vas!«

Izginil je po temnih stopnicah, Cahej pa je vstal in razmišljal o vsem tem. Kadar je gledal z visokega odra na ogromno zgradbo, se mu je zdelo, da čuti v sebi ponos, ker je v nji zakopan del njegovega dela in vselej se je rad ustavljal pred velikimi stavbami pri misli, koliko rok je gradilo, da je ostal

za njimi ta spomin. Zato ga niso motile nove misli.

»Mlad je še,« si je mislil, »in neizkušeni.« Kljub temu se mu je zdelo, da ga čuti na svoji desni strani kot zlega duha, ki se je pojavil v tej solnčni pomladi. Slišal je njegov sikajoči glas in preteči zasmeh.

»Delili bomo, prav, a jaz ne maram nič drugega kakor kočo tam na polju in vrt okoli nje... In njo...« Čuden strah mu je stiskal srce. »Res je, da je vse naše, vse smo mi sezidali in zaslužili smo si svoj dom,« je premišljeval, »a ne maram deliti doma z nikomer, kar je moje, tudi če je malo. Bolje mirna kočica nego nemirna palača, boljše tih dom nego hreščeče mesto.« A med te pomirjujoče besede je švigal kakor rdeč plamen ugovarjajoči glas: »Sužnji, roboti, gradili ste za druge in vam niso dali niti strehe za plačilo. Zidal in gradil si, o Cahej, in zdaj vso pomlad iščeš prostora, da si postaviš borno kočico zase in za njo... Nihče ti ne bo pomagal za zahvalo, da si drugim gradil... Sam se boš trudil in, če ne bo denarja dovolj, bodo propadle vse lepe sanje o koči in o vrtu, o nji in o otrocih. E. Cahej, nekaj ni prav na svetu.«

»Ni prav,« je pritrdjeval Cahej samemu sebi, »zaslužil sem si kočico in dom in ni treba, da prosim milosti. Zase in zanjo sem zaslužil dovolj. Mi smo zgradili svet, res je, zase in za svoje otroke. A brez gospodarjev... Ne!...« In strmел je v temino, kakor da je tam nekje skrit odgovor tega težkega vprašanja...

Tako je prišel maj, tisti lepi, vabljivi, opojni, ki je prihajal na krilih pomladanskih vetrov, ves ožarjen v svitu solnčnih pramenov, zmagovit in razkošen v zelenju in cvetju, poln sanj in šepetanj, z razsipnimi rokami troseč darove iz nevidnih višav na polje in gozde, da se je bleščalo pred očmi in so se vsa srca odpirala v trepetajočem hrepenenju, da bi bila deležna teh prečudnih darov.

»Sedaj se bo odločilo vse,« je pomislil Cahej, »ženska je kakor cvet, najlepši je, kadar je skrit na domačem vrtu...«

In Cahej je čutil v sebi vso krepko moč, ki je potrebna za vse to, kar je nasanjal v pomladanskih večerih.

Na prvi maj so praznovali delavci in zidarji svoj praznik in mladi pomočnik je govoril vneto in navdušeno. Maruška je stala zadaj ob steni in ga je gledala nepremično. Bil je lep in vabljiv. Žareče oči, razkodrani lasje, rdeča pentlja, jasna misel, vesel posmeh in razigrana beseda: vse je bilo kakor novo razodetje večne resnice in nerazumljive lepote. Cahej je stal ne daleč od nje in ugibal njene misli.

»O ko bi bilo življenje po resnici in pravici tako lahko, kakor se kaže v besedah! Zakaj bi človek ne sprejel novega evangelija, ko bi bil mogoč. A človek ni samo človek, človek je...« Težka misel je obšla Caheja. Videl je, kako so se vprle oči govornika v oni kot, kjer je stala Maruška. Kakor da je ves govor veljal njej. O palačah je

govoril, o vladi novih ljudi iz vrst onih, ki delajo, gradijo in ustvarjajo svet. »Nečemo koč, ne drobtin, svojo last hočemo, palače, ki so delo naših rok...« Nemo so stali delavci in zidarji in premišljevali drzne besede. Cahej je čutil, kakor da so se te besede zapikale v Maruško. Njemu je veljala beseda o koči. »Nečemo koč, palače hočemo, tam bomo delili pravično našo last. Živela revolucija!«

Sprevod je krenil od zgradbe proti mestu in se tam pridružil veliki množici, ki se je valila po ulicah. Tudi Cahej je šel, kajti dolgo je videl v ospredju rdečo ruto Maruškinjo. Hotel jo je dohiteti, a množica ga je zadrževala. Končno jo je zgubil izpred oči. Hodil je z množico vse dopoldne, postal je po trgih, poslušal govore in se popoldne vrnil k zgradbi v nadi, da se vrne tudi ona in pojdeti popoldne na polje praznovat svoj praznik. Ni je bilo, ne opoldne, ne zvečer... In tudi drugo jutro se ni vrnila. Tako je Cahej preživel prvi maj in preblodil ves večer po znanih potih, koder sta hodila poprej, preiskal vse kote po gostilnah in vrtovih in se pozno v noči vrnil na svoj visoki oder, kakor da je tu njegov pravi dom. Ni je bilo za njim na ta kraj, kjer ji je hotel govoriti o svoji veliki ljubezni in o vsem, kar je dotlej zamaš skušal dopovedati s praznimi besedami. Črna temina je zagrinjala obzorje in v nji je izginjal ves svet pomladanskih sanj, ki se je prej tako čarobno razgrinjal čez vso pokrajino... Zgrudil se je na tla in molil k zvezdam kakor

otrok, ki s solznimi očmi plaka za bajkami. In drugi dan je odšel na polje in legel na razrahljano zemljo, zagrebel je vanjo prste in se zvijal v grozni bolečini. »O, mati zemlja, kje je moj cvet, kje je Maruška? Tako bogata si, vsa kemu daješ svoj dar, a jaz sem imel samo njo in zdaj sem sam. Vrni mi jo, vrni, o, ti...« In je zaril glavo v ozelelo grudo in ihtel kakor otrok... Da si mi dala samo košček prostora na svojih tleh, sezidal bi si bil svoj dom in vanj zaprl svojo srečo. A sedaj je prišel tat in odnesel s seboj, kar je bilo moja last. O, večer ti moj, povej, kje je spremljevalka moja, da grem za njo in jo iztrgam iz tatinskih rok!«

»Če bo hotela...« je šepnilo skozi večer.

»Moja je, moja,« je zaihtel in debele solze so padale na mlado grudo. »Saj sem tvoj sin, zemlja moja, in tebi sem hotel živeti z njo...« Tiho je bilo po polju kakor da je nekaj težkega ležalo nad njim. Dvignil se je in z negotovimi koraki stopal po potih, ki so bili priča njegovih pomladnih sanj. Nikjer več ni bilo tihega kota, kjer bi se ustavile njegove misli in zidale svoj dom. Vso noč je preležal na polju kakor neznan potnik, ki tava brez cilja sredi noči.

Ko se je vračal zjutraj na delo, so delavci in zidarji gledali nanj kakor na tujega človeka, ki ga nihče ne pozna. Caheju se je zdelo, da si njih pogledi šepetajo o nji in mlademu zidarju, ki je prišel tako nenadoma in jo odpeljal s

seboj. Čutil je njih zasmeh, ko so govorili o novih časih, kakor da je to povest o visokih palačah in propali koči.

»Ako bomo vse delili, kaj pa ženske, a?«

»Ženska gre vedno tja, kjer se več obeta.«

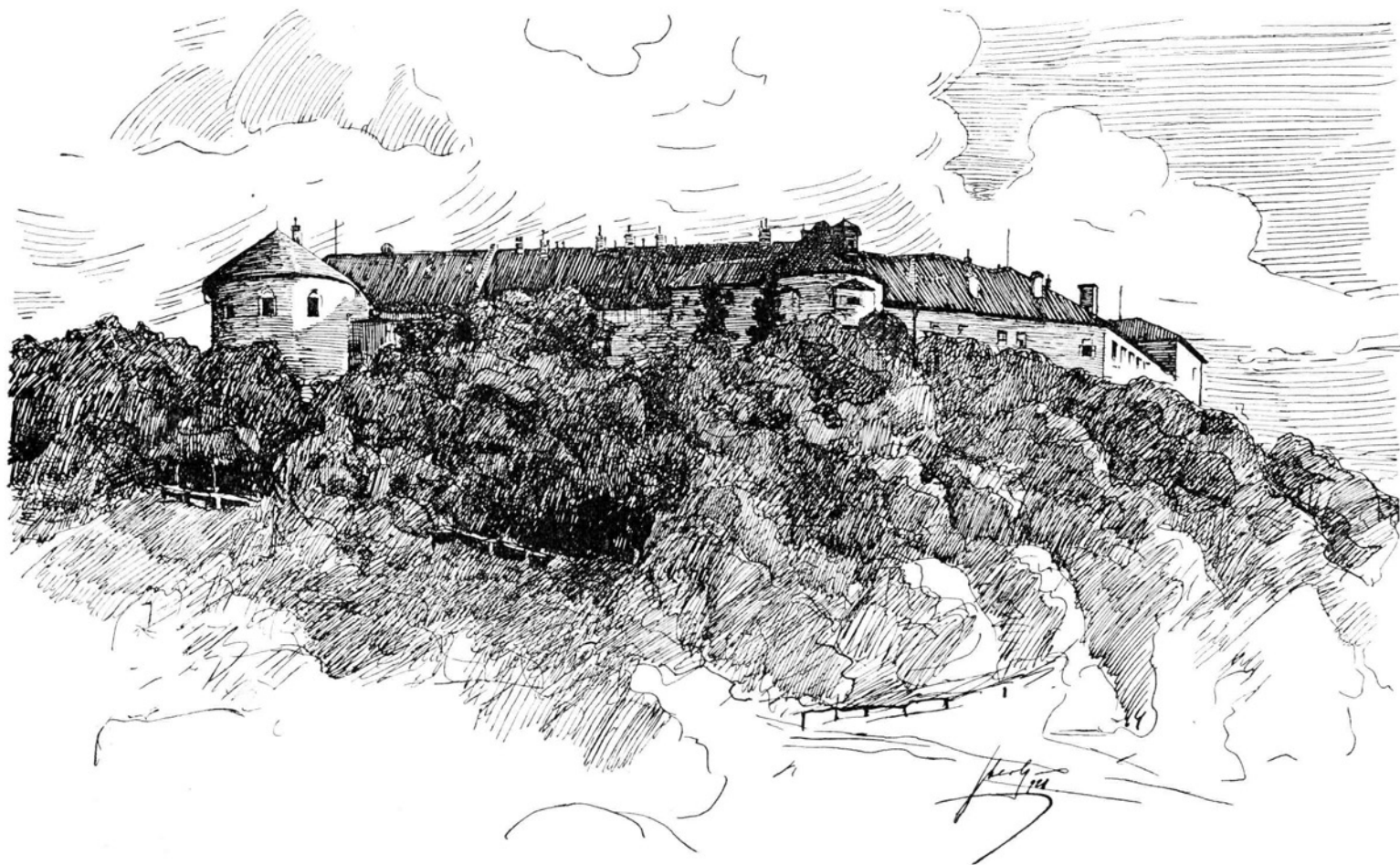
»Za žensko je treba biti mlad...« Besede so odmevale po visokih odrih, kakor da se vzdigujejo v trde zidove, da ostanejo v njih na vekomaj.

Cahej se jim je umikal, kot da se umika sam pred seboj. Zdelo se mu je, da sta nastala iz njega dva človeka: eden, ki hodi po polju skupaj z njo in sanja o koči in sreči, in drugi, ki zida in gradi na visokih odrih in gleda zvečer brezupno v neskončno noč. A lepši je bil oni z njo sanjajoči o koči in Cahej je stegoval roke v šepetajoči mrak, da bi privabil k sebi ono mamljivo sliko, ki se je bolj in bolj izgubljala v noč. Videl jo je ob takih trenutkih, kako se sklanja ob poti in trga rože in iz daljav se mu je zasmel njen obraz. Vračala se je... Cahej je stegnil roke, kot da lovi srečo svojih sanj... Bliže in bliže je prihajala, kakor da je spoznala njegovo ljubezen in boleost v prevari, ki jo je doživela, ko je odšla...

»O, vrni se, vrni!...«

Vsa je bila lepa cvetoča kakor pomlad.

Deske so zahreščale in zjutraj so ga pobrali na tleh, kjer je ležal z rokami, zagrebenimi v zemljo in z glavo, sklonjeno nad njo, kot da jo poljublja...

Fr. Sterlè: LJUBLJANSKI GRAD
Perorisba

RUSKA MODERNA DO VELIKEGA PREVRATA.

I.

Proti sredini 90ih let prošlega veka je vstal nov poetičen val v ruski književnosti — val, ki se je širil in naraščal tako dolgo, da je dosegel v najboljših simbolistih višino, ki bi jo mogli primerjati le z veliko dobo poezije pred sedemdesetimi ali osemdesetimi leti. Ruski simbolizem ima dva izvora: prvi je filozofski, a drugi estetski. Oživiljeno zanimanje za filozofijo dolguje ta poezija importirani marksistični doktrini, ki je postala modna. Pretresali so jo z raznih stališč. Toda preizkušajoč ta nauk do korenin, so spoznali nekateri manj zagrizeni marksisti — kakor Berdjajev — njegovo enostranost in so se obrnili v imenu globljega vrednotenja življenja proti njemu. Pričeli so tipati za religiozno-filozofsko sintezo. To je bil prvi impulz za formacijo tzv. novoidealistične skupine v Rusiji. Njeni prištaši so našli zaveznike v religiozni filozofiji Vladimirja Solovjeva,¹ v problemih, ki jih je spravil na površje Dostojevski, in v doktrinah slavofilov. Tako so podvzeli na tej črti kritiko sodobne misli in življenja in jo stopnjema dovršili.

¹ Solovjev je poizkušal napraviti v svoji filozofiji sintezo filozofije, religije in živega življenja. On je eden najglobljih sodobnih razlagateljev krščanstva in ideje o vesoljstvu Cerkve. Njegov misticizem spominja tu pa tam na Schellinga. Bil je tudi darovit pesnik in publicist.

Novoidealistom se je pridružilo kmalu tudi nekaj novih pesnikov, ki so si prizadevali premagati zagato svoje »dekadence«. Zbližanje teh dveh skupin je deloma odgovorno za značaj ruskega modernizma. Le-ta se je pričel že v zgodnjih 90ih letih po eni strani pod vplivom francoskih »dekadentov«, a po drugi strani pod vplivom Nietzscheja. Prapor nove šole sta dvignila prva Merežkovskij in Minskij. Ampak, dočim je koketiral Minskij le z novimi literarnimi manirami, je bil Merežkovskij pravi iskatelj. In res je kmalu dokazal, da je preveč iskateljski, a premalo poeta. Druge, darovitejšje moči so prišle: Zinaida Hippus, (ga. Merežkovska), Fjodor Sologub, Konstantin Balmont, Valerij Brjusov. Le-tem je bila prva naloga emancipirati umetnost od vseh tujih služb in dolžnosti. Hkrati so zagovarjali avtonomijo ustvarjajoče individualnosti — pod avspicijami Nietzscheja. Središče jim je bil Djagilova mesečnik »Mir iskusstva« (Svet umetnosti), utemeljen l. 1898.

Toda sam sebi všečen esteticizem in kult »ega« z vsemi svojimi načini in svrhmi se je dozdeval mnogim modernim pesnikom ozek, sterilen in destruktiven. Odreveneli so polagoma v lastni ekskluzivnosti. Merežkovskij, Zinaida Hippus in nekateri drugi so pa upali, da jih bo rešil akt religiozne ekspanzivnosti in upoštevanja življenja. Zbog

tega so se pridružili novoidealistični smeri. Rezultat tega je bila Merežkovskega »Religijoznofilozofska družba«, ki ni imela med svojimi člani le profesionalnih pesnikov in filozofov, ampak tudi duhovnike in »bogoiskatelje« vseh vrst. Eden izmed teh je bil nekaj časa Vasilij Rozanov (1836—1910), svojevrsten sodbodomislec in eden najsubtilnejših sodobnih metafizikov spola. »Novy put« (1903—4) in pozneje »Problemy žizni« sta bila perijodična lista, v katerih so se srečali novoidealisti in simbolisti.

II.

Simbolistična šola v ruski književnosti ima mnogo skupnega z romantizmom. Smatrajoč vidne oblike le za simbole višjih realnosti, si prizadeva pronikniti »iz realnega v realnejše«. To jo povprečnemu čitatelju dela često nejasno. Še težavnejšo jo dela njena dovršena tehnika, ki je posledica deloma zapadnih vplivov, deloma povsem novih poizkusov z rusko prozodijo in jezikom. Ruski simbolizem je gospodoval med prevratom l. 1905. in revolucijo l. 1917. Merežkovskij, Zinaida Hippus, Annenskij, Sologub, Balmont, Brjusov, Večeslav Ivánov so imeli naslednike v mlajši generaciji, vključivši Andreja Belega, Aleksandra Bloka in množico drugih. Izza l. 1917. se je pričela ta šola razkrajati v razne nove »izme«.

Dmitrij Merežkovskij (r. 1866) je bil večji stimulus nego stvaritelj. Čim se je zavedel tega, se je odpovedal poeziji in je pisal eseje in romane, ki je v njih propagiral svojo religijoznofilozofsko

shémo, spominjajočo na Ibsenovo »tretje kraljestvo« v drami »Cesar in Galilejec«. Po tej shemi je treba premagati antitezo med mesom in duhom z višjo sintezo ležteh ali s krščanstvom »tretjega zakona« — stališče, ki je prišel nanj po Dostojevskem in Nietzscheju. Njegovi romani kažejo več kulture in erudicije nego prave stvariteljske moči. Tudi njegovi članki često bolj ganejo nego prepričajo. Njegovo najboljšo delo je dobro znana študija »Tolstoj in Dostojevskij«.

Zinaida Hippus (r. 1867) je bila v svoji prvi fazi morda najbolj tipična dekadentinja. Njena introspektivna, intelektualna in nekam po Dostojevskem dišeča poezija je tako dovršena in pregnantna kakor hladna. Njena proza je manj popolna. Ali njeni kriticismi, ki jih je pisala pod imenom Anton Krajnij, so imenitni kljub svoji jakosti ali morda baš radi te. Fjodor Sologub (r. 1863), Konstantin Balmont (r. 1867), Valerij Brjusov (173—1924) in Innokentij Annenskij (1836—1909) so v celoti dobri, ne glede na njihove religijoznofilozofske tendence kot take. So zgolj pesniki. Najbolj dovršena od njih sta Annenskij in Sologub. Oba pišeta za izvoljence. Pesmi Annenskega prištevajo kljub njihovemu francoskemu okusu najfinejši »zgoščeni« liriki v ruski moderni. Sologub je jasnejši, ali kljub temu ni nič manjši oblikovatelj. Njegova poezija je izpoved tragičnega dekadenta, gledajočega na umetnost kot na prostovoljno zavetišče pred življensko vulgarnostjo. Lepota je velika skrivnost, vredna pre-

mišljanja, dočim je dejansko življenje njena negacija. Zato zameta Sologub življenje in Stvarnika, goječ kult Smrti in Satana, izražajoč ga tu pa tam v čudoviti liriki. Temu kultu streže tudi v svojih dramah in prozi. Njegov roman »Melkij Bes« simobližuje vso zgoščeno vulgarnost življenja in je obenem vzorno delo discipliniranega realizma. V nekaterih njegovih poznejših delih v prozi so njegovi romantični simboli manj organski, slični samohotno ustvarjenim alegorijam.

Balmonta in Brjusova so smatrali nekoč za najjačja stebra ruske moderne. To stališče se je posihmal izpremenilo, a resnica je le, da moramo njuno pionirsko delo priznati in ceniti. Že v njunih zgodnjih knjigah, najbogatejših, kar sta jih dala, je kontrast med njima presemetljiv. Balmont s svojo nedisciplinirano ekspanzivnostjo in entuziazmom, ki je bolj temperamenten nego strasten, je pripravljen vedno potapljati se v bežne trenutke, emocije ali impresije, ki jih povečuje v svojih pesmih. Podoben je čudežnemu Proteju brez lastne hrbtenice. Morda ni posebno velik pesnik vprav radi tega, ker je velik medij, vedno pripravljen razmišljati sleherno stvar in uživajoč vedno do viška delirija v ritmih, harmonijah, ukrasih in bojah. Balmont je *moulin à paroles* modernizma, kakor tudi njegov popularizator, njegov »sijajni« virtuozi. Razen tega je velik poznavatelj svetovne književnosti in plodovit prevajalec (prevedel je v ruščino celotnega Shelleyja). Brjusov nasprotno bolj modelira nego

slika z besedami, ima močnejšo voljo nego imaginacijo. Njegov entuziazem je takisto intelektualen, včasih docela možganski. Bori se z besedami in oblikami kakor trdovratnež in samozavestnež, ki si je vedno svest svojega *métier*a. Odtod njegova tendenca, da bi se vrnil k disciplini in rezerviranosti klasikov. Ker pa prevladuje v njem oblikovatelj nad pesnikom kot takim, najdemo v njegovih verzih vse razen »diha božjega«. Proza mu je prav tako hrapava in suha. Mnogo parnaškega elektricizma je v tem vestnem akademiku simbolizma.

Globlje in bolj notranje je delo Večeslava Ivanova, Aleksandra Bloka in Andreja Belega.

III.

V. Ivánov pripada po svoji starosti (r. l. 1866.) starejši generaciji, po pravcu svojih spisov pa je vsekakor bližji najboljšim od mlajših. Izobražen helenist, religiozen filozof in pesnik hkrati, smatra umetnost za nekako teurgijo in simbolizem za ustvarjanje novih suitov v najboljšem religioznem smislu. Vendar je v njem nekaj knjižnega, četudi ne profesorskega. Verzi so mu sem pa tja preobloženi z ukrasi in cerkvenoslovenskimi arhaizmi. Vendar je velik talent, ki si prizadeva utelesiti v novih pesniških oblikah novo življensko gledanje. Pisal je tudi eseje in prevajal iz grščine.

Andrej Belij (r. 1880) je dozdevno razdvojen kakor Merežkovskij v religiozno filozofijo in umetnost. Toda Belij je ustvarjajoč temperament in skoz in skoz vizionaren. Ne glede na to, da je

pesnik, romanopisec in esejist, je avtoriteta v ruski prozodiji in sploh v besedni tehniki. Vendar daje v vsem tem vtis sijajnega, nemirnega eksperimentarja. Pod vplivom Vladimirja Solovjeva (in pozneje Rudolfa Steinerja) si prizadeva neprestano najti nekaj lastnega in četudi je povsem površen, je površen zaradi globine. Ima tudi čut za humor, dovolj močan, da ga reši tiste slovesne resnosti, ki jo često teže prenašamo nego samo površnost. Dasi njegova poezija ni prvovrstna, je vendar polna novih tehniških domislic. Taka mu je tudi proza, ki je bistveno ritmična proza Gogolja, le da je modernizovana in povsem zavestno resnična, preveč zavestno izeksperimentovana. Njegov najboljši roman je »Srebrni golob«, veliko delo v zamisli in obdelavi. Njegova poznejša dela »Petersburg«, »Moskva« itd. so preveč zapletena, da bi ugajala brez pridržka. Prevevajo jih tudi kardinalne ruske dileme, kakor Evropa in Rusija ali Vzhod in Zapad.

Večji od vseh svojih sodobnikov je Aleksander Blok (1880—1921). Le-ta je eden izmed najboljših pesnikov v vsej moderni evropski književnosti. Njegova zgodnja zbirka »Stihi o lepi gospe« (1905) je knjiga mistične in simbolične ljubezni, naslovljene na lastno transcendentno vizijo večno ženskega. Ta vizija ima rahle sledove vpliva Solovjeva, ali Blok jo izraža na svoj način, ki je izredno negotov in eteričen v svojem romantičnem idealizmu. Ampak polagoma se je izpremenil. Izgubil je notranje gledanje. Praznote, ki je prišla za

tem ni mogel izpolniti z ničim, niti s svojo globoko ljubeznijo do Rusije. Njegovi simboli in jezik je bil vedno bolj konkreten, a tak je bil tudi njegov gnus do življenja. To vidimo predvsem v pesmih, ki jih je pisal med l. 1909. in 1916. Tudi njegove alegorične drame (»Lutkovna predstava«, »Neznana gospa« itd.) kažejo brezupno zdvajanje, ki se poizkuša smejati samo zase ali se ne more. Te drame so polne usodnih slutenj. Med prevratom se je pridružil boljševikom. V svojem prvem navdušenju za obljubljeno novo zemljo je napisal svojo najkrepkejšo simbolično realistično pesnitev »Dvanajst«, ali tudi ta njegova poslednja nada se je zdavnaj zrušila. Umrl je med najhujšimi leti novega režima.

Blokov poezija presega kakršnokoli hvalo. V njej je manj zavestne moči in več neoporečnega ženija nego v verzih drugih simbolistov. Nekatere njegove pesnitve so bile napisane tako rekoč v magični transi. In učinek je magičen.

IV.

V kontrastu z mračnimi simbolisti je propovedal in dejansko širil Mihael Kuzmin (r. 1875) »lepo jasnost«, ki jo je utelesil v svoje umetno izrezljane verze. Reakcijo proti simbolizmu so začeli v treznejšem Petrogradu, torej »Akmeisti«, kojih vodja je bil Nikolaj Gumiljev (r. 1886. in ustreljen od boljševikov l. 1921.). Ta učenec Brjusova in Gautiera je dajal v svojih pesnitvah izraza vsemu tistemu duhu poguma in

eksotičnega pustolovstva, ki je bil tako tipičen za njegovo življenje. Akmeisti so se zbirali okoli mesečnika »Apollón«. Drugi imeniten pesnik te skupine je Ana Ahmetova (r. 1889). Njene lirske miniaturre so tako pritrčane kakor rezervirane; diskretni, a vendar utripajoči drobci izpovedi z izrazom delikatne, plahe žene. Noben moški jih ne bi mogel napisati. In to je mogoče najboljši poklon, ki ga moremo napraviti ženskim verzom.

Izpustivši marsikatero ime obeh šol (Gorodéckega, Volóšina, Hodasjéviča, Mandelštájna, strogega in asketskega Baltrušajtisa, vaškega pesnika Kljujeva itd.), pridemo k skupini futuristov. Besedo »futurizem« je prvi udomačil v Rusiji verzifikator Igor Severjanin —

nezakonski otrok Balmontove muze in Gogoljevega bahača Hlestakóva, hrustéčega se, da obeduje »le z ministri in poslaniki«. Imenoval je samega sebe ego-futurista, dasi nima njegova poezija nič skupnega niti z Marinettijem niti s pravim ruskim futurizmom. Poslednji ima eno svojih glavnih korenin v »dadaističnini« poizkusih, ki jih je delal Velimir Hlébnikov (1885—1922), čigar raziskavanje je šlo tako daleč nazaj, da je doseglo primarne elemente jezika. Na temelju teh elementov je poizkušal zgraditi nove besede, nove tehnične poteze in možnosti. Te poizkuse so nato rabili njegovi nasledniki v raznih smereh. Majakovskij jih je združil celo z boljševiško propagando. Ali to nas dovede že do dobe revolucije.

FRAN LIPAH, Ljubljana:

GALICIJA 1915.

Sred poljan
bor raván
velikan.

Pred njim
križ.

Nad njim
jata vran.

Pod njim
mlad vojak —
zakopan.

JOŽA LOVRENČIČ, Ljubljana:

OBRAČUN.

V modrost otrokovo se vračam,
vse, kar želim, imam —
Pridite, upniki, vse vam poplačam,
še vrhano vam mero dam!

Ti bil si ljubezniv — bi rad hvaležnost?
Izvoli rešto fig ali kar cent!
In ti za svojo sladko nežnost?
Nič? — Brco vsaj v ekvivalent!

In ti ne upaš blizu? Daj, no,
ne obotavljaj se in kot si znal
zahrbtnosti goniti lajno,
o goni, goni jo še posihmal!

Veš, slišal sem že mnogo pesmi
in mnogo, mnogo viž —
kot tvoja mi ugajala nobena res ni...
Plosk — in čez najine račune križ! —

Haha, haha, ste zadovoljni?
Prav! Zdaj lepo smo bot
in smeje se nam svet vesoljni,
ko gremo mirno vsak svoj pot!

KSAVER MEŠKO, Slovenjgradec:

SLOVENSKE GORICE.

Dežela, bajna kakor iz lepih sanj —
tista moja domovina tam doli, naše Slo-
venske gorice. Dežela, polna prirodnih
čarov, ne sicer pitoreskni, divjih, ne s
svojo ogromnostjo mamečih, ne, pre-
prostih, idiličnih skoraj; a so baš zaradi
tega s tem mehkejšo poezijo ožarjeni in
govore tem pristrčneje srcem; in polna
nadzemskih, drugosvetnih čarov, polna
čarovnij, prepolna vere v čarovnije in
vse mogoče nadsvetne moči. Dežela,
polna petja in za človeška srca in člo-
veška življenja dovolj bogata joka;
polna dela in znoja, a tudi polna otroške
in otročje lahkomišelnosti in objestne
razposajenosti, polna življenske nepre-
tehtanosti in neizravnosti. Dela in
muči se tam naš človek, kakor bi name-
raval živeti večno. Pa mu pride nesrečen
dan, začarana, zakleta ura: premami ga
morda vino, sladki njegov rojak in pri-
jatelj in najbridkejši njegov sovražnik.
Pa si poreče: »Danes še živimo, ali bomo
jutri še ve Bog v nebesih. Pa bodimo

danes veseli, zajejmo in zapijmo, kar
imamo.« Pa se potopi v veselje in uživa-
nje, malo da ne utone v njih. Ko pa ven-
dar pride tisto negotovo jutri, dela po-
koro, kakor jo je le delal kdaj kateri
menihov in spokornih puščavnikov v
prvih stoletjih. Po ure prekleči v domači
cerkvi, trka s težko pestjo na prsi, do
klopi dol sklanja skrušeno glavo in vzdih-
huje kakor v smrtnih stiskah in težavah;
na božjo pot gre ob kruhu in vodi, bos,
če je kesanje posebno grenko in žgoče
— čez ramo nese težke čevlje; k Mariji
Bistriški preko na Hrvaško gre, k Sv.
Trojici gori ob robu Slovenskih goric,
k Materi božji na Ptujsko goro ali vsaj
v Ptuj, k očetom minoritom, vselej mi-
lostnim in prizanesljivim sodnikom in
tolažnikom. Doma premoli in v kesanju
prevzdihuje cele noči, vmes preklinja
samega sebe in svojo slabost in lahko-
mišelnost — da se da v nesvetem tre-
nutku spet premagati vinu in napravi
novo nerodnost: človek, v duši venomer

strastno po nebu hrepeneč, po telesu, po mesa slabosti venomer v preddvore pekla padajoč...

Čudovita dežela: griči in dolinice kakor pesem v daktilih in anapestih; po hribih bele zidanice, krotke golobičice, ki so med zelenje sedle, da se od dolgega poleta ohlade in odpočijejo. Vitki topoli ob sepih vinogradov — palme jih imenuje ljudstvo — hrepene iz pesmi gorice kakor vriskajoči akordi proti nebu. Vmes ubožne viničarije, polne bede in trpljenja — ponižni, a čudovito vztrajni klicarji, da je tudi ta ostanek raja zdaj v solzni dolini.

Dežela polna poezije, polna čarov. Koliko poezije v zemlji sami, v tistih po gričih položenih vinogradih, v tistih s njavih lesih, v tistih tihih dolinah, s kakim samotnim mlinom ob potoku. Popoten človek, ki hodi tam mnogo sam in z odprtimi očmi, s čutečim, razmišljam, s srcem gleda vso to poezijo, kako ne bi postal pesnik? Delavec, obrtnik, krojač, čevljar, tkalec ali mizar ali za kar te je že ustvaril Bog, ki delaš tam mnogo samotni in opazuješ ob delu skozi okno to čudežno deželo in predaš svoje misli o njej in njenih skrivnostih, kako ti ne bi bila duša polna odsevov te lepote, polna odmevov tajen in skrivnosti tamošnje prirode?

Tako ni čuda, da ima tam vsak gozd svoje pravljice, svoje skrivnosti, svoja strašila, vsaka cesta, vsak križpot, vsak potok, gozdni studenci, vsako drevo skoraj.

Lasje so nam vstajali otrokom na glavi, ko smo poslušali vse tisto strašno

in skoraj neverjetno, kar so pripovedovali ob večerih belolasi ali plešasti berarji, za plačilo, da so smeli prenočiti v hiši; ali ob jesenskih večerih čevljarji, ki so delali v šteri za bližajočo se zimo, zlasti njih mojster Jurij Križanič z Lahouščaka, zagorel in črn kakor razbojnik, velik, da se je moral globoko prikloniti, kadar je stopal v sobo, dasi duri resnično niso bile nizke, močan, da so učenci in celo pomočniki trepetali pred njegovo medvedovsko roko. Ali stari krojač Mihál Skuhala, ki je doživel in znal povedati tega toliko, da nikdar končal ni rožnega venca svojih pripovedi in strašnih svojih dogodivščin. Mihál je šival sam, nič ni imel naraščaja, vajencev in pomočnikov. Šival je lahko kar na pamet, skozi okno je gledal med šivanjem. Tak mojster je bil ta Mihál! Jurij je prišel vsakikrat s celim regimentom, vsaj šest fantov, če ne več, je prignal s seboj. Čudil sem se marsikdaj, kako so med pripovedovanjem mojstrovim večkrat pomočniki in vajenci nena doma povsili roke sredi dela in so za trenutek v velikem presenečenju zastrmeli v mojstra. Starejšim je po prvem velikem začudenju šinil rahel smehljaj čez ustnice; pa so se naglo sklonili, urno z delom nadaljevali. Pozneje sem zvedel in spoznal vzrok: čudili so se, ker je njih gospodar naslikal kak dogodek spet popolnoma drugače, v novi, navadno še strašnejši obleki in obliki. Zavzeli so se ob tem. A jaz sodim: Veliki pesniki so bili ti pripovedovalci, ki so kar iz rokava stresali te bohotno-

bujne dogodivščine, zdaj nežno poetične, zdaj polne strahot in grozot.

Šel je Mihál z dela, že precej pozno zvečer. Res, malo mu je šumelo v glavi, ker vino je bilo tisto leto od sile dobro in močno, in Brumen, pri katerem je šival, ga je prinesel za večerjo, za likof, prav trebušasto čutaro. Pa pride do gozda med Grmom in Lahouščakom, ker tudi kum Skuhala je bil z Lahouščaka, kakor bi bil tam dom vseh teh pesnikov. Pa mu nenadoma zastopi pot znanec, že pred leti umrli. Stoji na stezi, gleda Mihála, ne reče nič, ne dvigne roke da bi jo v pozdrav podal, ne trene z očmi, ki se svetita iz brezskrbnega obraza kakor dva žareča oglja. Samo mogočno stoji na poti, a tako, da se Mihál ne more ogniti ne na levo, ne na desno. Mravljinici sprelete krojača, vroče in mrzlo mu postaja. Izpregovoril bi rad, vprašal rajnega, česa želi, zakaj mu zastavlja pot, kako bi mu mogel pomagati. Pa mu beseda ne gre iz ust. Kar se spomni, da nocoj ni pomolil, ko je zvonilo angelovo češčenje. Dvigne roko — vsa nekako trda in čudno težka je — pokriža se. dasi iztežka, glasno prične: »Angel Gospodov...« Pa prikazen na mah izgine, prosta je pot... A strah se je tako razlil Mihálu v vse ude, da so vsi okorni in skoraj prestopiti ne more, o begu niti govora ni!

Gre drugič pozno ponoči z dela. Kar stoji na poti velik pes, črn kakor smrtен greh, le oči mu plamte v čudnem ognju, goreč jezik mu iz ust moli. — »Vsi dobri duhovi hvalite Gospoda Boga! Kdo si, božji?« vzklikne pozni,

zavzeti popotnik. In v istem trenutku psa več ni: kakor bi se bil v zemljo pogreznil.

In spet tretjič, istotako pozno, ko pa gospodinje naredo večerjo tako pozno, ali je treba prišiti kaki srajci zadnji rokav in ni vredno zaradi tega hoditi drugi dan toliko sveta nazaj! Že hoče čez prelaz ograje ob Horvatovi hosti. Kar ga vrže za korak, za dva nazaj — glej, na prelazu sedi človek, resničen človek, samo glave nima. Da je le prevara, da se pač oči motijo, bi rekel človek. A ko stopi spet korak proti plotu, glej, ni zmota, ni prevara: resnično sedi človek na prelazu, človek brez glave, negiben, a vendar tako mogočen. Na srečo ima Mihál rožni venec pri sebi, pri svetem misijonu blagoslovljen z najhujšimi žegni. Pa kar — ves jezen — rožni venec iz žepa! »Ali se boš še temu ustavljal?« Pa udari z njim po na prelazu sedečem — skozi zrak zašvistne rožni venec, na prelazu pa nikogar več! Zmerom je dobro, če ima človek take žegne pri sebi. Zakaj nikoli ne veš, s kom se srečaš, s kom se bo treba v temni noči spogledati, s kom se boriti. Zakaj vse polne skrivnosti so take noči, vse polne čarov. Še vino ne daje ob takih srečanjih posebne korajže; sicer ti pa takoj izpuhti, kadar stojiš nenadoma sredi drugosvetnih skrivnosti, sam z nepoznanimi duhovi in strahovi!

In je šel spet domov, ob vihnem večeru; dvakrat pusto je ob takih večerih samemu; ko bi imel vsaj vajenca, če že ne pomočnika, da bi hodila dva; a na enega samega si vse te skrivne

moči še bolj upajo. Edino Bog, prečista Devica in angel varih so tedaj človeku na pomoč... Gre torej in pride do križpota nad vasjo. A glej, na križpotu stoje štirje pogrebci, črno krsto imajo na zemlji pred seboj. — »Kdo je umrl, koga vendar neso?« pomisli. Postane, da bi pogledal. Kar se zablisne čez vse nebo, od vzhoda do zahoda, kakor bero iz evangelija v cerkvi. In vidi: Sosed Luka je, Rakuša. — »Bog ti bodi milosten, ali si umrl, Luka?« Kar zahrešči, kakor bi se podiral ves nebesni strop, zemlja se zaguga kakor gugalnice gori ob cerkvi na semanjski dan. »Konec sveta,« pomisli Mihál, in zapre oči, da ne bi videl, se bo li pogreznil v brezno peklensko ali bo usmiljeni Gospod Bog iztegnil roko in ga bo v nebesa vzel. A ko ni nič, odpre oči. A glej, nikjer pogrebcev, nikjer mrtvega soseda Luke... Kako je prišel Mihál tisto strašno noč domov, mu je še sedaj nerazrešena in nerazrešljiva uganka. Drugo jutro pa so našli soseda Luko v potoku mrtvega. V nevihti — menda je bil tudi nekoliko šumenjak, ker v gostilni je bil na poti iz mesta — je zabredel v vodo in utonil.

Kolikokrat je videl Mihal odprto nebo, kolikokrat je videl goreti nebo v temni noči, kolikokrat se mu je prikazal na nebu ogromen križ, zdaj zlat, zdaj ves krvav, kolikokrat je videl cvesti zaklad — z vijoličastim plamenom cveti, a kopal in dvignil ga Mihál nikoli ni, čudno! — kolikokrat mu je govorilo drevje in grmovje ob poti, kolikokrat iz potoka, celo cesta in pot pod njim,

pred in za njim sta govorila — o, kdo bi si zapomnil, kolikokrat!

Kar le more doživeti človek na svetu, zlasti še v Slovenskih goricah, krojač Mihál Skuhala je doživel to vse!

In Jurij Križanič! Nič manj nenavadnega in strašnega ko kum Mihál ni doživel Jurij. Kdo bi mogel ponoviti vse tiste čudovite dogodke? Koliko je videl mrličev, s kolikimi je celo govoril! S tistim, ki se je obesil na Petkovi hruški. Popoten človek je bil; ne ve nihče še dandanašnji, odkod se je vzel, kje vse je hodil in blodil, kam je bil namenjen. Nič pisanega niso našli pri njem, v žepu ne prahu cvenka. Kakor bi bili žepi prazni že od vekomaj, kakor da je vse vrgel od sebe, preden je šel v večnost, ime, stan, domovino, svojce, imovino, če je kdaj kaj imel. Vedi Bog, kaj ga je gnalo v tako žalostno smrt. Morda se je naveličal tega popotovanja po svetu, večnega romanja. Lačen je bil morda, bolehen, na smrt žalosten. Zmešalo se mu je morda, pa je mislil, da gre spat; a si je v resnici spletel zanko, potisnil glavo v njo. Bog ve za te skrivnosti, umrljiv človek ne. Zato človek ne sme ničesar reči, nikogar soditi. Gospod bo storil to. In je bilo hudo napačno, da je Jurij tisto noč sodil, sodil brez usmiljenja in krščanske ljubezni.

Gre torej Jurij nekega večera tako po večni luči mimo tiste samotne hruške sredi polja — saj se je je sicer zmerom ognil kakor vsak pošten krščanski človek. A tisti večer ga je zapeljal vseh tamošnjih ljudi najhujši zapeljivec: vino. Preveč poguma mu je vlil v žile.

Pa je šel kar po najbližji poti gor na hrib, kar naravnost proti hruški.

Pride do nje in vidi: človek visi na hruški. Prav tisti popotni človek, s tistimi razcefranimi gosposkimi čevlji in prižastimi, oguljenimi hlačami, ki je visel tam pred leti. Veter sopiha in vzdihuje čez polje, se zaletava v drevo in v mrliča, da prav čudno, skoraj smešno binglja z nogami, kakor bi bil še živ in bi se hotel rešiti iz prekrepko ga stiskajoče zanke. In iz vej, čuj, bo-
lesten klic: »Pomagajte! Pomagajte!« In še bolestnejši jok — zategel, piskajoč, kakor bi mu vrv že čisto zadrževala vrat in že ne more več glasno in razločno jokati.

Kar razjezil se je tedaj Jurij, vinski duhovi v njem so se razjezili. Pa — ko bi naj vendar iz usmiljenja z ubogo grešno in trpečo dušo očenaš pomolil — osorno, skoraj sirovo zakliče: »Kaj jamaš zdaj? Roženkranc bi bil rajši tedaj pomolil in se Gospodu Bogu izročil, ne pa si se šel obesit, zgaga trapasta.«

Tedaj bi naj bili slišali, ljudje božji, kako je završalo iz hruške. Divji vrtinec je pograbil Jurija, ga dvignil kakor lahko pero, ga vrgel nekam na sredo Čiričeve njive in ga tam kotalil, da ga niso nikoli pri nobenem pretepu — ko je bil še fant, se je pretepal, pozneje nikoli več — tako. Kako je prišel tisto noč s tistih njiv, kako domov, sodni dan bo mogoče razodel to. Zdaj ne ve tega ne on ne nihče drugi. Šel pa od tedaj ni nikoli več po tisti poti.

In kako je nekoč Jurija vodilo. O ljudje božji, to, to je bila šele strašna noč!

Mlad je bil tedaj še Jurij, pomočnik, dasi je že venomer študiral, da bo kmalu začel delati na svojo pest. In je mislil že tudi na nevesto, na ženitev. Mlad je bil in vroče krvi. In si je izvolil Ančko Mundovo. Lepo in jedro dekle, le neko-
liko visoko in hudo pobožno. Nastavljal se ji je prav očitno. In je kmalu spoznal, da ga Ančka tudi ne gleda preveč nepri-
jazno. A visoka je bila in hudo pobožna, tako da mu včasih to ni bilo že prav nič po volji. Pa je šel tiste jeseni nekoč mimo Majcenove kleti gori v Kovačkem vrhu. Klet je bila na stežaj odprta, Maj-
cen v kleti in nekoliko starejših mož, dva sta sedela na pragu, trije fantje so stali pred kletjo. In so pili. Pa se je usta-
vil še Jurij, in so ga povabili. In se ni nič branil. Nasprotno, še prav krepko je nagnil ročko. Saj je bilo zastonj.

Do večera so pili, še čez večno luč. Ko so se razšli, si je rekel Jurij — sam je priznal to večkrat po pravici in res-
nici, še rahlo nasmehnil se je ob tem spominu, ob nadaljnjih se ni smehljajal: »K Ančki pojdem nocoj. In ni škrat, da ne bi dosegel nocoj, česar do sedaj še nisem. Naj bo še tako visoka in šti-
mana in na vse viže bogomolna, no-
coj —.« Že daleč dol po Kovačkem vrhu je prišel v teh grešnih mislih, ki so se mu pa tedaj dozdevale prav lepe in pri-
jetne. Kar zagleda ob cesti, na križpotu, tam, kjer se odcepi ena cesta na desno, v globel in proti Séjancem, druga, na levo, proti Hranjigovcem — tam zagleda nenadoma čudnega možička, majhnega, še malo grbast je menda bil, zato se je dozdeval še manjši. Zelen klobuk mu je

pokrival črnolaso glavo, za klobučkom je gorelo v noč podjetno zavihano rdeče pero. Obraz blede, da se je blestel iz noči kakor sneg pozimi, še bolj so se blestele čudno žareče oči. — »Pa mi pokima, še s prstom mi pomigne in pravi poltiho, a odločno: ‚Pojdi!‘ In se je obrnil proti Séjancem dol. — ‚Kaj? Kako? Kam? Saj grem vendar v Ključarovce, kar naravnost po vrhu dol!‘ — sem se branil v mislih. Glasno še spaku reči tega nisem upal, tako nekako čudno mi je bilo pri srcu. Pa se možiček nič zmenil ni. — ‚Pojdi!‘ — In je šel pred menoj, jaz za njim kakor teliček za soljo. A v mislih sem si govoril kar naprej in naprej. ‚Saj to ni moja pot! Saj nočem s teboj. V Ključarovce dol grem, k Ančki.‘ — Še ustavil sem se nekaj krat. Pa me je škrat peklenški ošinil s takim pogledom, da mi niti reči ni trebalo več: ‚Pojdi!‘ Kar šel sem, dasi sem vedel, da grem čisto napak.

Tako sva prišla doli v séjanske šume. A tam, Mati božja, nikoli ne bom pozabil tistih poti! Kamor sem stopil, sem stopil na ogabnega močera ali kaj, gliste in nesnage so se mi pač vile in opletale pod nogami. Po deblih so švigali zeleni kuščarji, veliki kakor verice, a čudno svetli; goreče kače so se plazile in vile čez veje, se za repe obešale, dol name sikale. Groza, da strašnejše še nisem doživel. ‚V peklu sem!‘ — sem si mislil — ‚ali pa sanjam tako divjo grozoto.‘ — A ko sem z glavo butil ob deblo, da sem videl legijon zvezd, sem vedel dobro, da ne sanjam. Zakaj kamor sem stopil, sem tresnil ob

drevo. In od vseh strani so me opletale veje po hrbtu, me klapovuškale čez ušesa, teple me po licih. — ‚Kam greš? Kam si namenjen? K Ančki? V greh?‘ se je hehetalo neko vražje od vseh strani, okoli mene, za menoj, nad menoj gori, pred menoj. In me je šibalo, da Pilatovi jogri in razbojniki Gospoda Kristusa ne grje. Klobuka že nisem imel — Bog z njim, nikoli več ga nisem videl. Pot mi je lil po licih, po vsem telesu, srajca in suknja sta bili že premočeni. Parkrat sem se sredi strahu vendar ojuščil in sem pričel s pestjo udarjati krog sebe. A kaj, ko sem pa udarjal le po trdih deblih. Tisto vražje človeče — če je bil človek, a saj ni bil, kanalja peklenška — pa se je motovilo in zvijalo pred menoj skozi grmovje in trnje, mi pomiševalo z očmi in z roko: ‚Pojdi! Pojdi!‘ Pa me je nazadnje le popadla taka jeza, da se ga že več nič bal nisem: ‚Hudič, pusti me no!‘ — sem zarezal nad njim in s pestjo udaril proti njemu — ‚saj še nisem grešil. Samo mislil sem. Tudi ne bom, samemu večnemu Bogu obljubim to nocoj, da bo Ančka moja žena. In v nedeljo grem k sv. spovedi in k sv. obhajilu, če le odvezo dobim. K samemu župniku, gospodu Matiji pojdem, ki so hudi in strogi, da nikjer takega.‘ — Tedaj je nekako popustilo, umirilo se krog mene, odleglo mi. Še tisti spak iz pekla se je zavlekel in potuhnil nekam v grmovje. Ali je bil res iz pekla ali odkod pač? Večkrat sem razmišljal o tem pozneje. Če je bil res iz pekla, saj bi me moral le k Ančki voditi, v greh, pa mi je privoščil ni, teslo to maro-

gasto!« — »In ste obljubo izpolnili, stric?« — »Izpolnil, do pike natančno. Spovedal se, da je bilo veselje. Kar celo uro sva se dajala z gospodom, od sile hud mož so bili!« — »In Ančka?« — Jurij se je zadovoljno nasmehnil: »Tako lep venec je imela, ko sva šla pred oltar, da nobeno dekle v fari nikoli lepšega.« — »In od tedaj ste bili zelo pobožni, stric?« — Po strani je pogledal Jurij vprašalca, precej strupeno. »Bi bil menda tudi ti, če bi bil doživel tako noč.« — »Vasovali več niste?« — »Ni sem.« — »Tudi drugim ne privoščili, pravijo?« — »Kaj jim naj privoščim greh, tej neumni mladini!« — »Veldi novega Jakca ste pošteno dali in oplazili, ko je vasoval, se sliši.« — »Sem ga, zelenca mokrega.« — »Povejte, stric, kako je bilo?« — Molči mojster nekaj trenutkov, kakor bi v mislih spet preživil ves dogodek. — »Za tistim Kvarovim dekletom, tisto Tilko, je lazil, ki je šla potem v mesto in je v mestni mlakuži utonila. Pa mi je hudo mrzelo. Zaradi fanta. Škoda se mi ga je zdelo in vedel sem, da ne bo dobrega iz stvari. Pa si zvečer obraz s sajami namažem, ob potoku vrežem leskovko, ne predebelo, da se je lepo šibila, in grem k brvi spodaj ob mlinu, kjer stoji tista stara vrba. Čakam za vrbo skrit — noč je bila temna, da še palice v roki nisem prav videl. Kar zaslišim korake. Previdno stopa čez brv. Toliko da je na tej strani potoka, naredi v vodi glasno: »Štrbunk!« Da je povodni mož, je morebiti mislil fantè, a sem le jaz pljusnil s šibo po vodi. Malo se je obrnil, da bi pogledal,

kaj je. A mu je že padla šiba z vso močjo po hrbtu, in še in še — šteti fant gotovo ni utegnil. — »Noč ima svojo moč,« sem zamrmral z votlim glasom, da se je zdelo, kakor bi prihajal izpod zemlje ali iz vode. Fant v beg, jaz mu za petami. In je padalo po hrbtu, kakor bi toča šla. — »Ali boš hodil ponoči k dekletom, ali boš lepo doma spal, kanacija ti kilava? Domov, spat!« Ko je videl, da ne ubeži, se je res obrnil in tekel nazaj proti brvi. A jo je v naglici zgrešil. »Štrbunk!« je reklo še glasneje kakor poprej — kakor je bil dolg in širok je pal fant v vodo. Moker seveda do niti. Ali je bilo še kaj drugega v hlačah, ne vem — nisem mu jih jaz pral.«

In mojster Jurij se zadovoljno nasmehlja. In prične po kratkem oddihu novo zgodbo, še čudovitejšo od prejšnje. Pesnik, ki mu nikoli ne zmanjka snovi, nikoli dobre volje za pripovedovanje in bakanje.

Kako je videl, ko je nesel hudobec sredi noči Koropcu denar, kar skozi dimnik se je spustil s tisto ogromno vrečo. Kar gorelo je iz dimnika, kadilo se gor do neba. In tisti duh — usmiljenje božje, če je v peklu zmerom tak duh, kdo bo tam obstal, kdo bo obstal? Varuj nas Bog in sveti nadangel Mihael, ki je Luciferja premagal! Zato sedaj pri Koropcu lahko merijo stare dvajsetice, celo goldinarje, na mernike. Zato se sedaj Koropec lahko nosi kakor velik gospod, se lahko nobel v kočiji okrog vozi! A duša, duša, kaj bo z ubogo dušo?

In o kletih in klečanjah, celo o marksikateri beli in tako imenitni zidanici

gori v naših vrhah, kaj vse je Jurij o teh vedel! Česar nihče drugi! Mislil bi človek, da so nedolžne in brez greha kakor novorojeni otrok, ko pa tako pokojno in ponižno čepe nad vinogradi. In naši ljudje, saj bi človek mislil, da samo Boga slavijo, samo prečisti Devici čast prepevajo. O, kaka zmota, kaka zmota! Koliko je tu med nami greha, koliko strašnih pobojev, koliko črnih ropov! Jurij ve o njih, četudi drugi nihče!

Kako je prišel vinski kupec iz Gradca. Bankovcev je imel, same tisočake skoraj, da mu je mošnja na prsih kar na visoko suknjo napenjala. In kakšen pas čez obilno telo! In v njem polno srebra, gotovo tudi zlatov ni manj kalo! Pa je izginil, kakor bi ga bila zemlja požrla. O, Jurij ve dobro, kje so ga opojili, kje ga ponoči umorili. Kje ga zakopali, mu ni tako natančno znano. Morda kar v kleti, v zadnjem kotu, pod gantarji, pod sodi; v vinogradu morda — iz njegovega gnijočega telesa so srkale trte sok, ki so ga ljudje potem z naslado pili. In tisti rdečelasi, dobrodušni gostilničar z Dunaja! In oni s Hrvaškega! In tretji s Kranjskega! Priti so jih ljudje videli, njih denar so videli, zlate prstane na njih rokah. A kdo jih je videl odhajati, to mi povejte, dragi krščanski ljudje! Nihče! Tu gori v vrhah so jim upihnili življenja luč, kakor upihnem jaz tole brljava petrolejko, kadar zabijem zvečer zadnji klinček v podplat!

O greha je med nami, greha, da se Bog usmili! Zato nas Bog tudi tako tepe, zato pošilja točo in sušo, zato slano in pozebo. Zato se rode otroci mrtvi, ne-

zakonski — Bogu hvala, da jih ni mnogo! — Z živalskimi glavami, s perutmi kakor mlade ptičke, s plavutmi kakor ribe. Bog se nas usmili, Bog nam prizanesi...

In tisti bogati krčmar Podlipnik, ki je bil zmerom za mešetarja in tolmača tujim kupcem. V culici je prinesel vse svoje premoženje k nam. A zdaj, kako bogastvo, kaka mogočnost, kaka baharija! Vozi se bolj nobel kakor gospod grof spodaj v Ormožu, skoraj kakor gospod grof Bombeles na Hrvaškem preko. Odkod mu bogastvo? to vas vprašam. — O, vedel bi Jurij nekaj povedati. A kaj, ko je Podlipnik znan z vso gospodo v mestu, prijatelj si z vsemi mestnimi škrici, ki prihajajo k njemu pit in ocvrtih pišk jest. Še v keho te spravi, da sam ne veš, kdaj. Samo krivičniki in razbojniki smejo dandanašnji svobodno in glasno govoriti. Pošten krščanski človek ponižno molči! — A ponoči, to ve Jurij zagotovo, v spanju zarjove Podlipnik dostikrat kakor zverina. Pokonci plane, po vsi hiši teka — umrli, umorjeni ga preganjajo, vest ga peče bolj ko živa žrjavca. Bodi nam vsem Bog milostljiv, da tudi nas ne bi kdaj hudi duh, satan peklenski premamil! —

Bog, Bog, koliko skrivnosti hranijo te naše gorice, te naše kleti, naše zidavnice! Kdo jim more priti do dna! Šele sodni dan bo vse razgaljeno in razkrito — misli mojster Jurij Križanič...

In Bog, Bog, koliko čarov je v tistih naših gozdovih, koliko nerazvozljivih skrivnosti. Vsaka stezica, vsak vir v

teh naših lesih — tisti viri, ki so tako dragoceni, saj hodijo daleč gor z vrhov v velikih vrčih po vodo v nje — polni skrivnosti! Izvedenec v teh je bil berač Štefuc, tisti z rdečim nosom, ki je vedno vodo hvalil, pil pa žganje, kadar vina bilo ni. Pa je bil navzlic temu izvedenec v studencih, pesnik vodá in njih čarov.

V Bacmanovem studencu v bukovju pod Kovačkim vrhom ima svoj dom, zlat grad, ki pa ga je mogoče videti samo v kresni noči in še tedaj le, če ima človek praprotno seme pri sebi in še ne ve ne, da ga ima — povodni kralj ima tam svoj dom. Včasih sedi pred virom in se solnči: v podobi velike zelene žabe, na glavi pa ima zlato krono... In za kleta kraljična je tam vjeta. Bacmanov pastir jo je videl na lastne oči: lepo vitko belouško. Gledala ga je tako čudno prijazno in proseče, da bi jo bil skoraj pobožal, v roko, v naročje jo vzel. A kako neroden je bil ta fant! Ko se je začela viti proti njemu, se je zbal in je zbežal. Ni vedel, sirota in neroda, da bi si moral ulomiti tanko leskovko, udariti z njo kačo trikrat in govoriti pri tem zagovor in čar:

Kar si zdaj,
od koga imaš,
daj mu nazaj!
Kar si bila,
bodi spet:
blaga vila!

Pa bi se spremenila spet v najlepšo deklico, v sijajno kraljično. In fant bi postal njen ženin, vse zaklade njenega očeta bi podedoval.

Tako išče človeka sreča. A človek je ne vidi, ne ume, ne spozna. Pa gre

usoda in sreča mimo. In človek ostane siromak za vse življenje.

In vil, koliko jih je videl ta berač! Kakor vidi navaden, vsakdanji človek ob žetvi žanjic, ob košnji grabljic. Ni ga bilo potoka v vseh sosednih dolinah, da jih ne bi bil videl plesati ob njem v njih belih, dolgih prozornih oblekah, ne menda travnika, ne gozda. Zakaj ves svet je tam poln teh čudežnih bitij. Samo za to ustvarjene oči je treba imeti, pa jih vidiš. Če ti Bog ni dal takih oči, gledaš zastonj: ničesar ne boš videl. — Čudno le, da mu ni dala nikoli nobena svoje zlate krone, ne mu podarila bisernega svojega nakita. Da mu ne bi bilo treba beračiti, ampak bi se ob takem bogastvu vozil v četverovprežni kočiji kakor cesarski princ!

In tista, ki se je bila zaljubila v sina kmeta Kranjca — kako, da še res nikoli niste slišali te zgodbe? Na kresni večer je šel fant od kresa, zamišljen in žalosten, ker je ves večer opazoval, kako se je njegovo dekle, tista lepa Jamnikova Pavla, skrivaj nasmihala Slanovemu Tinetu. Kar počez čez travnike jo je udaril, da bi bil prej doma in bi morebiti zaspal in v spanju svojo žalost pozabil. Kar nenadoma začuti, da ga je nekaj objelo, dvoje mehkih, a čudno hladnih in vlažnih rok. In na ustih začuti poljub, pa čisto drugačen kot so bili Pavlini: hladen kakor najhladnejše snežinke ob snežnem metežu sredi zime. Takoj se je prebudil iz svoje zamišljenosti, svoje žalosti. In je zagledal čudno lepo belo vilo, ki se je privijala k njemu. Prestrašil se je fant, ko je pa samo na svojo

Pavlo mislil, angela variha je na pomoč poklical. Pa ni nič pomagalo. Vila ga ni izpustila; gledala ga je z žalostnimi očmi — vsi zaljubljeni imajo tako silno žalostne oči — tesno se k njemu pritiskala.

Od tiste noči je fant bolehal. Hiral je, da je izhiral. Zakaj nihče ne živi dolgo, ki se zaljubijo vanj nadzemska bitja. Varuj nas Bog, da se ne srečamo prevečkrat z njimi. Zakaj zmerom je nevarno...

Bog, Bog, koliko čarov je v teh naših gozdih, naših potokih, studencih, naših travnikih, koliko nerazvozljanih skrivnosti!

In šele coprnice, vse vrste in sorte čarovnic — teh je v naših Slovenskih gozdicah, da menda nikoli nikjer na božjem svetu toliko. Verjel ne bi človek, da jih je toliko, če ne bi bila povedala tako zanesljiva moža, kakor sta bila Skuharlov Mihál in Križanič Jurij, ki sta jih tolikokrat sama videla. Celo mlada dekleta, lepa in vesela, da bi jih človek s slastjo poljubil, so med njimi. Iz hiše se splazijo ponoči, ko starši, bratje in sestre spe, na metlo sedejo, izgovore čar, samo njim znan, in sfrče na hrib, nad gozd, kjer čarovnice zborujejo, kar v zraku nad gozdovi zborujejo in svoje grdobije uganjajo. Zakaj metla je njim kakor drugim najmehkejši stol. O, marsikatero bi mogla imenovati Mihál in Juraj! Saj sta jih sama videla. A bolj varno je, če modro molčiš. Nikoli ne veš, kje se ti osveti. Zakaj mogočne so, celo pošteni in vereni človek je brez prave obrambe zoper njih čare. Še tista

Zelenjakova Zefa, ki je v cerkvi naprej molila in je lani umrla, je bila med temi coprnicami. Res skoraj neverjetno, a ko je pa prav pred Mihála padla neko noč iz zraka. Kako se je prekucnila z metle, vedi Bog. Morda so jo druge coprnice same vrgle iz svojega zbora, ko pa je bila taka bogomolka, dasi obenem coprnica. Mati Marija, kako se je tedaj ustrašil Mihál! Kaj se ne bi, ko je pa imela nos kakor zavihan srp, in je imela konjske zobe in je sovražno hlastnila po njem. Vrat mu je nameravala pregristi, da je izdal ne bi! A Mihál v beg, da ne kmalu kdaj tako! Oduren smeh kakor konjsko rezgetanje je zaslišal za seboj, cepetalo je za njim, kakor bi žrebec dirjal. A Mihál se je križal v slovenskem in latinskem jeziku — v latinskem je znal iz cerkve sicer samo tri besede: In nomine patre... A vedel je, da se čarovnice latinskega jezika posebno boje, ker jih v latinskem mašniki zagovarjajo. To je pomagalo, da ji je ušel... Bog in Mati božja, vidva nas varujta coprnic in vsakega srečanja z njimi!

O Bog, Bog, kdo bi mislil, da je tam doli toliko skrivnosti in tajen in nevarnosti celo v zraku!

In koliko skrivnosti, sladkih skrivnosti, čudovite poezije je tam v zemlji. V vinogradih, spomladi, kadar kopljejo. Dolga vrsta kopačev dela v trudu in znoju od jutra do večera. In vendar se glasen smeh odbija od vrst, kipeča pesem, vroči vriski se nesejo od vrha do vrha. In šele jeseni! Ko grozdje dozoreva, ko klopotci klopotajo, da se krdela

škorcev, požrešno hlepečih po sladkih jagodah, ne upajo sesti na trte, ampak plašno v ozračju plahetajo. Ko ob trgastvi zastavni možje nosijo težke brente v kleti gori ob sepih, opiraje se na debele palice, v katere vrezavajo znamenja, koliko brent so že zanesli na pod, v ogromne hrastove stiskalnice. In zdaj šele je v pesmih bralcev pravo veselje, zdaj šele v vrisku fantov v nebo kipeča radost, zdaj šele v petju deklet res srečni, najsrečnejši zvok, ker so srca oproščena skrbi: »Ne pride li toča in nam ne oklesti vinogradov do kosti?« In ponoči, ko prešajo in teče mošt v debelih curkih v velike kadi — tedaj je izpolnjeno vse pričakovanje, dopolnjena vsa radost naših ljudi tam doli.

Poezije je v tistih naših krajih tam doli kakor dela, kakor truda, kakor znoja. Več kot vzdihov, več kot solz. Žalosten je kdaj naš človek tam doli.

FRAN MILČINSKI, *Ljubljana:*

SOŽALNI POSET.

So ljudje, ki so na podlagi vztrajnega in dolgotrajnega premišljevanja prišli k spoznanju, da je ves svet figa, pasja figa mršava. Takim ljudem se pravi, da so filozofi ali modrijani.

Med ljudi te vrste je spadal tudi gospod računski inšpektor Mušica.

Pravkar je pomalical. S skorjico kruha mu je koščena roka pobrala še drobtinice po prtu in je vse vkupe

Pa poroma gor k vinogradu, odklene z velikim ključem klet, vzame kupico s klina, odškrne pipo — kar težko jo je zaobriniti, kakor bi bila sama užila preobilico močne pijače — si natoči rujnega vina, sede v tistem prijetnem hladu v poltemni kleti kar na zaprašene gantarje in pije, pije — Bog s teboj, žalost in bridkost, še pesem si bomo zapeli!

Kadar mi je od dela težka glava, težja nego tebi kdaj po preobilno zaužiti pijači, od življenja teže in bridkosti mi bolno srce, sedel bi k tebi, brat moj iz Slovenskih goric, prigriznil tvoj kruh, pšeničnjak ali ovsenjak, vseeno, odrezal si kos svinjine, če jo imaš, pil s teboj solze naših goric, ki žalost zatirajo, veselje bude — in bi mi bilo lažje! A sem daleč, daleč...

Domovina, domovina, kako si mi daljna, kako si mi mila in draga!

снаžno pospravila v usta. Potem je v skladu s svojim mračnim svetovnim naziranjem vzdihnil in dejal: »Ja ja!«

Soproga je marljivo sukala pletilke; zaklicala je: »Polona!« Iz kuhinje je prišla Polona, pa ko je pobirala z mize, se je spomnila gospa: »Kdo neki je danes umrl? Toliko je bilo zvonjenja!«

Poleg domačega dela so tudi mrličji spadali v področje stare Polone. In je

odgovorila: »O joj!« — kajti je bila doma iz Štajerske. »Ali še ne vedó? Joj, doktor so umrli!«

Gospod računski inšpektor se je bridko zasmel: »Ha!« Vest o doktorjevi smrti mu je bila le novi dokaz za figasti značaj vsega posvetnega življenja. Vzdihnul je: »Ja, ja!« in se vdal globokemu razmišljanju.

Gospa pa je zavzeto odložila pletenje, sočutno je tlesknila z jezikom »ck, ck« in zmajala je glavo. Preden pa je nadaljevala z izrazi sočutja in da jim uravna pravilno mero in smer, je vendarle vprašala: »Kateri doktor? Polona, ali ne veste? Kako se je pisal doktor, ki je umrl?«

»Ojojzes,« je dejala Polona, »včeraj so bili doktor še živi, danes so mrtvi! — Kako so se pisali, tudi vem — koj se bom spomnila, prav kratko ime so imeli.«

Gospa je sočutno ugibala: »Pri dr. Krčevih je bil nekdo bolan, včeraj sem videla, je stara gospa šla v lekarno.«

»Krč, dr. Krč!« — je pritrdila Polona — »Saj sem vedela, da je bilo kratko ime. Kdo bi verjel, včeraj so bili živi, na, danes so mrtvi!«

Pospravila je z mize in odstokala iz sobe.

Gospa pa je glasno preudarjala presenetljivo vest. »Stari dr. Krč! Saj še ni bil tako star, komaj če jih je imel šestdeset, kaj praviš? Pa je bil zdravnik in starejši sin, dr. Janko, je tudi zdravnik, na, pa je vendarle umrl! Ck, ck! Škoda ga je. Tako prijazno je vedno pozdravljaj! Bog ve, kdo bo za njim prevzel

hišo? Ali je naredil kaj testamenta? Veš, da ga je — ne, saj je mlajši sin notar — dr. Rado. — Mož, kaj ti pravim, spodobi se, da greš tja in izrečeš najino sožalje, da ne poreko, da ne veva, kaj se spodobi.«

Gospodu računskemu inšpektorju so bile iste misli tiho hodile isto pot. Pritrdil je in vzdihnul: »Ja, ja, spodobi se!«

Gospa je še dejala: »Tako fina družina! Ck, ck! Salonsko suknjo boš vzel in kako rokavico in svež ovratnik. Zdajle je pet, najprimernejši čas za žalni poset, koj ti vse pripravim.«

Gospod računski inšpektor je pokimal: »Resnično, ves svet je le pasja figa mršava.« V mislih so se mu že sestavljale besede, primerne za ta poset: »Težko prizadeti rodbini iskreno sožalje!« in »Ohranjen mu bodi blag spomin!«

Dr. Krčeva hiša je bila ponos mesta. Na cesto je imela balkon, edini je bil v mestu, vzad pa je bil vrt in so pravili, da rastejo na vrtu celo tri pomarančna drevesca in ena limona in da ni izključeno, da bodo kdaj cvetela. Kaj koristi sedaj vsa ta krasota dr. Krču, balkon in pomaranče in limone! Ha! Še berač Peter ne bi menjal z njim, ki sedi pred cerkvijo in uši tare s kamenom. Ja ja, pasja figa mršava — takšna je naša usoda!

Gospodu računskemu inšpektorju je misel na vsesplošno minljivost, ki ji je neizprosno zapisana celo njegova oseba, sprožila solzo v kot desnega očesa. Otrl si jo je in potrkal. Od zno-

traj so se približali koraki, odprla so se vrata, med vrati se je nepričakovano prikazal stari dr. Krč.

Gospod računski inšpektor se je prestrašil. Ni pričakoval, da mu bo vrata odprl mrlič.

Prikazen pa ga je pristrčno pozdravila: »O, kaka čast za nas, gospod računski inšpektor, prosim le noter!«

Gospod računski inšpektor se je dokaj hitro zavedel: stari gospod ni umrl, nego kruta smrt mu je z neusmiljeno koso pokosila sinu, drja. Janka, v cvetju njegovih let. Kako strašno! Resnično res, drugega imena ne zasluži svet, nego da je le pasja figa mršava!

Hinavska zavratnost usode je gospodu računskemu inšpektorju stiskala grlo. »Vespoštovani gospod doktor — že dolgo vrsto let uživava jaz in moja soproga izredno srečo, tako rekoč čast — pozna Vas in Vašo cenjeno rodbino iz odkritosrčnega srca. Karkoli se je veselega prigodilo v naročju vaše cenjene rodbine, tudi najino naročje je bilo veselo. Žalost v vašem naročju pa je tudi žalost v našem naročju...

Tedaj se je iz veže začul glas: »Očka!« in v sobo je pokukal gospod dr. Krč mlajši, po imenu Janko: »Sedaj greva z mamo na kolodvor! O, pozdravljeni, gospod računski inšpektor, in na snidenje! Zbogom ta čas!«

Gospod računski inšpektor je globoko zajel sapo. Potemtakem ni umrl dr. Janko, umrl je dr. Rado, mladi notar, baš so pripovedovali, da se je srečno zaročil. Kolikšen udarec za obe težko prizadeti rodbini!

Dr. Krč starejši je stopil k omari, obče znani vsemu mestu in imenovani »biblioteka«. Iz nje je vzel brušeno steklenico in dve čašici in previdno natočil orehovca. »Bog vas živi, gospod računski inšpektor!«

Gospod računski inšpektor se je okrepčal. Njegovi živci so bili okrepčila potrebni. Mrka barva in gorjupi okus pijače sta ga opominjala na žalostno njegovo nalogo. »Nepreračunljiva so pota usode in je ves svet tako rekoč le... oziroma naša človeška pamet ne razume teh potov. To nam je edina tolažba!«

»Še enega, da bo par!« je dejal prijazni dr. Krč in nalil.

Gospodu računskemu inšpektorju se je krčilo srce: stari gospod si išče pozabljenja v mrki pijači! Razumljivo in odpustno! —

Trčnil je, posrknil polovico, se odkašljal in nadaljeval: »Vespoštovani gospod doktor, okorna mi je beseda, oprostite! Toda poglavitno je srce — srce je tukaj!«

Gospod računski inšpektor je bil od lastnih besed tako ginjen, da je čutil potrebo vsekniti se, in glas mu je trepetal: »V Vaši čislani družini se je primeril slučaj — ni dalo miru mojemu srcu in srcu moje soproge, nego sem prihitel semkaj, da dam duška pristrčnim čutom najinega srca.«

Pri teh besedah je gospoda računskega inšpektorja zalil potok solz; kar ga je in se je bilo bati, da mu poplavi potok solza svečano črno suknjo. Pa je

segel gospod inšpektor po robec in ihtel vanj.

Ginjen je ihtel vanj in krčevito in ni čul veselega hrupa v veži.

Stari dr. Krč pa ga je čul in je s čudno prožnimi koraki skočil odpirat in so noter prihrumeli razigrani in veseli dr. Janko in stara gospa mati in je ta za roko držala mlado živahno gospodično — bila je nevesta drja Rada, onega, ki je v čast njegovemu spominu baš divjala povodenj solza in ogrožala črno suknjo gospoda inšpektorja, zadnji pa je pribučal v sobo še dr. Rado osebno in je bilo splošno pozdravljanje in poljubovanje.

Pa je slednjič vesela družba zapazila in se spomnila še skrušenega gospoda računskega inšpektorja, ki se je zastonj trudil, da z robcem ustavi neizmerne valove sočutja, in je starejši dr. Krč vzkliknil: »Glej, Rado, gospod

računski inšpektor je bil tako prijazen, in ti je prišel čestitat k zaroki!«

Pa je gospod inšpektor skoz solze videl roko, ki mu jo je nekdo nudil, in jo je zgrabil in jo je tresel in tresel in jecljal: »Težko prizadeti rodbini izražava iskreno sočutje!«

Tedaj je zagledal še lice, ki je spadalo k roki, to lice je bilo od doktorja Rada! Ostrmel je in zapeli so mu zobje. Pa mu je plašni pogled obvisel še na nevesti. Kazala je bele zobe in oči so se ji smejale. Pa je še on pokazal zobe in zamrmral: »Bilo srečno!« Z nerodnimi pokloni je zapustil hišo neizmerne svoje žalosti.

Zunaj se je bridko zasmel: »Ha! Ves svet je pasja figa mršava!«

Pa ko je doma zvedel, da je dr. Kratki oni, ki je v istini umrl, je mrko odklonil, da še v tej hiši napravi sožalni poset.

† JOSIP MURN=ALEKSANDROV:

ŠMARNÁ IDILA.

I.

Hlad, polumrak —
komaj čuti je jek
drobnoglasnih pevcev
in vrhlanje smrek.

Visoko kot grad
z brezo bor stoji,
zaklet na vejah dremlje
jim vetrec, se zdi...

Žurči le nekje
tihostrujni potok;
po gozdu, nad gozdom —
povsod mir globok.

II.

A čuj, a čuj
ta smeli glas!
Kot mravljišče oživlja
podgorska vas. —

Harmonike
pojo glasno,
bolj se še on
smehlja sladkó.

Ej, ej, babice
spet kihajo,
kot na ples ti rokave
vse vihajo. —

Tu, glej osliček,
odzadej voz,
na njem možiček
Polh virtuož.

Kak si deklice
mežikajo,
kak čudno dedki se
premikajo!

Pa iz okna zro
dnes dekan celo,
aj doli zro
in se smejó. —

Polh, aj, še spravil
Boga bi v smeh,
smrt, da bi le prišla,
izvabil bi v meh.

III.

Tam sred vasi,
tam borjar stoji,
po borjarju, ah, parov
pač sto polzi.

Ah, radost pa smeh!
Glej, kot perje lahka
na ličecu lice
stopicata dva.

Kak čevlji so dnes
vsi nakvedrani!
Kak laski so dnes
nasvedrani!

Saj gode pa Polh
jim okroglo tako;
stati i svetcem noge
bi ne mogle mirno.

Aj, radost pa smeh!
Glej, pred ljubo svojó
ej ljubček presrečni
udarja z nogó.

Juhu! Juhé!
Oj ti svet prekrasán!
kot smeh sam minil je
ves šmarni dan.

IV.

Pa tihi večer je
gorice objél,
v vinograde zlega
pir še se vesel.

In nad Čavnom zvezde se
utrinjajo,
kot sanje blesteče
izginjajo. —

Tak šepnila mati
je sinčku sveto,
mu v spanec presrečni
zaprla oko.

»Le trte lahno se
priklanjajte!
V majolkah ste vino,
tak sanjajte...«

»Glej, svetinje se svete
obiskujejo,
od Snežnice pa v Log tja
potujejo.« —

A dolgo še, dolgo
je čuti kak glas...
Tak biti vesela
zna Kranjska le vas!

JAN PLESTENJAK, Ljubljana:

SREČANJA.

»Kaj bi, ko sem sam, pa pišem svoj dnevnik. Ta mi je še edini prijatelj, ki se me ne sramuje. Vem, da se mi smeješ. Toda je tako. Kadar se pogovarjam s praznim papirjem, mi odleže, ali kadar je popisan, me je sram, ker me je sram odkritosti. Odkritosrčnost je sploh moj greh, ki me tepe, strašno tepe.«

Javo je sedel nepremično, vlekel ostanek cigarete in grbančil čelo.

Jaz sem ga gledal in se mi je smilil, čeprav mu je zdravje gorelo z obraza. Toda oči! Oči so mu bile motne, polne preživetega trpljenja, bdenja in stradanja!

»Upam, da si še človek in me boš razumel. Čitaj!«

Pomolil mi je kos papirja, se odmaknil od mene in z obema rokama oprijel kozarec. Zagledal se je v rože namiznega prta, v razdivjane barve, jaz sem pa bral...

Letine so slabe, povodnji pogoste, še vreme je krmežljivo in strpinčeno,

kako bi človek vriskal in požvižgaval svojemu bolealnemu občutju.

Grem po cesti in mraz mi je v obraz, oči napenjam, da bi ne spregledal luže in bi se ji ognil. Kalen je občutek, kadar brizgne v čevljev vodo, in še neprijetnejši je, kadar zažvrklja v njem, skoro rdečica oblije človeka, opravičil bi se kakor že; ali kako? O takih rečeh knjiga o lepem vedenju ne razpravlja; knjige o lepem vedenju pišejo ljudje, ki ne vlačijo raztrganih čevljev po cestah, ampak jih darujejo, kakor hitro jim je noga ustvarila svojo neizprosno, včasih strašno skremženo obliko.

Dnevi so mračni, zgneteni, kot bi bili brodili v apnu, sluzastem in težkem. Po cestah je življenje zamrlo, kot živi mrličji begajo tuje in zamotane postave križem, kot bi iskale nekaj prav posebnega.

Redko se mi zgodi, da med takimi in podobnimi postavami spoznam prijatelja. Kadar je letina slaba, ni nič čud-

nega, da so pač redki prijatelji. Par jih je, ki se me pa tudi izogibljejo. Sami se najrajši izognejo kakršnim že neprijetnostim in zavijejo, če se le da, v stransko ulico in se izogibljejo lužam, prepihu in očitnemu kazanju. Človek se v slabih letinah rad skriva in se izmota radovednim pogledom in še bolj nejevoljnim pozdravom.

Srečal sem te dni prijatelja. Ni je bilo stranske ulice, kamor bi bil švignil jaz ali pa on, tudi niso bile več trgovine odprte, morala sva se srečati.

»Ej Lojze, kako pa s teboj?« sem ga nagovoril. Zdelo se mi je, da je tako dobro in prav.

»Kako z menoj? Ne bom se pritoževal. Preskrbljen sem dobro, še oženim se, potem imam vse!« je vihravo odgovarjal in skoro na prstih je stal, da bi se zdel ja dostojanstven.

»Jaz sem pa oženjen... — sem začel, on se je pa zasmejal, zamahnil z roko, češ, jaz se pa oženim, namreč z denarjem.«

Nekdaj sva si bila odkrita prijatelja, to pa dotlej, dokler se ni sreča zakrenila — meni na levo, njemu na desno. Nekaj sem mu hotel reči, on se je pa obračal in spoznal sem, da mu je nerodno, in sem se poslovil.

»No, imej se dobro; jaz se odpeljem za praznike v Italijo,« mi je odzdravil in odbežal v pisano množico.

Težko mi je bilo, ali zdelo se mi je vse tako razumljivo in potrebno, da sem skoro blagroval novo spoznanje. Tudi spoznanje je, če že ne kulturna, pa vsaj svojevrstna pridobitev in če jih je le

precej, so premoženje zase. Je pa grenko tako premoženje. No, pa bogatini naj bodo tudi različni.

Včeraj sem zabredel v meglo, in skoro brez misli begal iz ulice v ulico. Okna trgovin so bila povsod razsvetljena, založena z vsemi mogočimi mikavnostmi tega sveta, in radovedni obrazi so bulili vanje in sanjali. Čez cesto so korakali možje in žene, možje strti k tlom, žene oblastno in zvedavo, češ, nismo najslabši pri nas, in z očmi je kazala smer k zavojem, ki jih je mož komaj zmagoval.

Jaz sem šel brez zvedavosti mimo oken, še ozrl se nisem vanje; ampak, ko me je izpodrinil s hodnika obložen dec, sem stopil v blato in glasno zarenčal.

»Prokleti december,« sem hotel krikniti, da imam polne čevlje vode, pa sem zamolčal — preveč me je bilo sram — in sem krenil v najbolj samotni predel mesta.

Tam najdeš navadno najbolj začetne gostilne, stisnjene v zidovje, nizke in začrnele, vlažne in napojene s soperico vina, jedi in dima. Mize so nepogrnjene, natakarice bolj prijazno naklonjene in družba vedno vesela, včasih celo pri praznih kozarcih. Družba je skoro vedno ena in ista in redko se zgodi, da bi nihče ne mogel plačati litra ali dveh.

Kadar se človek spozna s tako družbo, recimo, da so literati, žurnalisti, in sploh obetajoči ljudje, mu ni treba stopiti v tako gostilno z bojznijo, če je vino na mizi, prisedi in pij; če ga ni,

prisedi in čakaj, pride ura, ko mora odrešenje priti.

In sem zavil v tako zakotno, dobrovoljno gostilno. Iz davnih dni družba je že sedela za mizo in tudi moj prijatelj je sedel med njimi. Natočil mi je koz zarec.

»Nagni, žolna, kaj boš prodajal kiselico obraza!« Nasmehnil se je in zamahnil z roko, češ, saj sem tudi jaz siromak, ampak kaj hočeš.»

Hvaležno sem mu pogledal v oči, poznam ga in on nikoli ne pokaže slabe volje, pa naj bi stal minuto pred smrtjo.

»Že spet sanjariš?« me je še vščipnil.

»Saj veš, kako je!« sem ga zavrnil, več nisem izustil, znova me je zaskrbelo, kako je doma. Žena bi rada pekla potice, otroci moledujejo in naročajo, kaj vse bi radi za novo leto in v novem letu. Jaz pa, no ja, težko mi je in grem, kamor že.

»Kaj bi tisto!« Prijatelj je nagnil kozarec in ga zvrnil, natočil sebi in meni.

»Vidiš prijatelj,« je nadaljeval, jaz sem zase že obračunal in doračunal s svetom in upam, da tudi svet z menoj. Dnevi so mi vsi enaki, kot nosim enak klobuk, pa naj bo praznik kateregakoli svetnika. Ne vem, ali sem skvarjen človek, ali kali, tak sem in tako je z menoj. Smejem se, ko se ljudje razburjajo zaradi božiča, n. pr. iščejo denarja, ženske se šopirijo, v hišah je kreg in prepir, na cestah in v trgovinah baharija. Tistih bore malo dni, ki jim pravijo božične počitnice, si maše želodce s poticami, in

ne vem s čim še vsem, potem pa zopet stradajo, kot so stradali pred počitnicami. Žene hodijo sicer še vedno po koncu, ampak v trgovinah so že skromnejše.

»Želite še to in to?«

»Hvala, dobila sem koline in še prejšnji mesec mi je ostalo. Pozneje prosim!«

Da bi človek ne poznal takih zadreg, nič bi ne rekel, tako pa ...»

Meni je vrelo v glavi in nisem se mogel izmotati iz opojnih misli in nisem razumel prijatelja. Lovil sem se v razmišljanju, ali on se mi je izmikal in ostal sem v praznini vsakdanjosti. Le žena, otroka, troje čemernih obrazov, sevajočih iz ubitosti upov in sanj, je žarelo v srce in povetil sem glavo, v srcu je bila praznosta.

»Ja, recimo,« je postal prijatelj živahnejši, »jaz se ne oženim. Prvič, ker sem slab gospodar, in drugič, ker sem izgubil vero v mistično luč davnine. Ženska pa živi samo v tej; tedaj, kako naj bi shajal z njo!«

Zapičil je vame dvoje izprašujočih oči, ostrih, in jih ni umaknil. Natočil mi je znova in jaz sem pil, a troje izprašujočih obrazov je pa gledalo vame — znanih — pa jih nisem poznal.

V dušo me je bolelo, nisem razumel smeha in nisem pojmlil osti. Praznosta v duši je bila tako odurna, da sem omahoval od groze, prijatelj se mi je pa smejal.

»Taki ste vi, ki verujete v kako mističnost.«

Njegov glas se mi je zazdel tuj, tuj
njegov obraz in sram me je bilo. Oživel
je pred menoj in v meni očetov in ma-
terin spomin, vanj se je razlila čudna
mehkoba in iz mehkode me je zavabilo

troje obrazov; obraza otrok in obraz
žene.

V dušo me je zazebló in nisem našel
besede. Odšel sem, ne da bi se poslovil,
in pod nogami se je izgubljala pot.

† MILAN PUGELJ:

JAGROVI — JUGOSLOVANI.

Gospoda Jagra vsi poznate.
Glavno je, ker je bogat.
Če imaš penéz, vsak »ljubi brate«
kliče te in te ima rad.

Tako gospod Jager je priljubljen,
je trgovec in meščan.
Svetovna vojna mu je nesla:
zato je zdaj še bolj spoštovan.

Znal je dobro. Blago je kopičil,
vedno čakal je hujših dni.
Po dvestokrat dražje je prodajal,
posebno je gulil revne ljudi.

Zraven stalo je v časopisih,
koliko dá za rdeči križ,
za nemške špitale... Vse je reklo:
Jager pojde gorak v paradiž.

Odklenkalo je nazadnje Nemcem,
dobili so, kar so iskali: Polom.
Prišli so Srbi, enega Jager
tako je vzel kot gosta na dom.

Pri Jagru je poglobitna varnost.
Liberalec je bil doslej,
toda veren, kot oče katolik
je vedno in še bo za naprej.

Moralo je držal zlasti na zunaj;
ko je nastopil splošen prevrat,
je med republičane šel, zdaj je
monarhist in demokrat.

Debel je, rdeč, za dva vola
mu teče po žilah zdrave krvi,
mnogo pojé, a še več popije,
ponoči strahovito smrči.

Ime mu Anton je. Njegova žena
je Rezika, póstarna, pri močeh še
[precej.]

Zdaj nosi na glavi nekakšen kalpak,
pri Flottenvereinu bila je prej.

Včasih še nekaj jo zagrabi,
»Oh, mladost!« hripavo golči,
stisne pesti na vélike prsi — —
Škoda, ker vmes nikogar ni.

V kavarno rada v črni svili
s hčerkama pride in kramljá.
Ena je Frici, ena Fini — —
Imeni povesta, kje smo doma.

Prifrknjenih noskov, kratki, zastavni,
stari približno po osemnajst
mornariške čepice prej sta nosili.
Ena: »Podmornik št. 13.«

Na čepici druge napis je bil daljši
in se po naše takole glasi:
— Barka njegovega veličanstva
»Z združenimi močmi.« —

Frici ima še v spominu Mažara,
toda o tem ne govori.
Bil je velik in predrzen,
ljubil je — pri Bogu! — za tri.

Tudi Fini nekega Prusa
še ni izbila iz srca,
gleda pa vendar že za Srbi:
povsod je boljše nego doma.

Oficirji sedijo ž njimi,
stari, avstrijski, saj zdaj vsi
zvezde dejali so na rame,
kdor jih še ni, jih bo te dni.

Slovenci so in Jugoslovani
vsa družba, le sem ter tja
s primero nemško si kdo pomaga,
na prsih trobojnico vsak ima.

Oče med tem pri Figabirtu
puši in pije in smrči,
pogleda včasih v navdušeni »Narod«,
pa ga čemerem odloži.

»Jugoslavijo Jugoslovanom!«
mu spomin pijano šumlja.
Takole Jager in njega obitelj
v nove čase srečno vesla.

Mirko Šubic: „ŠTUDIJA“
Lesorez

RADIOVOJ REHAR, Maribor:

VAM, KI LE SLUTNJA VAS PLAHA POZNA!

Vam, ki le slutnja vas plaha pozna
v sveti minuti proroških vidénj,
vam, ki v semenih bodočih življenj
spite in niste kalí še pognali,
vam, ki na odru življenja igrali
isto komedijo boste za nami,
kot smo igrali jo nekđaj mi sami —
bodi posvéčen moj zadnji pozdrav!

Pôta, ki trudni smo mi jih hodili,
verno vi boste hodili naprej,

dasi nikoli ne boste prispeli
k ciljem neznanim poslednjih skrivnosti,
dasi preklinjali boste v bridkosti
svojo usodo, kot mi smo jo sami,
skregani z Bogom in sami s seboj.

Silna, brezbrežna je tajna daljav,
kamor se vijejo pôta življenja;
méglá, ki našega tare dúhá —
v smrti samó, se jasnití začénja..

RADIOVOJ REHAR, Maribor:

NA KRASU.

Skale, skale, same gole skale,
kakor da umrla tu je zemlja in strohnela
in ostale same bele so kosti...

Tu in tam sedi zverížen bor
in v drobovje tiplje s koreninošapo,
gladen kot šakal...

A nad vsem zavija burja,
kot prosilo tisoč zapuščenih bi sirot:
Pôkoj dúši njeni daj, Gospod...

FRAN ROŠ, Celje:

JESENSKA STORIJA.

Hladen oktobrski veter je vel po
ulicah, ko je pisarniški ravnatelj Ivan
Polutnik stopil zvečer iz urada, zavít v
zimsko suknjo. Odkar je ozdravel po
težkem pljučnem vnetju, je bil dokaj
izpremenjen. Koščen in rumen v gladko

obriti obraz, osivel nad ušesi, rahlo
sključen. Imel je za sabo osem in tride-
set let pisarniške službe, pač dovolj, da
je oslabel preveč, čeprav mu je samotar-
sko življenje potekalo sicer v miru in
redu.

Kot običajno se je napotil v dolgem ovinku po manj obljudenih ulicah. Točno ob sedmi uri je dospel v gostilno »Pri črnem vranu« in zasedel svoje stalno mesto ob mizi v kotu, da povečerja.

Z dobrim tekom je použil telečjo obaro z rižem in si natočil kozarec iz četrтинke vina.

Tedaj je rahel korak zašumel med mizami in Ivan Polutnik se je ozrl iznad očal. Odzdravil je srebrnemu glasu mlade natarice, ki je še ni bil videl tod. Vitka svetlolaska, jedva dvajsetletna, z živimi temnimi očmi, z nežnim belim obrazom.

Vznemiril se je ob daljnem spominu, ki mu je potrkal ob srce nena doma in nepozvan. Vzdrmile so se misli, sicer malokdaj budne, globoko pokopane pod trdo vsakdanjo enoličnostjo.

Bilo je pred tridesetimi leti, ko je bil še skromen pisar v istem uradu. In ravno v oktobru je bilo. Lepi Zinki, izbranki svojega srca, je bil pripravil za god dragoceno darilo. Zlat prstan z rubinom. Nedelja je bila in jo je pričakoval na ulici, da jo popelje na popoldanski izlet, kakor sta se domenila. Da ji slednjič razkrije svoje srce in ji pokloni prstan k zaroki. Ali Zinke ni bilo. Odpeljala se je bila že v jutru na izlet s trgovskim pomočnikom Drobnetom. Po tem težkem razočaranju se nista več sešla. Edini njegov ljubezenski roman, boren in bolesten!

In ta Zinka je bila čudovito podobna novi natarici Pri črnem vranu!

Ubožica Zinka! Zapustila je kmalu nato mesto in je pozneje umrla v nesrečnem zakonu, ki ji je dal hčerko.

Pred Ivanom Polutnikom je stala prazna steklenica. Mehke misli so mu mamile srce, poteze v obrazu so se mu zaokrožavale v otožen smehljaj.

Pristopila je deklica s svetlo zvenečim glasom in je privolil, da mu prinese še četrтинko, kar sicer ni bilo v njegovi navadi. S pogledom ji je segel v temne oči. Bile so prav tiste, ki so nekoč zažarele v njegovo življenje s toplo svetlobo. Kako lepa, zanimiva in vznemirjajoča uganka je v njih!

Ko je izpraznil drugo četrтинko, se je ojunčil:

»Gospodična, nanovo ste prišli?«

»Da, gospod!«

»Kako vam je ime, dovolite?«

»Zinka!« In se je nasmehnila z živim ognjem v očeh, ki je bil kakor lep pozdrav iz daljave, ki pa se je zdaj primaknila zopet tako blizu. Ostrmel je:

»Zinka? Ah, spominjate me nekoga, ki vam je bil prečudno podoben in je imel tudi isto ime.«

»Tudi moja mati je bila Zinka.«

»Mislil sem si. Ah, ali ni umrla v Trstu?«

»Da, gospod.«

»Pred zakonom je živela tu. Zinka Travnarjeva.«

»Poznali ste jo!«

»Kako čudno naključje!«

Segel je Zinki v roko in ga je v tem hipu obšla misel, da bi poljubil to drobno, mehko roko. Ali okrenil se je

in je stopil na ulico s skoro poskočnim korakom, ki ni razodeval pisarniškega ravnatelja.

*

Ivan Polutnik je nosil v sebi tajnost, njen blesk mu je rahlo tlel v očeh. V pisarni je zamišljen mnogo postajal ob oknu, vsakomur je dajal prijazne besede. Kadar je vstopil »Pri črnem vranu«, ga je Zinka pozdravila iskreno in veselo.

Minili so trije dnevi in v Ivanu Polutniku je dozorel sklep.

Tisti dan je po obedu posedel uro delj in ko je bil slednjič edini gost, je izpregovoril Zinki:

»Vaš god je danes in vam od srca čestitam. Prinesite kozarec, da trčiva na mnoga vaša leta, da bi v njih doživeli le srečo, ki ste je tako zelo vredni.«

In sta trčila. Zinkine oči so žarele živo in sladko.

»Prosim vas, gospodična Zinka. Mnogo sem te dni razmišljal o vaši pokojni materi. Ako vam je prav, bi vas prosil za pol ure časa, da vam zaupam skrivnost svojega življenja. Vam, ki ste njena edinka. Morda zvečer, ko odhajate in vas pospremim po ulicah. Kot prijatelj vaše plemenite matere vas prosim za to uslugo. In še danes, za vaš god. Ne odrecite mi!«

»Pa me počakajte na ulici po enajsturi, ko bom prosta.«

»Hvala vam, gospodična Zinka!«

Ivan Polutnik je utripal v sladkem vznemirjenju.

Popoldne v pisarni ni mogel zbrati svojih misli k delu. Pri večerji ga je

Zinka pozdravila še prijazneje in prisrčneje. Nato je krenil po najbližjih ulicah v svojo samotarsko izbo. Privil je luč in je v omarinem predalu poiskal rdečo baržunasto šatuljo. Odklenil jo je z drobnim ključem. V njej je bilo shranjenih pet obdelanih pisem in zlat prstan z rubinom. Zavil ga je v tanek papir in položil v žep.

Hodil je po razsvetljeni prazni ulici in čakal. Tako ni čakal že trideset let. Sladko pričakovanje mu je mamilo čustva in misli. Bilo mu je, kakor da doživlja novo mladost, ki ga vodi nazaj v že izgubljeni svet.

Zinkinih dvajset let se mu je prismejalo naproti živo in glasno.

Ivan Polutnik je govoril. Razvnel se je in Zinka ob njem je poslušala. Zdaj pa zdaj ga je pogledala z veselimi očmi. Sijale so kakor iz davne daljave, a vendar je čutil, da žare tik njega.

Pripovedoval ji je o materi, poveljeval njeno plemenitost, ki je ni bil vreden. Lastnih razočaranj se ni dotaknil. Potem ji je govoril o življenju, o njegovih lepotah in radostih. In o zlati mladosti, ki je zanj zašla, a njej cveti in sije toliko obetajoče.

Sam ni vedel, koliko časa je že minilo, ko jo je naprosil, naj sprejme v spomin na mater in njega prstan z rubinom, nekoč namenjen njej, ki mu je za nekatere nepozabne trenutke razžarila življenja dni.

»In za god sprejmite prstan. Baš danes pred tridesetimi leti bi ga bil poklonil vaši blagi mami, ali usoda mi, siromaku, ni bila milostna.«

Zahvaljevala se mu je in se mu je zdelo, da so se vlažno zabliskale njene temne oči. Sprejela je prstan in je nje mu toplo stisnila roko:

»Kakor da ste mi očka, gospod, tako ste mi dobri...«

Poslovila sta se. In še je ponovila:

»Rada vas imam, prav res. Kakor da ste mi drugi očka...«

Ivan Polutnik se je zaklenil v izbo. Pozno v noč je bilo njegovo okno svetlo.

*

Ko je pisarniški ravnatelj tisto jutro stopil v urad, je bil nenavadno truden in slab. Negibno je sedel ob mizi in tožil, da mu ni dobro. Okrog desete ure se mu je stemnilo pred očmi in je omahnil. Pisar Trobec je priskočil in ga prestregel, da ni zdrknil na tla. Nato ga je vodil do stanovanja, kjer ga je oddal gospodinji.

Teden dni je Ivan Polutnik preležal v postelji.

Ko je zopet prišel v urad, ga je pozval generalni ravnatelj predse. In mu je velel sestiti:

»Gospod Polutnik, nad osem in trideset let svojega življenja ste posvetili koristi našega podjetja. Bolehni ste. Svetujem vam, da vložite prošnjo za upokojitev. Oddahnite si v pokoju in se okrepite tako temeljito, da doživite še dolgo vrsto prijetnih let.«

Nemilo presenečen je Ivan Polutnik vztrepetal. Kakor da se je zamajal svet krog njega. Saj je še vendar prežgodaj! In je zajecal:

»Gospod generalni ravnatelj, kaj je že čas? Služil sem vestno, kolikor je to bilo v mojih močeh.«

»Nihče vam ne odreka zaslug. Priznajte pa, da vam je počitek potreben. Vredni ste, da v miru uživate še dolga leta sadove svoje vztrajne delavnosti.«

Ivan Polutnik se je priklonil in se je z negotovimi koraki vrnil v pisarno. Trudoma je sedel k mizi, ki je ob njej v tako dolgi dobi dan za dnevom opravljal svoje posle točno in v zadovoljstvo vseh. In zdaj je nenadoma nepotreben in odveč. Kateri smoter naj še ima odslej njegovo življenje?

Bilo mu je, kakor da se mu izmikajo tla pod nogami in plava v vrtoglavih, praznih višavah. Hipoma se je prikazal obraz mlade Zinke, a tudi ta je izginil kot varljiva prikazen. Z obema rokama si je podprl razrvano glavo, iz prsi mu je dahnil stok.

Mladi pisar Trobec se je okrenil s porogljivim nasmehom. Stopil je k oknu, njegove misli pa so poromale k Zinki, deklici z živimi temnimi očmi, solncu njegovega srca, ki jo je bil spoznal pred nekaj dnevi.

Včeraj mu je bila zaupala smešno zgodbo o mladostni ljubezni pisarniškega ravnatelja Ivana Polutnika. In obljubila mu je vso svojo ljubezen in tudi zlat prstan z rubinom, če ji ostane zvest.

Ob okna je butal jesenski veter v divjem plesu z uvelim listjem. Temno sivo nebo se je pogrezalo niže in niže. Prva snežinka je zdrknila k tlom.

SILVIN SARDENKO, Ljubljana:

JESENSKI MOTIV.

Deklica!
Ti še ne veš:
kaj je zadnje hrepenenje.
Z rožnim šopkom mimo greš:
Ti si trn,
jaz trpljenje.

Zame nimaš
rožice.
Mrk je meni svod azurski;
kmalu bodo
v Stožice:
k cerkvi nesli me Šentjurski.

Takrat morda
pozen cvet
zasadiš mi na gomilo.
Kdaj bo plamen
tvoj razcvet?
Kdaj srce bo tvoje vzkliko?

SILVIN SARDENKO, Ljubljana:

DUŠA.

Vsaka duša:
struna sveta,
ki nevidno je zajeta
in razpeta
čez telo.

Vsemu svetu:
nepoznano,
pesem poje neprestano;
drug ne sliši
kot nebo.

Včasih hipno:
glas zastane:
žal spomin na davne rane,
ki se hipoma
odpro.

Tisti hip:
v globočine duši sveti:
bi mogel zreti
Kdor za to
ima oko.

JANEZ SELAN, Ljubljana:

JAZ SLUTIM ...

Jaz slutim, da bodo še prišle noči,
ko sanjala bodeš o meni,
o meni in loki zeleni,
kjer sva izprehajala jaz se in ti
in sanjala sanje o sreči,
ko slavec ihtel je tam v seči ...

In ko prebudila se bodeš iz sanj,
se morda ti solza utrne
in solza ta grenka ti vrne
spomin še grenkejši, o ljubica, nanj,
ki sanja sam sanje o sreči
tam v loki, otožno šumeči. —

JANEZ SELAN, Ljubljana:

SAM ...

Deklé, na kupo vinčeca
prišel sem na Posavje ...
Čemu? — Haha! ... Čemu? — Zato,
da pil ga bom na zdravje;
na tvoje, moj dolenski cvet,
na tvoje, roža vseh deklet.

Ob vincu vstaja mi spomin
na one lepe dneve,
ko mene zakovala si
v ljubezenske okove;
v lepé tako, v sladké tako,
kot jih kovati znaš samo! —

Deklé, pa mi zares je žal,
da tebe ni ob meni,
da delajo zdaj družbo mi
kostanji le zeleni;
ljubo, mehko šumeči mi,
o sreči govoreči mi ...

Kostanji moji zéleni,
kako ste se zmotili,
ko meni o ljubavi ste
skrivnostno govorili! —
Zakaj ušla mi je ljubáv,
kot ptičica gre prek dobrav ...

JOSIP SUCHY, Ljubljana:

BOMBAY.

(Iz ciklusa: Širom Indije.)

Zadnjo noč na parniku! Komaj sem
dobro zaspal na krovu, me je že zbudilo
nervozno tavanje in cepetanje potnikov,
loputanje vrat in škripanje stopnic, po
katerih so se prerivali pasažerji iz spod-

njih ladijskih prostorov na krov. Konec
spanja.

Ob pol treh zjutraj se je na obzorju
pojaviła modrosiva senca indijske obali
in skozi steklo so se skoraj že razločile

bele hiše Bombaya. Nervoznost potnikov se je potrojila, nemir je postal splošen.

Čimdalje bliže obali. Še pol ure, sem mislil. Pa sem se čudovito vrezal. Šele ob šestih zjutraj je sirena začela žvižgati in naposled tuliti, da smo si kar tiščali ušesa. — Bombayski zaliv mrgoli jamborjev in parnikov iz vseh delov sveta, v ozadju v polkrogu hribovje z menjajočimi se svetlo zelenimi in modrimi barvami.

Ko smo naposled pristali ob strašno zaprašenem molu, sem bil — razočaran. To naj bi bil belvedere Azije! Ta prah in ta molo, poln vreč in zabojev, ki so se tod kopičili kot vrhovi gorá, vpitje skladišnikov in nosačev, ropot dvigal in brnenje ladijskih strojev, da si čutil vso mizerijo na tujem svetu. Ne hiše, ne minaretov, ne kupol pagod.

Komaj sem se iz tega kaosa prerinil do ciklopskih carinarnic in skladišč, smo bili že predmet navala fakinov, ki so nam kar trgali robo iz rok. Še zmenili se niso za kriččega angleškega policemana, ki je stal sredi te prerivajoče se fakinaže. Pravi babilonski stolp mešanice jezikov, iz katerih si še najpogosteje razbral besedi: »sahib« in »memsahib«. Tudi »lordov« in »ladys« je deževalo na uprepaščene potnike. Pa, kaj hočemo.

Nad nami obla, silno žareča in pekoča plošča indijskega solnca — ob šestih zjutraj — da si kar zija od vročih bliskov in pramenov, ki so se bohotno razpasli nad našimi plutovinastimi klobučeladami, pred nami zaprt svet in sredi med fakini! Bog se usmili! Po tri-

mesečni deževni dobi se je pravkar začelo drugo poletje, ki traja tu nekako od oktobra do aprila, zato ni čuda, da smo bili, čeprav nismo imeli nobenega bremena ne na rokah ne na plečih, vsi mokri in potni, še preden smo dospeli do carinarnic. — Fakin, ki se je lotil mojih dveh kovčegov, me je dobesedno pred seboj rinil, da sva naposled vendarle dospela do uradnega poslopja. Procedura je bila hipoma končana. Še par korakov in na nasprotni strani ogromne carinarnice smo zdajci stali na velemestnem bulvaru.

Ves evropski trušč in ropot me je sprejel tu v svoj objem. Vse črno izvoščkov, tolmačev, dragomanov. V vseh jezikih so skušali svojo srečo, od običajnega sahib, monsjé, signor, Herr do lorda, v vseh niansah in zvokih, da sem bil kar zmeden. Dragoman, ki sem si ga izvolil, je govoril še dokaj dobro nemščino in pogodila sva se za tri rupije (približno šest predvojnih kron), da me v kočiji spremi do hotela. Čeprav je trajala vožnja po makadameziranem tlaku skoraj tri četrt ure, mi je vendar hitro mineval čas. Slika je sledila sliki: bulvari, palače, palme, cerkve, prostrani trgi, »rešilni otoki« z običajnimi policemani, evropski šetalci in pohajalci, le sporadično kak turban ali mitra, ki sta se bog ve po katerem naključju zgubila iz Azije v Evropo.

Skoraj na koncu evropskega dela mesta, v neposredni bližini Blak Towna, bombayske črne metropole, smo se ustavili. Pred hotelom me je malajski groom z globokim poklonom pozdravil

z besedami: »good morning, lord!« Po novno sem si mislil, koliko bo to spet stalo. No, pa ni bilo tako nevarno. Pred vrati je stal malabarski sluga ali po naše portir s turbanom na glavi in škrlatno rdečimi dokolenicami. Majestetičen kot kak maharadža. Z hieratično kretnjo mi je odprl duri. — Dasi v Indiji kot na takarji in sluge fungirajo izključno potomci Portugizov — Goanezi, ki jih tam smatrajo kot manjvredno, umazano, zaspano, leno in požrešno pleme, so v našem hotelu očitno storili izjemo.

V prijetno hladnem vestibulu sem se na novo poživil. Prehod iz prejšnjega vrvenja in hrupa me je polagoma udlašil v tihi jutranji idili indijskega hotela. Zaspan svet. Saj pa je bilo komaj osem. Diningroom je zeval praznote in le kokila (indijski slavček) je drobila svojo jutranjo himno indijskim bogovom na čast. Groom in malabarski pseudo-maharadža sta se umaknila v vratarsko lopo in bil bi zaspal, da me ni zdramil polglasni, a energični: sahib! Pripravili so mi namreč sobo.

Tako lep razgled kakor iz te sobe, sem užival kvečjemu v Napolu, kjer me je vspaval in dramil stari Vezuv. Preko streh in teras evropskega dela mesta sem zrl v indijski svet: poleg turških mošej in brahmanskih svetišč — pagoda tik pagode, džane, templi ognja, cerkve, sinagoge. Daleč v ozadju položni Malabar-Hill, cottage angleške gospode in — stolpi molka.

Moskiti, ki so ves čas prežali zunaj sobe na priliko, so se zdajci z vso vnemo lotili moje uboge kože. Nisem mislil, da

naletim nanje pri belem dnevu. Zato ni drugega kazalo nego hajd nápolje! Za lunch je bilo še prerano, kavaren tam ni, tedaj ven v mesto. Do sitega sem si ogledal vse lepe stavbe, pred vsem impozantno univerzo in Walkestvan, po hajkoval sem po trotoarih, motreč girls and ladys, angleške dostojanstvenike in portugiške kreolke. Nič indijskega, vse tako banalno-evropsko. Kupil sem si mrežo proti moskitom, stopil v voz ter se oddrdral domov, v hotel.

Po končanem dineju se je večina gostov s svojimi dragomani odpravila na posete v Blak Town. Kmalu smo bili sredi nemirno valujoče tihe množice Indijcev in Malajcev. Sledeč glavnemu toku pestrobojne množice nativov po neštetih tržičih, ulicah med malimi hišicami, po mostovih preko kanalov smo dospeli v musulmansko četrt, dalje v parsijski oddelek, v bazare, med svete krave, ki nosijo med rogovi znamenje Šive in ki se nemoteno kretajo med ljudstvom tik prodajalcev zelenjave, sadja, preprog, med žene v neprodirnih pajčolanih, med brahmanske svečenike, med bonce Laotsa in Konfucija — v zmes vseh ras in kast.

Skoraj se je začelo večeriti, čeprav je komaj zatonilo solnce. Na ulicah so se pojavile prve luči. Ker sem se bal, da izgubim orientacijo, sem se sledeč drugemu valu ljudstva vrnil v musulmansko četrt.

Sredi prostranega trga evo arabske kafane. Gneča turbanov, čibukov, narogilejev, patriarhalnih brad in vonj tisočernih skodelic kave. Sedel sem tja na

nekak tambouret ter se jedva ogledal po okolici, ko mi že kosmata brada nudi čibuk in benareško posodo s kavo. Dobro. Videl sicer nisem nikogar, ki bi me bil fiksiral, vendar pa sem podzavestno čutil, da se ozirajo po sahibu, češ kako bo gjaur srebal kavo in palil čibuk. Pa sem že znal oboje.

Mila usoda me je zanesla semkaj. Valovilo je pred nami ras in kast. Prava fantasmagorija: veliki, sloki, tamuli z znamenjem Šive na bronastem čelu, bradati brahmini izza obal Ganga v belih tunikah, vmes s sulicami oboroženi cepay-i, Malaji iz Ceylona in Singapora, Kitajci v azurno modrih, Indokitajci v zelenih, Siamezi v rumenih hlačah, Birmani z barvanimi in parsi s črnimi mitrami — vse kaste, vsak s svojim znamenjem: gapas in kurmi, parias, gurkas in shiks, častilci Brahme, Buddhe, Mohameda, Konfucija, Mozesa, Maharive, Zoroastra — solnca, ognja, vode in zemlje. In spet fakiri, derviši, preroki in devadase.

Tiho je valovil narod natičov. Niti ene evropske žene nisem tu videl, zgolj globoko zastrte mohamedanke, lepe brahminke, indijske deklice z velikimi zlatimi obroči raz levih nosnic, majhne srčkane Japonke v kimonih in s krizantemami à la Butterfly, Kitajke, portugiške kreolke — svete krave in slone.

Na še vedno žarečem nebesnem svodu se je podila jata golobov Brahme in jastrebi Zoroastra. Gongi iz vseh templov udarjajo, muezini kličejo Alaha, bonci vpijejo imena bogov in na stolpih Ognja bobnajo parsi. In da je spektakel še večji, sekundirajo trombe izza angleških kasaren.

Allah ilallah! Brahma vedáz! Zoroastrápuf! Buddha senmitzen!

Pozno v noč sem se vračal. Na parsijskih stolpih so še vedno goreli ognji in v bombayskem yošivaru — Kamatipuri so vabile hetere, bajadere in nauth. Dih noči.

M. Maleš: LINOREZ

KATJA ŠPUR-MUROPOLJSKA, Ljutomer:

V ZARJAH SO CESTE LEŽALE.

V zarjah so ceste ležale,
skrivnostno so sanjale srebrni sen.
Mladi jeseni so v zarjah žareli,
v vonju pomladi so tiho šumeli.

Samotne zdaj ceste ležijo,
po njih pa mrakovi dremotni gredo.
Jeseni v zarjah več ne žarijo,
brez srebrnih je zarij nebo.

KATJA ŠPUR-MUROPOLJSKA, Ljutomer:

JESENSKA.

Včeraj zvečer je v mojo dušo stopila
grenka in trudna misel.
Skozi vrt sem jesenski šla.
Posute so z listjem uvelim poti,
nič zarij srebrnih več ni.

Po gredah črne sence ležijo,
V daljavo čez nje
moje hrepenenje gre
in trudne misli hitijo.

ALOJZIJ TOMAŽIČ, Ljubljana:

„BODITE LJUDJE!“

Imel sem nekoč prijatelja. Bilo je takrat, v davni mladosti, ko je življenje še zgolj pesem in opojen sen. V šoli in pri igri sva bila skupaj, radost in bolest sva si bratovsko delila in nobene skrivnosti ni bilo med nama. Vse načrte sva snovala skupaj in sanjala o bodočnosti, ki naju je vabila v opojnem razkošju.

Nekoč — bilo je poleti in sanjav večer — mi pravi prijatelj Kramar:

»Daj, obljubiva si, da naju niti smrt ne razdruži!«

Brez pomisleka mu v mladostnem navdušenju sežem v roko:

»Velja! Ni moči, ki bi naju ločila!«

Skoraj vso noč sva potem v sanjavih pomenkih taval po parku in še

marsikdaj sva se pozneje domislila najine zaveze. Vendar naju je razvelo življenje kakor raznese veter liste. Zanjela je naju vojna, pretrgala vez med nama in vsaj meni zabrisala vsakršno sled za prijateljem Kramarjem. Bil sem trdno uverjen, da ga je rešila dobrega in zlega smrt in sem se natihoma večkrat smejal najini obljubi. Kaj premore človek in kaj so v življenju njegove »večne« vezi!?

Končno sem prijatelja Kramarja že čisto pozabil. Zadnjič pa grem pozno v noč po mestu in zaslišim pred elegantno kavarno krik in hrup. Radoveden stopim bliže in vidim, kako so ta hip gibki natakariji pahnili na cesto nezvanega

gosta. Pohabljen in pijan je zamotovilil po ulici. Bilo je sredi zime in volčji mraz. Oni tam na ulici je ves razcapan, ima leseno nogo, nekaj rentachi, zavriska in lopne na tla. Tedaj stopim k njemu, ga hočem dvigniti in ga spoznam.

»Kramar,« se zavzamem, »prijatelj Kramar, ti —?!

On me gleda in s pijanimi očmi skuša ugotoviti kdo sem. Naposled — kakor da se mu je nenadoma zjasnilo — se začudi:

»A ti — ti si?«

In mi pove svojo zgodbo. Voja ga je butala iz kraja v kraj, ga uničevala in trla, dokler ga ni naposled pogubila. Ne samo, da je izgubil nogo, tudi ves njegov polet je bil ugonobljen. Ko se je svet — vsaj na zunaj — umiril, se prijatelj Kramar ni mogel ustaliti in umiriti. Niže in niže ga je vleklo in ga na posled stlačilo čisto v talno blato človeške družbe. Popival in prosjačil je okrog, sam sebi v breme in drugim v spotiko.

Nekam bridko me je obhajalo, ko sem poslušal njegovo trpko povest. Hotel sem ga spremiti domov, mu po moči vsaj za hip malo pomagati, toda Kramar je z vinsko ključovalnostjo odklonil mojo ponudbo, češ:

»Pojdi svoja pota, jaz pa svoja!«

In sem šel, a pozabiti dogodka nisem mogel. Kakor da ležim na iglah, sem se premetaval po postelji. Ko se je že jelo svitati, sem šele zatisnil oči.

Tedaj me objame sen. Prekrasna pokrajina se razgrne pred menoj. Vse

cvete, vmes vabi že žlahtno sadje, a kamor seže pogled, povsod razkošno, opojno življenje. In zdi se, kakor da je ta živa krasota sama v sebi dovršena na vekomaj. In bela cesta vodi proti meni, ki stojim za ovinkom pod holmom. Kakor zamaknjen gledam po gladki cesti, ki je vsa polna znanih in neznanih potnikov. Svatovsko oblečeni, vsi v cvetju in trakovih se vozijo v prekrasnih kočijah. In v neslišnem diru se dvigajo elegantna vozila čezme in drsijo na drugi strani spet neslišno dalje.

Med zadnjimi pridrvi in izstopi iz elegantne kočije prijatelj Kramar, beški pohabljenec. Ves, kakor sem ga videl tisto noč, mi prihiti nasproti in mi smehljaje proži roko. In šele tedaj se mi zazdi, da je nekam svež in mlad, kakor olajšan in prerujen.

»Evo me, prijatelj,« pravi, »veš, ko sva se zadnjič srečala, sem bil malo pijan. Pa kaj zato? Tu se nič ne menimo za take neumnosti! Vidiš, šel sem in kolovratil po lepo razsvetljenih ulicah in seveda tudi včasih malo zahreščal. Menda že zaradi tistega vražjega mraza, ki me je ščipal in rezal v ušesa, v nos in za nohte. Ustavil me je stražnik: 'Kramar, ne kriči! Ne veš, da pošteni ljudje zdaj spe? Ne budi jih!'

»Imaš prav, prijatelj! Pošteni ljudje zdaj spe kakor kralj Matjaž v gori. Oprosti' —

In sem šel dalje ter premišljeval o poštenih ljudeh, ki spe.

Šel sem, ti pravim. Godba je svirala tu pa tam. Pomaknilo me je. Godbo

in petje prav rad poslušam. In zavel sem v sila lepo razsvetljeno, veliko kavarno, kjer je igrala muzika. Bo že kako, sem si mislil. Ali bom vesel z veselimi ali pa malo poprosim. Glavno je, da se povsod znajdeš.

Potipal sem po kljuki. Ker ni bilo ničesar takega otipati, sem odrinil. Morda se ti ljudje zapirajo pred berači in zato snemajo kljuke? Vraga! Zavrtelo, zaplesalo je nekaj v sredini na tečaju in kmalu bi bil telebnil na zobe kakor sem dolg in širok, da se nisem k sreči ujel in obesil pri zapoteku prvemu bližnjemu gostu za rame in vrat. Kako se me je revež prestrašil! Kar prebledel je! Takoj je prihitelo nekaj ljubeznivih natakarev k meni in me obstopilo. Sila uslužno so mencali ter me popraševali, česa želim. Zelo postrežljivi ljudje, sem si mislil. Pa čimdalje več jih je bilo okrog mene. Nič, pravim. Tak vraga, dajte mi no mir! Saj sem komaj padel skozi ta čudna vrata! Počakajte, da pridem do sape! — Muziko bi rad poslušal.

Tedaj ne veš, kako so se vrteli in skakali okrog mene. Vse je vrelo k meni kakor v mravljišču. Kavarna je bila naenkrat pokonci.

Kako imenitnega sem se čutil! Najrajši bi bil prav pošteno zavriskal. Rečem ti, da sem se jezil prvi hip sam nad seboj, zakaj nisem zahajal že večkrat poprej med te ljubeznive in tako uslužne ljudi. Eden me je tipal in oprijemal za levo, drugi za desno leht, tretji poskušal pri ramah, če se morda tudi jaz sučem kakor tista steklena vrata, toda

pri meni ni šlo tako lahko. Imeli so veliko opravka z menoj. Saj mi je bilo pozneje žal za njihov požrtvovalni trud, a kaj hočeš?!

Že sem hotel ponižno sneti klobuk z glave in malo poprositi, a nisem mogel do pametne besede. Človek ne more niti spodobno in dostojno pokazati, kaj zna.

Vse se je vrtelo: jaz in tista prokleta vrata na štiri vogale. Muzika je še vedno svirala, a berač Kramar je malo po eni, malo po drugi nogi priplaval, nič ne vem kako, zopet na hladno. Res, zelo hladno je bilo pod milim nebom, posejanim z brezštevilnimi zvezdami.

Z Bogom prijatelji! Prijazno ste me sprejeli, lepo me pogostili. Hvala vam! Bog vam povrni tisočero; jaz vam ne morem, kakor bi tudi rad. — —

Od veselja nad svojimi brati sem zopet krepko zavriskal na ulici, kjer sem se naenkrat znašel v svoji krasni prostosti ter se majal dalje v blaženem razpoloženju. —

„Kramar! Kaj pa kričiš,“ me zopet opozori mož postave. — „Vsi so poštene, dostojni ljudje. Samo ti, berač Kramar, si nepošten. Edino ti, vznemirjaš, razburjaš poštene, spodobne ljudi. Zakaj? — Zato, ker si — berač. Ti berač Kramar, ti reva, nesnaga zanikarna, ki si v napotje vsemu spodobnemu svetu, ki živiš brezdelno od milosti in milodarov dobrih, blagih, plemenitih src, greš, vriskaš, rogoviliš in počenjaš neumnosti in kakor da je Bog svet ustvaril samo zate. Kakor da se suče okrog tebe! Za božjo

voljo, kaj misliš? Skrij se! Pobegni v najtemnejši kotiček zemlje, da te nihče ne vidi! Glej, kako lepo bi bilo na svetu, da ni takih capinov kakor si ti! Ostuden madež si na lepi suknji spodobnega in dostojnega človeka!' —

In sem šel iz mesta v temo... Kjer nisem slišal ne muzike ne človeškega glasu; kjer me je blagodejno sprejela v svoje mehko naročje črna tema; gluha, nema tema.

Glej, tu je tvoj prostor. Iz teme si prišel, v temo se povrneš. —

Oddahnil sem se, kakor da sem se rešil smrtne nevarnosti. Kakor da me je neskončno usmiljeni Bog sam rešil in poklical k sebi v naročje in večno zavetje. Napravil sem dolg, krepak požirek iz steklenice v malhi. Prijetno je zavonjalo pod nosom in iz ust duhteče žganje. Zvezde nad mano so se začele polagoma oživljati, se mi poredno smehljati, skakljati kakor žareč roj isker ter me ljubko vabiti. Gorak val mi je blagodejno prešinil vse telo.

Privlekel sem se končno v daljno predmestje, kjer stojijo še po naši stari šegi kmečke hiše s skednji in hlevi.

Prišel sem domov.

Ti se mi smeješ. — Da, domov!

No seveda, v Kremžarjev listnjak sem prišel. Tam je bil moj dom. Kaj morem jaz zato, če mi ni bil zapisan! Zahajal sem že od nekdaj tja in še nihče me ni izganjal. Rad bi bil zlezal v svislj ter se zaril v seno, pa se ni dalo. Bil sem preslab. Zaril sem se v steljo in zaspal.

Zaspal, ti rečem, tako prijetno, da še nikdar v svojem življenju ne tako.

Iz globokega spanja me naenkrat prebudi mogočen, gromu podoben glas. Ves preroben, čil in krepak in brez strahu planem kvišku. Ko se predramim in omanem oči, vre in hiti vsa ta pisana in vesela družba, ki jo vidiš, k meni, se vsipa in zgrinja trumoma okrog mene kakor iz nekega bajno čarobnega morja. Prvi hip sem mislil, da sem v tisti veliki kavarni. Dvignila so me nežna, krilata bitja lahkotno na svojih malih in nežnih dlaneh v pripravljeni voz in šlo je kakor na mehkih perotih viharja. Spomnil sem se nate in si zaželel, da bi te videl. In želja samo ta moja skrivna želja, zaokrenila me je in z menoj vred vso to mojo razposajeno družbo, kakor vidim, sem k tebi. Pridi kmalu za mano, prijatelj dragi; tu je lepo... prelepo. — Moram za njimi. Na svidenje. — Rečem ti samo: 'Bodite ljudje!'

Tedaj se sunkoma predramim. Zadržano gledam okrog sebe in se polagoma zavem, da so bile vse to zgolj sanje. Na nesrečnega prijatelja pa sem mislil ves dan. Ko pa pregledujem zvečer popoldanski časnik, naletim med novicami poročilo, da je izgubljenček Kramar, moj prijatelj, minulo noč zmrznil nekje v predmestju.

Tedaj sem razumel sen in začutil, da je bil zgolj izpolnitev tiste obljube, ki sva se bila ž njo zavezala drug drugemu v davni mladosti.

In trpka žalost mi je napolnila srce.

»Kdaj se spet vidiva, prijatelj Kramar?«

FRAN TRATNIK, Ljubljana:

AFORIZEM.

Vse življenje gori v meni kot razbeljen bron. Sam iz sebe se hrani plamen, sama iz sebe se hrani zgorela snov.

Kdaj ulijem zvon v oni obliki, ki jo tvorim vse življenje, ki bo nosil glas bolesti in hrepenenja mojega?

Kot odmev iz globin slišim odgovor:

N i k d a r !

FRANCE VEBER, Ljubljana:

NEKAJ MISLI O KULTURI IN CIVILIZACIJI.

Danes se mnogo govori o kulturi in civilizaciji. Hkratu opažam, da stavi večina ta dva činitelja v ostro nasprotje. Tako zvani idealisti ne morejo dovolj prehvaliti kulture, civilizacija pa jim je zlo, ki naj bi ga človek po možnosti malo gojil. So tudi taki, ki smatrajo, da more samo kultura celega človeka objeti, civilizacija pa da zadeva le posamezne in k temu manj važne strani celotne človeške nature: samo kultura usovršuje vso mnogoličnost posameznih človeških gonov v organski enoti človeške osebnosti, civilizacija pa drobi to osebnost v nered posameznih gonov in dela iz človeka sliko drevesa, čigar korenine bi bile z deblom in vsem pestrim vejevjem zgolj umetno sestavljene. Končno so pa tudi taki, ki jim je vse le civilizacija in ki kulturo ali vsaj vse to, kar jim kolikor toliko po kulturi diši, naziravnost mrzé in sovražijo. Zaradi popolnosti naj bodo omenjeni še tisti, ki med

kulturo in civilizacijo sploh ne delajo razlike. Kaj je kultura, kaj civilizacija?

Že dalje časa nahajam posebno zvezo med filozofijo in problemom svojstveno človeške nature, zvezo, ki bi jo pri vseh ostalih vedah povsem zamán iskali.¹ Po tej zvezi sliči filozofija prej n. pr. religiji in umetnosti. Odkod človek prihaja, kam se človek vrača, kaj je osnovni smisel človeškega življenja na zemlji, to so temeljna vprašanja in gibal vsake religije, seveda tudi takih, ki vidijo n. pr. tudi v živalstvu in rastlinstvu le posebne postojanke — človeškega življenja. Enako dospe umetnost na svoj višek šele takrat, ko se bavi s človekom samim ali ko vsaj vlaga po svoje tudi v ostalo živo in mrtvo prirodo

¹ Podrobno govorim o tej zvezi kakor tudi o nekaterih drugih postavkah pričujoče razprave v svoji knjigi, ki bo v kratkem izšla z naslovom: »Filozofija. Načelni nauk o človeku in o njegovem mestu v stvarstvu«.

poteze, ki so neposredno zaznavno le za človeka značilne. Filozofiji, religiji in umetnosti je človek tako rekoč že naprej posebno bitje na svetu, ki ga v njegovem najglobljem jedru ne gre tolmačiti le po vzorcu ostalega stvarstva, temveč ki je vprav po tem svojem jedru kvečemu sam edino merilo za posebno motrenje vsega prirodnega vesoljstva. In sicer ima filozofija tak odnos do človeka — seveda le v najboljšem primeru — kot veda; zato je filozofija obenem edina veda, ki spada po načinu in metodi dela tudi v sestav ostalih znanosti, ki pa hkratu spaja ta sestav z vso ostalo človeško kulturo ter civilizacijo in to po vsem tem, kaj sama na temeljnem torišču svojega dela, na človeku že naprej nahaja in nato tudi strogo znanstveno odkriva. Nekatere drugačne vede, kakor n. pr. zgodovina in jezikoslovje, imajo samo na videz do človeka enako razmerje; vse take vede v načelnih ozirih in tudi v marsikaterih podrobnostih filozofijo in nje razmerje do človeka že predpostavljajo ali pa se tudi same povsem poprirodoslovijo in prenehajo biti posebne, namreč »duhovne« znanosti.

Če pa naj bo temeljna pozornost vsakega pravega filozofa posvečena predvsem — človeku samemu, tedaj vsak tak filozof tudi problema kulture in civilizacije ne sme in ne more prezreti. Naj bo namreč kultura ter civilizacija kakoli, vsekako gre pri obeh teh činiteljih zopet za svojstveno človeške zadeve, ki bi jih kjerkoli izven človeka pač zaman iskali; vse živalstvo in vse rastlinstvo kakor seveda tudi vsa mrtva pri-

roda je izven vsake kulture in izven vsake civilizacije. To dejstvo mora biti vsakemu, ki mu izraza kultura in civilizacija nista le prazni besedi, tako jasno, da more že na temelju tega dejstva samega ugotavljati neko nepremostljivo razliko med človeškim, s kulturo in civilizacijo prepojenim, in vsem ostalim življenjem na zemlji. Izrecno pripominjam, da tu nikakor ne gre le za razliko v stopnji in da torej nikakor ne velja ugovor, češ, tudi pri živalstvu utegnemo najti vsaj sledove tega, kar imenujemo na točki človeka kulturo ter civilizacijo. Vsaka prava kultura in civilizacija je namreč nerazdružno spojena z enako pravim razvojem, ki je vedno in brezpogojno razvoj »navzgor« ali razvoj »navzdol«, razvoj »naprej« ali razvoj »nazaj«, razvoj v smeri vedno večje »pravilnosti« in uspešnosti ali razvoj v smeri vedno večje »nepravilnosti« in neuspešnosti; takega razvoja pa pri živalstvu in rastlinstvu (da o mrtvi prirodi sploh ne govorim) kratkomalo ni. Če pa sta vprav kultura in civilizacija človeški ter samo človeški zadevi, tedaj bomo tudi na naše glavno vprašanje, kaj kultura in civilizacija prav za prav sta ter naj bosta, mogli odgovoriti šele takrat, ko bomo dobili odgovor na bistveno drugačno in hkratu temeljno filozofsko vprašanje, v čem je iskati jedro svojstveno človeške nature, ono jedro, po katerem edinem človek ni in naj ne bo več nobeno le posamezno prirodno bitje med neštetimi drugimi takimi bitji na svetu. Seveda moram že tu koj pripomniti, da obstoj takega izvenprirod-

nega jedra človeške nature prav nič ne zmanjšuje pomembnosti nespornega dejstva, da je ista človeška natura v vseh drugih ozirih tudi z ostalo mrtvo in živo prirodo v bistvenih ter naravnost sestavnih stikih: po telesni plati je tudi človek le kos mrtve (anorganske in organske) prirode, a tudi dobra polovica človeške duševnosti, človeškega življenja samega je duševnost, je življenje, kakor ga utegemo najti in dejanski nahajamo že pri živalstvu ali celó pri rastlinstvu.

Poslovanje celotne človeške nature je torej dvojno; je prvič poslovanje, kot ga v bistvu nahajamo tudi v okviru ostale mrtve in žive prirode, drugič pa še tako, ki je samo človeku lastno in ki je obenem edini temelj vsega svojstveno človeškega, torej vprav »kulturnega« in »civiliziranega« življenja »na zemlji«. Že tak stik svojstveno človeškega življenja s pojavom kulture in civilizacije pa nam bo pokazal tudi pravo smer, koder naj uspešno iščemo ono osnovno jedro svojstveno človeške nature samo. Kulture in civilizacije ni brez tega, kar imenujemo človeško dejavnost, predvsem pa človeško samodejavnost. Kultura in civilizacija je produkt izvestnega dela in vprav to delo moramo čim prej v vsej njegovi posebnosti spoznati in tudi na zunaj določiti. Predvsem pa je pripomniti, da gre tu seveda le za duševno delo, ki je hkratu edino pravo »delo« v strogem pomenu besede. Samo duševnemu delu odgovarja na nasprotni plati duševna nedelavnost, samo duševnost, samo življenje je v strogem pomenu besede »dejavno« ali »trpno«

življenje. Vse »delo« vnanje, mrtve prirode pa tega važnega nasprotja ne pozna in je že iz tega razloga — zgolj mehaniški proces. A tudi vsako pravo, živlensko delo ter nedelo je še dvojno: je delo ter nedelo življenja samega ali pa delo ter nedelo — tistega, ki živi, ozir. ki življenje ima. Dejavnost ter trpnost prve vrste hočem imenovati doživljajsko dejavnost ter trpnost, ono druge vrste pa osebno dejavnost ter trpnost. To posebno posebno razliko pa moram z nekaterimi primeri postaviti še v svetlejšo luč.

Nepoboljšljiv pijanec, razuzdanec, morfinist itd. doživlja tako jaka stremljenja po pijači, po spolnem uživanju, po srkanju morfija, da je pripravljen, tem svojim stremljenjem na ljubo žrtvovati vso svojo srečo in v danem slučaju celo svoje življenje; torej so taka njegova stremljenja nedvomno silno dejavna doživetja. In vendar bi tak človek, če bi sam sebe točneje opazoval, kaj lahko ugotovil in večkrat na lastno grozo tudi dejanski ugotavlja, da je — on sam napram takim dejavnim svojim dožitjem popolnoma trpen, da je sam napram tem svojim stremljenjem brez moči in da ga nasprotno vprav ta stremljenja podé kakor žogo po vodi. Bistvo vsake tako zvane strasti sploh ni nič drugega nego poljubno dejavno stremljenje, ki pa pušča tistega, ki to stremljenje ima, v stanju popolne trpnosti in onemoglosti. Drug, nasproten primer. Ko koga resnično »ljubiš«, imaš napram njemu vsekako čuvstvo simpatije; to čuvstvo je le neko posebno tvoje ugodje

in ima záse že na prvi pogled videz povsem trpnega, nedejavnega doživetja. Če pa naj postane ta tvoja »slepa« simpatija hkratu prava — ljubezen, se mora predvsem spojiti s — tvojo lastno dejavnostjo, moraš predvsem ti sam biti »za« to, k čemur bi te ta tvoja simpatija záse le slepo tirala. Le taka simpatija, ki se obenem druží z vzporedno samodejavnostjo tistega, ki jo ima, zasluži naziv l j u b e z n i. Je to primer trpnega doživetja, ki pa se veže z dejavnostjo onega, ki tako doživetje ima. Tretji primer. Misli so vsekako dejavna doživetja; saj je vsaka misel posebno dejavno stališče, da kaj je ali da česa ni, da kaj je tako in tako ali da kaj ni tako in tako. Tudi tu pa je še odprto vprašanje, ali je tisti, ki neko misel ima, tudi sam v dejavnem ali pa zgolj trpnem položaju. Ko se ti kakršnekoli misli tako rekoč le od zunaj vsiljujejo in kakor v sanjah druga drugo slepo izpodrivajo, imaš misli, imaš dejavna doživetja, napram katerim pa si sam povsem nedejaven in trpen: v takem slučaju misli pač imaš, a — s a m prav nič ne misliš. Ko pa tudi sam kakoli miselno »presojaš« in »razsojaš« in ko se tudi vse potekanje tvojih misli pokorava le tvoji lastni samodejavnosti (kakor je to nujno obistinjeno n. pr. pri vsakem pravem »sklepanju«!), imaš zopet misli, zopet dejavna doživetja, napram katerim pa si tudi sam — dejaven: v takem slučaju misli imaš in hkratu zares — tudi s a m misliš.

Podani primeri naj pričajo, da moramo res razlikovati med gori omenjeno dvojno, namreč zgolj »doživljajsko« in

pa »osebnostno« dejavnostjo ter trpnostjo. Prevažna pa je zdaj nadaljnja okoliščina, da se vprav na tej razliki hkratu lomi ona že poudarjena temeljna razlika med — človeškim in vsem izvenčloveškim, recimo živalskim ter rastlinskim življenjem na zemlji. V okviru izkustveno danega izvenčloveškega življenja utegnemo pač najti in tudi dejanski nahajamo zgolj doživljajsko dejavnost ter trpnost, povsem zaman pa bi tu stikali za orisano osebnostno dejavnostjo ter trpnostjo. Tudi žival ima trpna in dejavna doživetja, ima n. pr. trpne občutke in dejavna stremljenja, ima različna trpna ugodja ter neugodja in tudi vsaj sledove dejavnih misli; toda žival je brez vsake lastne s a m o d e j a v n o s t i ter s a m o t r p n o s t i: zato pa pri živali tudi ne moremo govoriti o nikakih »strasteh«, namreč o nikakem takem položaju, v katerem bi se žival sebe samo čutila kot »žrtev« svojega mogočnega stremljenja; iz istega razloga živali n. pr. tudi prave ljubezni ne moremo pripisovati; zato končno žival tudi nima nikakih »lastnih«, takih misli, kot so pač potrebne n. pr. za pravo znanstveno delo ali tudi za drugačno miselno odkrivanje in pospeševanje pravih življenskih vrednot. Posredno se vse to v prelepi luči kaže tudi na pojavu »odgovornosti«. Žival ni in ne more biti za nič odgovorna, vsaj ne odgovorna v strogem pomenu besede. Samo človek je v pravem pomenu besede odgovoren, tudi človek pa je odgovoren le za taka svoja doživetja (in iz teh doživetij izvirajoča dejanja), napram katerim je tudi

sam — dejaven: čim večja ta njegova samodejavnost, tem večja je tudi njegova odgovornost. Človek je n. pr. odgovoren za resnico ter neresnico »lastnih« prepričanj, ne pa takih misli, ki so mu bile po kakršnikoli poti le od drugod vsiljene; on je dalje odgovoren za pravoto »lastne« volje, ne pa za takostremljenja, napram katerim je sam brez moči. Ali nikomur ne moreš prepovedati, naj mu ne bo kakršenkoli bližnji »slepo antipatičen«; od vsakega pa lahko zahtevaš, naj svojega bližnjega — ne sovraži itd. Le posredno utegne postati človek odgovoren tudi za ostala svoja doživetja, recimo tudi za svoje slepe strasti, namreč samo toliko, kolikor so te strasti morda le posledica takega samodejavnega prejšnjega njegovega doživetja, za katero je bil in ostane v istini neposredno odgovoren. Če pa nahajamo pravo odgovornost samo tam, kjer moremo obenem govoriti o strogi, osebnostni samodejavnosti ter samotrpnosti, in če je žival že načelno izven vsake stroge odgovornosti, tedaj je menda tudi s te plati jasno, da žival ne pozna nikake osebnostne samodejavnosti, pa tudi nikake osebnostne samotrpnosti (možna je osebnostna samodejavnost brez vsake osebnostne samotrpnosti, naprej nemožna pa je vsaka osebnostna samotrpnost bitja, ki bi vsaj po svojem ostalem ustroju ne bilo obenem samodejavno!); še v tem večji meri bo to veljalo tudi za vse zgolj rastlinsko življenje.

Kakor vidimo, je razlika med človeškim in vsem ostalim izkustveno da-

nim življenjem končno osnovana na razliki med človeškimi osebami ali duhovi, ki imajo napram svojemu doživetju moč lastne dejavnosti ter trpnosti, in pa med živalsko-rastlinskimi dušami, ki so brez vsake lastne moči, oziroma kojih moč, pa naj se javlja v dejavnosti ali trpnosti, je le moč njih doživetja. Seveda je s to novo temeljno razliko tudi že dan odgovor na uvodno in glavno vprašanje naše razprave, namreč v čem je temeljno jedro svojstveno človeške nature, ono njeno jedro, ki loči nepremostljivo človeka od vsega živalstva in rastlinstva in ki je hkratu edini vir vsega tega, kar imenujemo in naj imenujemo svojstveno človeško kulturo in svojstveno človeško civilizacijo. To jedro je orisana osebnost ali duhovnost, ki pa ima in to vprav kot »človeška« osebnost ali duhovnost, in sicer predvsem po svojem trpnem doživetju tudi poslovanje — živalsko-rastlinske duše. Kolikor pa se javlja človek res zgolj osebno ali duhovno ali, da izrazim isto z drugimi besedami, kolikor nastopa človek napram svojemu doživetju kot samodejavno bitje, toliko in le toliko hkratu že je ali vsaj nujno postane kulturno ter civilizirano bitje. To potrjujejo prejasno tudi vsi sem spadajoči primeri. Za nastanek in za nadaljnji razvoj religije, znanosti, umetnosti, politike itd. so predvsem neizogibno potrebne samodejavne misli ter samodejavna čuvstva in stremljenja, take misli in taka čuvstva ter stremljenja, ki človeku niso samo »dana«, temveč ki imajo po svojem iz-

voru jasen pečat njegovega — lastnega pristanka. Seveda velja vse to v enaki meri tudi za nastanek in razvoj človeške civilizacije, pa naj se javlja recimo v gospodarstvu, v tehniki ali v kakršni koli drugačni obliki. Proti takemu pojmovanju kulture in civilizacije tudi prav nič ne govori znano dejstvo, da utegne na izvestni stopnji razvoja tudi kulturno ali civilizatorično udejstvovanje človeka postati nekako zgolj »mehan-sko«, tako, da ne zahteva več posebne duhovno-osebne dejavnosti. Tudi duhovno-dejavnim činom se utegne človek tako »privaditi«, da jih po preteku izvestne dobe vrši brez vsake nadaljnje »lastne« dejavnosti, takó vrši, kakor recimo premik svojih usten in rok, ko je skrajno lačen in zagleda pred seboj slastno pečenko. In taki slučaji so tem važnejši, ker samo oni omogočajo, da postaja tudi osebnostna ali duhovna energija človeka vedno prestejša za višje in širše cilje in da se vzporedno s tem tudi človeška kultura in civilizacija vedno bolj jači in širi. Vsi taki slučaji pa evidentno nimajo nič opravka z načelno resnico, da je končni temelj vse kulture in vse civilizacije le — samodejavnost človeškega duha. Potem takem pa morem že zdaj podati naslednjo skupno opredelitev kulture in civilizacije: kultura kakor tudi civilizacija po svojem dušeslovnem jedru ni nič drugega nego osebnostna ali duhovna samodejavnost; po svoji objektivni, t. j. na zunaj vidni ali drugače čutni strani pa je kultura kakor tudi civilizacija sestav vseh onih vnanjih pojavov (na pr.

knjig, umotvorov, poslopij, strojev itd.), ki in kolikor to osebnostno ali duhovno samodejavnost človeške nature tudi na zunaj odražajo.

Po tej skupni opredelitvi kulture in civilizacije pa nastane zdaj novo vprašanje, v čem je nedvomna razlika med tema dvema činiteljema. Ista skupna opredelitev pa nam omogoča jasen odgovor tudi na to zadnje vprašanje. Človeška duhovna samodejavnost je namreč nerazdružno spojena s tem, kar imenujemo sicer tudi *smoter* ali *sredstvo*. Da so nam ti in ti pojavi »smotri«, drugi pa »sredstva«, nikakor ne zadošča samo golo dejstvo, da nam prvi tako rekoč že sami ugajajo in da nam drugi tako ali drugače le »vsled« prvih ugajajo, temveč vse to naše ugajanje kakor tudi vzporedno naše stremljenje mora biti predvsem zopet *samodejavno* ugajanje in stremljenje: to naše ugajanje mora biti »samodejavno vrednočenje«, to naše stremljenje pa osebnostno »hotenje«. Samo vse to, kar z lastnim, osebnim pristankom vrednotiš in v tem smislu hkratu hočeš, moreš nazivati *smoter* ali *sredstvo*, in sicer »smoter« tedaj, ko že pojav, kakor sam je, vrednotiš in hočeš, »sredstvo« pa tedaj, ko vrednotiš in hočeš pojav le zaradi take ali drugačne zveze z drugimi pojavi, ki jih moraš vsaj končno zopet le neposredno, »samosmotreno« vrednotiti in hoteti. Samo osebnost ali duhovnost, in sicer vprav *človeška* osebnost ali duhovnost je torej v slučaju svoje dejavnosti še dvojna, *smotrena* ali *sredstvena*, taka, da dela iz najraz-

ličnejših činiteljev zdaj življenske smotre zdaj življenska sredstva.¹ Mimogrede bodi še rečeno, da je vprav ta temeljna dvojnost človeške duhovnosti hkratu lepa priča za veliko resnico, ki so jo slutili že prastari misleci, za resnico, da doživljajsko težišče človeške osebnosti tudi v zgolj duhovnem pogledu ni nobeno zgolj umsko, t. j. nobeno zgolj predstavno-miselno doživetje, pač pa vse čuvstveno-stremljen-sko. (Na golem umskem polju so pač recimo »vzroki« in »učinki« ter »razlogi« in »posledice«, a prav nobeni »smotri« in prav nobena »sredstva«!) Vsekako pa nam podana delitev med smotreno in sredstveno duhovnostjo zdaj omogoča enako strogo ločitev med kulturo in civilizacijo. Ne samo zgolj miselni preudarek, temveč tudi vsi sem spadajoči primeri pričajo namreč glasno za novo dejstvo, da sloni vsa kultura človeka neposredno vprav v njegovi — samosmotreni dejavni duhovnosti, vsa civilizacija pa na samosredstveni. Religiji, znanosti, umetnosti, morali itd. gre naše duhovno (samodejavno) zanimanje neposredno, takó, da nam dela te in podobne činitelje temeljnim »smotrom« življenja; tehniki, gospodarstvu, izvestnim oblikam družabnega reda itd. pa velja naše duhovno zanimanje le posredno, le toliko, kolikor nahajamo v takih in podobnih činiteljih neobhodna

¹ Poudarjam, da velja ta dvojnost le za človeško, to je hkratu živalsko-rastlinsko (animalno) ustrojeno duhovnost; duhovnost brez take animalne baze, torej absolutna duhovnost namreč sploh ne more biti »sredstvena«!

»sredstva« za uspešnost našega neposrednega, samosmotrenega duhovnega zanimanja. Temeljno dušeslovno jedro vsake prave kulture v najstrožjem pomenu besede je samosmotrena dejavna duhovnost človeka, temeljno dušeslovno jedro vsake prave civilizacije pa je samosredstvena dejavna duhovnost človeka ali pa še krajše: kultura je duhovna smotrenost, civilizacija je duhovna sredstvenost.

S podano skupno in ločeno opredelitvijo kulture ter civilizacije so same po sebi odločene še nekatere nadaljnje misli, kakor sem jih bil deloma načel že z uvodnimi besedami. Prvič zdaj velja, da ne gre staviti kulturo v preostro nasprotje s civilizacijo. Saj sta oba činitelja strogo duhovnega izvora in se človek po obeh enako nepremostljivo razlikuje od proste živali. Pač pa je zdaj reči, da gre v vrednostnem pogledu kulturi prvo mesto, civilizaciji pa drugo in da mora vsaka gola civilizacija pasti povsod tam, kjer bi bila na škodo kulturi, in ne obratno: kultura je in naj bo smoter civilizacije, civilizacija pa je in naj bo sredstvo kulture. Seveda je s tem tudi povedano, da tudi same civilizacije ne moremo in ne smemo podcenjevati: komur je na smotru, temu mora biti tudi na sredstvih! Sem spada še posebno in tudi že dobro znano zgodovinsko dejstvo, namreč da je vsaka prava civilizacija vselej in vsepovsod kulturi pristojne dobe šele sledila in ne obratno. Tudi to dejstvo postane samo na podlagi naših opredelitev kulture in civili-

zacije tako rekoč samo po sebi umevno: tudi dojemanje »smotra« gre nujno pred dojetjem »sredstva«; človek je, kakor hitro se je pričela dejanski javljati njegova duhovnost, moral najprej »zagledati« izvestne smotre življenja in je v tem smislu moral postati najprej in predvsem »kulturno« bitje. Dalje se danes rada poudarja še neka posebna razlika med kulturo in civilizacijo, ki naj bo v tem, da prva, kakor pravijo, organično »raste«, druga pa da se le mehansko »množi«. Tudi ta razlika je, kolikor sploh velja, gola nujna posledica onega bistva kulture in civilizacije, kakor ga vsebuje naša opredelitev teh dveh činiteljev. Pravi smotri življenja ne ginevajo, temveč v resnici le rastejo. Kadarkoli bi kak smoter prenehal biti smoter, tedaj bi postalo obnem jasno, da sploh nikoli ni bil smoter, temveč samo več ali manj prikrito sredstvo. V tem smislu tudi nam n. pr. antična kultura ni nič manj vredna nego je bila recimo staremu Grku; a razen teh antičnih pravih smotrov življenja imamo danes še nebroj drugačnih, pa enako pravih ter enako neminljivih smotrov! Bistveno drugače pa je pri življenjskih sredstvih, kjer vsak »novi« pojav »starejšega« kratkomalo in nujno izpodrine; n. pr. stroji starejših tipov postanejo neporabni in izgube vsako vrednost. Torej vprav zato, ker »smotri« res »rastejo«, »sredstva« pa se le »množe«, vprav zato tudi — kultura res raste, civilizacija pa se le množi.

Z našo opredelitvijo kulture in civilizacije je tudi utemeljeno jedro resnice, zakaj le kultura človeško osebnost res usovršuje, gola civilizacija pa razdvaja in pači. Tudi vsak pravi življenjski smoter ali cilj zadeva celotno človeško osebnost in ne gre reči, da bi različni, vendar pravi življenjski cilji kosali eno in isto človeško osebnost na enako različne strani in odseke; n. pr. pravi znanstvenik ne živi nič manj kot polna in vsestranski razvijajoča se osebnost nego pravi umetnik itd. In sicer je to dejstvo utemeljeno v tem, da vede vsak pravi življenjski cilj in to nujno končno k edinemu najvišjemu cilju, kakor je ta cilj dušeslovno vsakemu človeku dan z njegovim neudušljivim hrepenenjem po neminljivem, večnem, absolutnem: ta edini končni cilj pa ni nič drugega nego božja, absolutna osebnost sama. Zopet bistveno drugače pa je pri »sredstvih«: vsako poedino sredstvo je neposredno prirejeno le svojemu cilju ter odgovarjajo različnim ciljem nujno tudi enako različna sredstva. Zato velja za človeka, ki je zašel tako daleč, da končno nekako samo sredstveno in torej tudi samo civilizatorično živi, res dvoje: prvič da izgubi individualno, osebnostno vodstvo svojega življenja in da postane drugič iz istega razloga sam — suženj vsega tega, kar bi mu naj bila le vnanja pomoč za vedno jačjo krepitev lastne osebnosti. Kultura vede človeka končno k Bogu, sama civilizacija pa k osebnostnemu niču!

PISMA A. AŠKERCU.

1.

Dragi Gorázd!

Veseli smemo biti, da smo dobili res izredno nadarjenega epikarja. Vaše balade so pravi biseri našega slovstva in morda nas sčasom razveselite s kakim večjim epičnim delom.

Pišem Vam pa danes zarad neke druge stvari. G. Lambert Einspieler mi mej drugim piše, da za Koledar nema pripravnih pesem. Precej sem mislil na Vas, ko bi Vi hteli poslati kake balade ali druge pesmi, ki bi bile namenjene prostemu ljudstvu. Imenitnejšega društva nemamo od Mohorjevega.

Bog Vas živi in Vam ohrani pevsko žilo!

Ves Vaš

Dr. Vošnjak.

Ljubljana 6./4. 1884.

2.

Ljubljana 3. 3. 1886.

Vis. čestiti gospod!

Vino, cena in pogoji so mi povoljni, toda imam le tri prazne polovnjake, ktere danes odpošljem. Rad bi vzel tudi 4., če morete tam dobiti sod — morda pri g. Anderlahu ali Tanšiču, katera pozdravljam — proti plačilu ali pa da ga nazaj pošljem. Prvo bi mi bilo ljubše. Dokler dežuje, ne kaže poslati vino, ne potrebujem ga ravno tako nujno. Z naznako pošljem 80 gold., ostalo in ko-

likor so sodi morda večji, po končanem računu.

Kaj pa dela Vaša muza? Ali se ne boste lotili kacega večjega epičnega ali dramatičnega dela? Da ste za to zmožni, kažejo Vaše balade.

Žal mi je bilo, da Vas nisem videl tačas, ko ste pohodili Ljubljano. Lirizkarje in epikarje imamo zdaj dobre, s pripovedniki pa, odkar ni več Jurčiča, smo na slabem. Kersnik je po mojem okusu prelegak, Tavčar pa posilno posnema Zola-ta. No sčasom se bodo že vzbujali novi talenti.

Kržišnik ima dramatično žilo, njegova drama »Samo«, ki leži zdaj pri dram. društvu, ni brez jedra. Pa v novejšem času, gl. predstavo Ivana Zbožgarja, tako grozno Levstikuje, da jezik ni nikomur podoben.

In končno še par polit. opazk. Tukaj ne moremo priti do pravega miru, dasi vsak čuti, kako potrebna bi nam bila sloga. Jaz sem se trudil in dosegel neko sporazumljenje med strankama: Hribar-Tavčar — Šuklje-Kersnik. Pa X. hoče z glavo skozi zid, dela kjer le more zmešnjave, tako da si je nakopal posebno vsled svojega postopanja v poslednjem času, vse polno protivnikov. On je eden tistih ponesrečenih studentov, ki par let gimnazijo s silo prebijejo, potem kot agentje ali kje drugod, kjer ne zahtevajo izpitov, najdejo svoj kruh. Porivajo se naprej in hočejo povsod imeti prvo

besedo, da si jim manjka za tako vsestransko delovanje, glavna potreba, to je: študije in izkušnja. Kjer so pa taki plitvi diletantje na čelu, tam hoče drug družega prekositi z novimi projekti, kakor se to godi zdaj v Ljubljani, izpeljuje se pa ničesar. Mislim pa, da se bo tudi tu kmalu na bolje obrnilo.

Pozdravljam Vas in vse stare znance v Šmarji? Kaj pa dela drevored ob cesti, ki sem ga jaz dal nasaditi? Pričakoval sem kako pohvalo od Šmarčanov, pa skoraj, da me niso obsodili, da moram jaz vrniti stroške okrajni kasi.

Čeden kraj, kadar solnce sije, v dežji pa je treba čevelj do ušes, kdor mora hoditi po stranskih cestah in stezah, proti Zibiki, ali proti sv. Stefanu, kjer nam je Ferme postrezal z izvrstno kapljico. Da bi le ne bila po vsem okraji taka revščina, oh da strašna revščina! Svarilen izgled, kam vodi prosto razkosanje zemljišč in prosta ženitev. Eno leto sem prebil, deficit 600 gold. »Joža, sem si dejal, ko sem koncem leta pregledal žalostni račun, Šmarje je res »Schmarn«, kakor mi je rekel Trstenjak, tačas župnik na Ponikvi, zdaj pa le poberi šila in kopita in išči si kruha drugod.«

Bog Vas živi in da skratka spet kaj beremo v Zvonu od našega Gorazda.

Ves Vaš

Dr. Vošnjak.

3.

Ljubljana 12. 3. 1886.

Čest. gospod!

Z nakaznico Vam pošljem 45 gld., od katerih izročite 5 gld. Tanšiču za sod.

Sicer pa je njegov na podu točil in izteklo je več, kakor so vsi sodi skupaj večji. Eden obroč je doli smuknil in še sreča, da se ni kaj hujšega prigodilo. Pri tem sem se spomnil, da že tačas ni bilo v Šmarji zanesljivega sodarja. Kupil sem od enega novi sod, rekel mi je da je pokuhan in ko ga natočim z izvrstno stazirino, curljalo je na vseh krajih med dozgami. Kakor vidim, se tudi dozdej še niso ničesar naučili.

Vaša poslednja pesem je izborna in končne besede bi si naj zapomnili tudi tisti naši nepremišljeni gospodje, kateri po nepotrebnem provocirajo prepire. Opozarjam Vas na mojo izjavo, ki sem jo prisiljen moral v Slovincu objaviti, ker mi je Narod zapiral svoje pridele, ki sem jih skozi 18 let preskrbeval z mnogoterim, raznovrstnim gradivom.

Ali ste se že odločili za kako večje delo. Dajte poskušati in gotovo bo šlo. Vaja dela mojstra.

Jaz sem se spet namenil za Matico spisati kako razpravo, gradivo že nabiram. Vem da občinstvo ne bere prerado taci razprav, pa posamični se le interesujejo in za prihodnje pisatelje se ohrani delo poiskati si vire.

Za Mohorjevo družbo pa sem spisal in že odposlal precej obširno podučno povest, v kateri razvijam svoje agrarne nazore.

In tako mine človeku čas med delom koristnim in nepotrebnimi pisarijami v časnike.

Da ste mi zdravi in produktivni!

Ves Vaš

Dr. Vošnjak.

Visote 29. 1. 1904.

Dragi moj!

Ko sem se vrnil iz Ljubljane, rojilo mi je sto in sto misel po glavi in nisem imel miru, dokler nisem pričel spet pisati; saj sami veste, kako se godi pisatelju, da ga goni neka notranja sila, kateri se zastonj skuša vstavljati. Vi se posmehujete spiritizmu, a vsakega človeka vodi, o tem sem dodobra uverjen, neki duh varuh, katerega mora poslušati in pokoriti se mu.

Gotovo ste čitali »Čajko« Čehova, kjer originalno in resnično opisuje Trigorja, kaj se godi v duši pisatelja pri proizvajanju. Bil sem lani naročen na Nivo in dobil celega Čehova. Duhovit pa silni pesimist, ki slika le slabe ali smešne strani svojega naroda. Vendar kako pretresljiv je konec »Djadja Vanja« in tudi »Treh sester«. V poslednji igri sem se čudil, kako simpatično slika ruske oficirje. Toda kam sem zašel. To reč prisiljen sem bil pisati in priložim Vam prvo polovico, ker je v nji govor tudi o Vas, če imate kaj dostaviti.

Spis mislim izročiti »Slovanu«.

Na svoje bivanje v Ljubljani te tri dni imam samo prijetne spomine, toliko ljudi sem srečal, katerim se je poznalo, da so se me radi spominjali. Naletel sem le na dva, recimo, cinikarja. Ko sem po svojem predavanju šel mimo I. se mi je porogljivo nasmejal: »Vaš štajerski idealizem in prazen žep.« Jaz: »Ko bi ne bilo našega štaj. idealizma, ki je žrtvoval 6000 gld. za ustanovljenje »Sl. Nar.«, bi

se Vi zdaj ne šopirili tukaj in polnili žepe.« Na to je bleknil njegov oproda Z., katerega je menda v mislih imel Cankar v »Za narodni blagor«: »Sl. Narod« je bil na poginu, ko bi mi ga ne bili na noge spravili.« Ni se mi vredno zdelo, odgovarjati taki nekdanji b...; moj zaničljivi pogled mu je kazal, kako sodim o njem. Šel sem dalje in se vsedel k Funteku, temu steburu »Pis. društva.«

Hribar je pač ostal, kar je bil, odločen narodnjak, ki Nemcem na ljubo ne pičice ne odstopi od narodnih pravic. In pri tem kaka podvzetnost in eneržija pri zvršitvi vseh projektov! Ljubljana si sme čestitati, da ima tacega župana, ga bom še posebej pohvalil ob koncu spisa. In proti njemu so se tudi že, kakor sem slišal, delale spletke od cinikarjev. Vas je Hribar prav hvalil, da ste že v tako lep red spravili mestni arhiv.

Ker že Vam pošljem rokopis, priložil sem še odlomek svojih »Spominov« ter Vas prosim, da ga izročite prof. dr. F. Ilešič. On mi je namreč pisal, da se bavi z zgodovino 48. l. in me vprašal, ali imam jaz kake podatke. Začudil sem se mu, da obdeluje dobo, katero nam je že Apih temeljito opisal. Opozarjal sem ga, da se naj rajši loti 60ih let, ki so najimenitnejša za našo novejšo zgodovino. Dajte ga tudi Vi nagovarjati, da naj opusti daljne študije o 48. letni dobi, ki nam je dovolj znana in minula končno brez posebnih nasledkov za Slovence.

Ker pa me je opetovano prosil za moje podatke, jih mu pošljem. Kaj posebnega iz njih ne bo pozvedel, ker sem bil tačas šele 14 letni fantič.

Pozdravite mi ga in naj Vam roko-
pis, ko ga prečita, vrne, da ga Vi z
»Ljublj. Z.« vred meni pošljete. Kajti ko
bi Vi izročili moj spis »Slovanu«, bi še
sumničili Vas, ker ste pohvaljeni, da ste
nanjga vplivali.

In zdaj Vas srčno pozdravljam

Vas spoštujoči

Dr. Vošnjak.

Pri stihih: »Kdor samo tarna« — ste
gotovo na N...a mislili, takih silovitih
mož, ki bi kaj na tla podirali in zadavili
nasprotnika, v naši mehkužni dobi ni
najti. Tako zvani »pametni« ljudje bi
ga koj zaprli v blaznico.

M. Malesh LINOREZ

† FRANCE ZBAŠNIK:

BREZA SANJA ...

Sama sanja svetlo-sladke sanje,
sanja v tiho polnoč mlada breza:
kot da zvezd natrgati si hoče,
bele roke proti nebu steza.

Mlada breza — tiho hrepenenje
željno proti nebu se ozira,
črn oblak iz dalje plava, plava —
zadnja zvezda — zadnja nada umira ...

† FRANCE ZBAŠNIK:

MIMOGREDE.

Tvoja pot je prekrižala mojo pot,
tvoje oči so se srečale z mojimi
en kratek hip ...
Zatrepetala je struna v srcu —
en sam utrip ...

In šla sva vsak po svoji poti:
po beli poti, do svetlobe te vodeči,
izginila si ti, nasproti svoji sreči ...
A jaz — v srcu s plamenom peklenskim
med blatom blodil in med listjem sem jesenskim
po poti negotovosti nasproti ...

† FRANCE ZBAŠNIK:

JESENSKI DAN.

Na dušo mi lega jesenski dan,
ves teman in mračan,
ves v sive koprene zavit ...

Da bi mogel,
bi zasnival o svetlih dneh,
s solnčnim sijem oblitih,
v rožnati zarji umitih,

ko mi žarel je še plamen v očeh,
ko mi obkrožal še ustne je smeh
razigran, nebrzdan ...

Krog mene: jesenski dan ...
Jaz strmim vanj in molčim,
a moja duša ječi pod njim ...

MORJE.

Sedel je že precej dolgo v kavarni, kar sicer ni bila njegova navada. Važnejše domače časopise je imel itak doma, druge zabave, ki bi ga bila mikala, pa mu kavarna ni mogla nuditi, ker ni bil vnet ne za to ne za ono igro. Tako se je največkrat zgodilo, da je popil skodelico črne kave, pa vstal zopet in odšel. Danes pa mu kar ni dalo, da bi se bil dvignil. Bilo mu je, kakor bi moral nekaj pričakati... morda kakega znanca, morda koga, ki mu pride z važno novico, ali s čimer koli že. Stvar je bila sicer neverjetna, zakaj ni si mogel misliti, kdo naj bi vstopil, ki bi vzbudil njegovo zanimanje, niti ne, kaj bi mu utegnil takega povedati, na kar bi se izplačalo ostrebat. Opetovano se je hotel že dvigniti, a nekaj ga ni pustilo in vedno zopet je obsedel. Bil je že sam nase nevoljen, da se ni mogel odločiti. Kakor bi se oziral po pomoči, se je zgledoval po kavarni, a nemir v prsih se mu ni hotel poleči. »Kaka neumnost!« je vzkliknil sam pri sebi. »Kaj me drži, kaj se me oklepa, kaj se mi napoveduje?...«

Tisti hip je eden izmed kavarniških uslužbencev prinesel kopico novih časnikov, jih stresel na mizo njemu nasproti in jih začel razrezavati ter pripenjati na držala. Njemu pa je bilo, kakor bi ga bil kdo sunil in opozoril na to. Med novimi časopisi je bil tudi neki pomembnejši italijanski dnevnik. Morda so bila potekla že leta, odkar je imel zadnjič ita-

lijanski list v rokah, a zdaj se mu je nenadoma zahotelo, da bi zopet enkrat nekaj laškega čital. Zahteval je omejeni dnevnik in ga začel pregledavati. Da bi se bil poglobil v uvodnik ali sploh v kak daljši članek, za kaj takega ni bil razpoložen. Lotil se je torej krajših notic in dnevnih vesti, dasi bi ga bile mogle baš te še najmanj zanimati, ker so mu bile lokalne razmere tujih krajev vendar popolnoma neznane. Zavedel se je tudi tega in že se je hotel vrniti k prvi strani, ko mu obtiči oko na priimku, ki je bil njegovemu enak. »Kako čudno naključje!« je pomislil in preletel v naglici notico, ki je pod naslovom »Nesreča na morju« prinašala vest, da sta »mlada zakonca gospod M. in njegova lepa soproga« vozeč se v čolnu po morju ob mahoma nastalem viharju našla smrt v hladnih valovih. »Oj, ta je pa res dobra! To naj bi bil menda jaz, dasi krstno ime ni navedeno! Haha! Na dnu morja sem torej, obenem pa sedim tu v kavarni nekaj sto kilometrov proč od kraja nesreče. Zares kako čudno naključje! Kdo bi si mislil, da je še kje na svetu človek z istim priimkom, ki ima isto tako kakor on lepo ženo! In — »mlada zakonca« — kako se to vse ujema!«

Spočetka niti najmanje ni mislil, da bi se mogla tista vest kakorkoli tikati njegove osebe, a potem ga je hipoma prešinilo neko neprijetno čuvstvo. Pre-

čital je dotično vest še enkrat in ostrmel je. Poslana je bila listu iz morskega kopališča Rimini in tam je bila vendar njegova mlada žena že nekaj časa na počitnicah! — Kdo si je dovolil to nesramno šalo? ... Da to ne more biti drugega kot grda mistifikacija, ni trenutno kar nič dvomil. Toda kak pomen naj bi imelo, razširjati o njem in njegovi ženi neresnične vesti po — tujem časopisju? ... Kaj pa če bi se bilo vendar le njegovi soprogi kaj pripetilo? Sumljivo je bilo vsekakor dejstvo, da že celih pet dni ni dobil nobenega obvestila od nje, ko mu je prej, če ne vsak, pa gotovo vsak drugi dan poslala kako razglednico. Začelo mu je postajati tesno pri srcu. Če bi se bilo res kaj zgodilo? ... Morda je bil v čolnu kdo drug poleg nje, pa si je kak površni novinar skombiniral vso stvar po svoje in poslal v svet napačno vest o mladih »zakoncih« ... Toda kdo naj bi bil z njo — kdo? ... Da bi bila tako daleč od doma nenadoma naletela na kakega znanca, se mu je zdelo neverjetno. In v tem kratkem času se menda tudi ni tako sprijaznila s kakim tujim moškim, da bi se dala spremljati od njega pri vožnjah po morju! Kaj tiči za vsem tem? ...

Lotil se ga je silen nemir. Planil je pokoncu in pobegniti iz kavarne, ne da bi poravnal svoj račun.

Doma si je hotel pregnati z delom neprijetne misli. A ni se mu dalo. Ne prenehoma ga je mučilo vprašanje, zakaj je hotela njegova žena letos na vsak

način tako daleč stran od njega. Ljubilo jo je neizmerno in neprijetno mu je bilo ob misli, da bi bila tolika razdalja, četudi le samo malo časa, med njim in njo. Prigovarjal ji je, prosil jo, da naj ostane kje bliže doma in mu ne jemlje možnosti, da bi je cele počitnice ni enkrat ne videl. Z njo ni mogel, tega mu niso dopuščali njegovi posli, a če bi bila ostala kje v bližini, bi se bil morda med njeno odsotnostjo vendar le enkrat ali dvakrat osvobodil od svojih poklicnih dolžnosti ter prihitel k njej za nekaj ur. Toda ni se dala pregovoriti. Dobrikala se mu je na vse možne načine in prosila ga toliko časa, da se je omehčal. Tožila je, kako slabo je doslej povsod naletela, kako se je v raznih bližnjih letoviščih doslej še vedno dolgočasila in kako silno jo mika, da bi si ogledala enkrat vsaj del lepe Italije. On pa, ki ji je v svoji veliki ljubezni tako nerad kaj odrekel, se je naposled pač vdal in ji dovolil, da je šla, kamor jo je vleklo srce. Da bi jo bil kaj sumničil, mu tistikrat ni hodilo na um. Zaupal ji je popolnoma, in sicer tem laglje, ker ni bil doslej nikdar nič takega opazil, kar bi bilo upravičevalo tudi najmanjši dvom o njeni zvestobi. Da si je tako zelo želela v Italijo, ni bilo naposled tudi nič čudnega, ko je čitala toliko lepega o njej in ji je sam večkrat obetal, da jo popelje v to na vsakovrstnih umetninah tako bogato deželo, kakor hitro bo imel kakega zanesljivega človeka, ki bi mu lahko zaupal za nekaj časa vodstvo svoje na široko razpredene trgovine. A zdaj so se mu hipoma vzbudili dvomi. Zakaj je hotela na vsak

pačin v tujino, zakaj niso izdale to pot pri njej vse njegove prošnje nič? ... —

Sicer pa za zdaj to ni bila poglavitna stvar! To vse se še razjasni! Samo če se ji res ni pripetila kaka nesreča! ...

Stopil je v njeno sobo in se ustrašil tihote in praznote, ki je bila notri. Kakor bi bil v grobnici, tak občutek je imel. Ali je res ne bo več videl žive? ... Ves je vztrepetal v čudni grozi ...

Da se reši čimprej mučne negotovosti, se je odločil, da opusti vsa pismena poizvedovanja in se odpelje s prvim pravnim vlakom za svojo ženo. —

*

Ekspresni vlak je na moč hitel proti zahodu, njemu pa se je zdelo, kakor bi bil vedno na enem mestu.

»Zakaj vozi danes vlak tako počasi?« je vprašal sprevodnika, ki se mu je bil približal in zahteval vozni listek.

»Počasi? ... Ako dovolite — mi vozimo z največjo dopustno brzino!«

Neverjetno se mu je zdelo. Kaj je res tako daleč od ene postaje do druge? Vsak hip je pogledal na uro, a tudi ta menda ni hotela danes naprej. Obžaloval je, da se ni mogel voziti z aeroplanom, s katerim bi bilo šlo vse hitreje ...

Srce mu je utripalo v nestrpnem hrepenenju, da bi bil že skoro tam, kjer se mu je imela razodeti resnica. »Ako pojde venomer tako počasi, kako prenesem to?« je premišljal, vstajal s sedeža in se sklanjal skozi okno, da bi videl, kako daleč je že, toda vedno zopet se je prepričal, da ima šele neznan del poti za seboj in obupan se je zgrudil nazaj na svoj sedež.

Z njim je bil v kupeju postaren gospod. Opazil je njegov nemir in pripomnil:

»Vam se mora nekamo silno mučiti!«

On je molče prikimal. Ni si želel, da bi ga kdo motil v njegovih mislih, zato se ni hotel spuščati v razgovor. A tujec je nadaljeval:

»Včasi se kaj pač ne da izsiliti! Zato treba, da ima človek potrpljenje!«

»Toda od kod ga vzeti?« je zdaj izpregovoril.

»Trdna volja vam je opora za to! Sicer pa ni vselej vse tako hudo, kot se dozdeva! Često je stvar v istini vsa drugačna, kot si jo človek predstavlja! ...«

»Ta človek menda vidi v mojo notranjost!« je pomislil. »Zdi se, kakor bi vedel za prigodek, ki mi gre tako v živo. Prav pravi: ni vselej tako hudo, kot se dozdeva! Čemu se razburjati, dokler ne veš, če je kaj vzroka za to! Časnikarska poročila treba sprejemati vedno s primerno skepsio!«

Tujčeve dobrohotne besede so ga čudovito pomirile. Naposled se bo res še sam sebi smejal! Kolikokrat se je že namišljena tragedija razsnovala v veselo burko! Da se tista usodna vest ne ujema z resnico, je vendar povsem jasno! Ako bi se, bi on zdaj ne bil v železniškem vozu! Če pa eno ni res, bržčas tudi drugo ne bo! Kako lahko se zamenjajo imena! Zakrivil je nesrečno vest nedvomno kak netočen poročevalec. Interesiral se je pač za ljudi v svoji okolici, popraševal

po imenu tega in onega, potem pa zmeš del vse skupaj. Da je poročevalčevo pozornost vzbudila tudi njegova žena — kdo bi se čudil? Gotovo ni prej miroval, da je zvedel za njen priimek! Na posled pa se mu je vse tako zmešalo, da ni že več prav vedel, kako se piše ta, kako oni in tako se je zgodilo, da so bili proglašeni nepravil ljudje za mrtve...

Tudi to se je dalo razložiti, da ni imel že nekaj časa od nje nobenega obvestila. Obetala mu je vedno, da mu bo pisala enkrat daljše pismo, v katerem mu vse svoje življenje in početje natančno oriše. Po letovišcih pa je že tako, da take stvari ne gredo vedno tako gladko izpod rok, kakor bi človek rad. Vedno posega kaj vmes, da ni mogoče pisma skončati in ga tako točno odposlati, kakor bi si želel pisec pisma in oni, ki ga pričakuje... Par dni bi bil še lahko doma počakal! Prenagril se je, da je tako na hitro odpotoval. O, naposled bo konec res še prav zabaven in vesel!

Tako se je tolažil... Toda iz teh prijetnih sanj se je hipoma vzdramil in iznova so mu napolnile glavo težke misli, iznova so se začeli dvomi, iznova bolestno vznemirjenje...

Spomnil se je na dogodek v kavarni in mraz ga je izpreletel. Ali ga ni držalo nekaj z nepremagljivo silo nazaj — ali ni bilo, kakor bi se ga bile oklenile nevidne roke, ki mu niso dale, da bi bil vstal in šel?... Kakor senca se je bilo zgrnilo nekaj nad njim in mu zašepetalo, da naj seže po časopis z usodno notico... O, njegova duša je nedvomno slutila in čutila — ali bi bila, ako bi se

stvar ne tikala njega?... Če bi se bilo torej le kaj zgodilo!... Ali če bi celo...

Spomnil se je zdaj tudi, da se mu žena ob slovesu ni prav upala pogledati v obraz. Tistikrat ni pripisoval temu nobene važnosti. Zdelo se mu je le, da poveša zaradi tega oči pred njim, da bi pritajila solze v njih... Zdaj je vedel, da je bilo vzrok temu nekaj drugega! Ej, kako je komaj čakala, da bi odrinil že vlak! Kako bi bil on rad še nekaj časa držal njeno mehko ročico v svoji, a ona mu jo je izvila in hitela v kupé, češ, da si poišče lahko boljši sedež. On pa je verjel, haha! V slovo ga je pač poljubila dvakrat, trikrat — pristrčno, kakor se mu je tistikrat zdelo, a bržčas licemersko! In ko je vlak odhajal, je pač mahala z robcem proti njemu, a njene oči je vleklo hrepenenje v drugo stran, tja, kamor jo je vozil vlak... —

Stresel je glavo in udaril z nogo ob tla, kakor bi se hotel s silo otresti ne ljubih misli, pregnati prikazni, ki so vstajale pred njegovimi očmi... —

Potovanje s parnikom se mu je zdelo še bolj monotono, še bolj počasno. Skočil bi bil v morje in plaval, plaval, pustivši ladjo daleč za seboj!... Nestrpnost se mu je plegla šele, ko je nekdo nenadoma pokazal na temno točko v daljavi, trdeč, da se že vidi Rimini. Dejstvo, da bo že skoro konec dvomov, je učinkovalo pomirljivo nanj. In začel je zopet upati in zopet si je prigovarjal: »Nesrečna zamenjava imen, nič drugega!« S kom pa naj bi ga njegova žena varala? Res ni bila brez čestilcev, a doma ni ne enega človeka pogrešal, ki

bi mogel priti v tem primeru v poštev. Od kod naj bi bil potem prišel ljubi-
mec? O — zakaj ni tega prej pomislil!
Koliko muk bi si bil prihranil! In da bi
se bila baš njej pripetila taka nesreča
na morju, ki je bila vedno tako oprezna
in skoro bojazljiva?... Zamenjava
imen, nič drugega! Če se je sploh kaj
zgodilo! Koliko izmišljenih vesti so že
poslali v svet senzacij potrebni kolpor-
terji! O, morda bo ona prva, ki jo vzro-
njegove oči, ko se približajo obali! Saj
hodi gotovo tudi ona v pristan ob pri-
hodu parnikov! Po vseh morskih leto-
višjih je ta navada. Ako ne, potem bo
v kopališču, ki od pristana ni daleč
stran, kakor mu je pisala. Tja pojde in
še, če je tudi tam ne bi dobil, jo pojde
iskat v hotel! Sicer pa, da bi ona ne
čutila njegove bližine, da bi ji srce nič
ne dopovedovalo?... O gotovo ga pri-
čakuje, prav, kakor bi ji bil prej na-
znanil, da pride!...

Že so se dobro razločevali posa-
mezni predmeti, že se je videlo, kako
hite množice k obali, kako se zgrinjajo
in prerivajo ob pristanu, željno priča-
kujoč parnikovega prihoda. Vsakdo si
pač obeta kaj od njega! Ta ve, da mu
prihaja ljubi znanec, drugi se nadeja
veselih, ali važnih poročil — o tudi njej
ne daje sluteče srce miru, tudi ona je
nedvomno v oni pestri množici!... Da,
glej jo, glej... tamle! O, ona je, ona.
njegova draga Ada!... O Ada, Ada!...
Toliko, da ni na glas zakričal!...

Vzel je robec in začel mahati z
njim. Srce mu je bilo polno nepopisne
blaženosti... Seveda — ona je!... A

kako to, da ga ne opazi, kako to, da mu
ne vrača pozdravov?... Prav zdaj se je
ozrla vanj — a mirno in ravnodušno je
odmaknila zopet svoj pogled... Ali ga
ni spoznala?... Ali pa — ni ona?... Ne
— ni! Motil se je! Taka podobnost —
kako je to mogoče? Ista postava, ista
velikost in celo skoro ista toaleta, in
vendar ni! Ne, ni, zakaj njegova Ada
stopa še vse bolj graciozno in še vse
bolj majestetično... Ne, ta ni, toda
ona... onale tam!...

Parnik je obstal. Napel je vse moči,
da se čimprej pririne v ospredje. Spu-
stil se je skoro v tek za damo, ki je
mislim, da bi mogla biti njegova žena, a
ko se ji je približal, je osramočen obstal.

Še nekočkrat ga je domišljija
prevarila, še za to in ono vitko postavo
je pohitel, dokler si ni malodušno pri-
znan, da one, ki jo išče in po njej hre-
peni, ni tu. Potemtakem mora biti v
kopališču! Šel je tja, kjer je mrgolelo
vse polno golih moških in ženskih teles.
Iskal je in iskal, a tudi tu je ni našel. Da
bi bila ob tem času doma?... S težkim
srcem se je napotil v hotel...

*

Lastnica hotela, vdova v najlepši
starosti, ga je osuplo pogledala, ko je
povedal ime svoje soproge in vprašal
po njej.

»Saj ste nemara čuli o grozni ne-
sreči?...« je plaho pripomnila.

On je s tresočim glasom odgovoril:

»Čital sem nekaj v časopisih,
toda...«

»Žal, le preveč je res!«

Kakor bi še vedno ne mogel verjeti, je vprašal dalje:

»Kako vendar se je zgodilo? ...«

»V čolnu sta bila na širokem morju, daleč nekje od obali in ljudi, ko je prihrumel vihar ...«

»Kdo je bil v čolnu?«

»No, oba: gospod in gospa!«

Njemu je bilo, kakor bi ga bil zadel silen udarec. Kakor bi se bila glasbila ogromnega orkestra, vsa, kolikor jih je, v divji disharmoniji hkratu oglašila — tako je zakričalo v njegovih prsih. Nebroj nasprotujočih se čuvstev se je borilo v njem: ljubezen in sovraštvo, srd in obup — v vseh stopnjah, vseh odtenkih... V njegovi glavi pa se je začel iznova tisti strašni ples — misel je izpodrivala misel, a vsaka misel je bila kakor nabrušen nož, zasajajoč se mu v srce. Stalo ga je strašnega napora, da je vprašanje ponovil:

»Gospod in gospa?« ...

»No, da! Toda dovolite — ste morda brat gospejin?«

To vprašanje je občutil kakor zasmeh, kakor roganje... O — zarjovel bi bil! A potem je uvidel, da je najbolje, ako ostane vprašalka v svoji zmoti in prikimal je. Vdova pa je nadaljevala:

»O to je bila prelestna, čudovita dama, ta vaša sestra! Pa tudi on, tudi on, sprog njen! Fin, eleganten, čez mero ljubezniv! Mislim, da ni bilo lepše zakske dvojice na svetu! Res, kaka škoda!«

Njemu je zvenelo vse to tako čudno na uho, da je začel iznova dvomiti, iz-

nova misliti, da se stvar ne tiče njega in da se še vse izkaže drugače. Vprašal je:

»Ali je tista soba že oddana, kjer ...«

»Kjer sta ona dva stanovala, mislite? Ne, ni oddana! Pričakovali smo, da se zgledi kdo od sorodnikov! Sicer pa bo morda tudi oblastvo vršilo še kaka pozvedovanje. Vam kot sorodniku sobo lahko odprem. Pojdiva, ključke imam s seboj. Ne dam jih nikomur iz rok, da se ne prikrade v njo kak nepoklicanec. Vse je še tako notri, kakor je bilo.«

Krenila sta po stopnicah v prvo nadstropje hotela. Ona je spotoma pripovedovala:

»Da, to je pretresljiv, nad vse žalosten dogodek! O da nista uvaževala dobrohotnega opomina! Nekdo ju je svaril, preden sta stopila v čoln. Iz nekih znakov se je dalo posneti, da se pripravlja k nevihti, dasi je bilo tistikrat nebo še vedro in morje mirno. Toda gospod je bil silno pogumen, zamahnil je z roko in odvrnil:

»Ne bo še tako hitro nevihte ne! Morda ponoči enkrat! Tudi jaz se ne koliko razumem na vreme!«

Ona pa je vedno tako storila kakor je hotel on. Strašno ga je morala ljubiti! Vsa vdana mu je bila, vsa zaverovana vanj! In tako sta odpela jadrnico in odveslala na prostrano morje. Često sta se tako vozila, če le mogoče sama, daleč stran od drugih ljudi. Gospod je veslal, ona mu sedela nasproti, smehljajoč se mu venomer tako ljubko, da se je prav videlo, kako je vsa njegova. O, kdor ju je videl, ju je občudoval in za-

vidal za srečo, ki sta jo uživala! Toda zli duh ne miruje nikoli. Čim bolj je srečen človek, tembolj se trudi, da ga pogubi. Še nista bila pol ure na morju, ko se je dvignil nenavadno hud vihar. Čolni, ki so bili blizu obale, so s težavo še prišli h kraju, onadva pa, ki sta bila že daleč nekje zunaj, sta bila izgubljena. Nesreča je hotela, da je veter pihal v nasprotno stran od nas in ju zanesel kdo ve kam.«

Ustavila se je pri nekih vratih in jih odklenila.

»Tu notri, vidite, sta imela svoje gnezdece. O hotela bi okusiti nekoliko tiste sreče, ki so ji bile priča te stene! Na tistem balkonu sta včasih sedela in se radovala krasnega razgleda preko morja. A najrajši sta se skrivala v ozadju pred radovednimi očmi. Zakaj vedeti morate, da ga ni bilo človeka, ki bi se ne bil zanimal za njiju. O neizmerno sta se ljubele! Kaka škoda! Kolikega blaženstva bi bila lahko še deležna!«

On se je za hip nekoliko streznil. Vse, kar je videl, je bilo v protislovju s tem, kar mu je bila žena sporočila. »Prebivam v majhni, skromni sobici,« tako mu je bila pisala, »da mojega dožvega možka preveč ne obremenim. Saj je itak še vedno dovolj drago!« Zdaj pa ta razkošna, prostorna dvorana s prekrasnim razgledom preko morja! To se nikakor ni ujemalo! »Ali spletkari pri tej stvari sam satan?« je pomislil in vprašal:

»Kdaj sta se nastanila tu ponesrečenca?«

»Tako dosežemo! Samo trenutek potrpljenja, prosim!«

Izginila je, a se takoj zopet vrnila s knjigo, ki so bili vpisani v njej tujci. Odprla jo je in pokazala:

»Evo, tu sta vpisana! Dne 3. avgusta sta dospela semkaj.« V knjigi je bilo v istini zapisano njegovo in njegove soproge ime!

»To vendar ni mogoče!« se mu je izvilo iz prsi.

»Kako to, da ne?« je odvrnila vdova. »Da, da, tu sta stanovala, tu uživala srečo prvih zakonskih tednov! Na tej postelji je spala gospa, na oni gospod. Mogoče, da kdaj tudi obratno, kaj vem, ali pa celo...« Umolknila je, a njene debele ustnice so vztrepetale v frivolnem usmevu...

Njemu se je zahotelo, da bi bil sam. Izročila mu je ključe od omar in odšla. Začel je iznova razmišljati. Zdaj ni bilo več dvoma. Tukaj je prebivala s svojim ljubimcem, ki si je nadel njegovo ime. To morda zaradi tega, ker ona ni smela svojega pravega imena zatajiti. Saj bi sicer ne bila mogla dobivati njegovih pisem in česar je še sicer od njega pričakovala... O kaka hinavščina, kaka grda prevara! — Toda tam zunaj jo je doletela osveta!...

Odprl je vrata na balkon in se zazrl v širno morsko gladino. Tam v neznani daljavi nekje se je zgodilo! Tako je pravila lastnica hotela. Iskali so sledu, a ni ga bilo. Vihar je gnal pač čoln z neznanško hitrostjo v stran od suhe zemlje, vedno dalje, vedno dalje in ga naposled potopil bogve kjel! ... O morda sta se

baš objemala, baš poljubovala in se vda-
 jala nasladi, ko se je hipoma vznemirilo
 ozračje! Kako presenečenje! On je pla-
 nil pokoncu, da bi se polastil zopet vesel,
 a nemara da jih je že odnesel piš! In če
 tudi ne, kaj zmorejo slabotne človeške
 roke napram besnečemu orkanu! Aj,
 kako sta zastrmela, kako jima je zlede-
 nela kri, ko sta se zavedla nevarnosti!
 Njene sicer tako mirne in samozavestne
 oči so se napolnile z blaznim strahom,
 obupno je vila roke, z vso močjo svo-
 jega glasu klicala na pomoč... A njene
 klice je grohotaje požiral tuleči vihar,
 njen glas se je izgubljal v rohnenju sil-
 nega elementa, kakor čivkanje plahega
 ptiča v grmenju udarjajoče strele!... O
 takrat se je nemara spomnila nanj, ta-
 krat se je nemara pokesala svojega
 grdega dejanja, takrat se je je lotil
 morda srd do njenega zapeljivca, ki jo
 je zvabil v gotovo smrt! »Takrat si pač
 spoznala, Ada, kam vodi nezvestoba,
 spoznala, kakšne so posledice greha!
 O, grdo si ravnala! Za vso mojo do-
 broto, za vso veliko ljubezen — tako
 plačilo! O, v tistem trenutku si pač
 znala, kaj si storila, zavedala se veliko-
 sti svojega prestopka in umela pomen
 nezgode, ki te je zadela!... O, vidim te,
 kako trepetáš, kako steguješ roke proti
 nebu, slišim te, kako na ves glas moliš:
 Usmiljenje, usmiljenje, vsevečni Bog!
 Zaman! Od nikjer pomoči, na vsem šir-
 nem morju ničesar, kar bi vzbujalo
 nado, da se otmeš pogube! Zaman, za-
 man vse prošnje, ni je rešitve! Kako to
 rjove, kako to sika! Ali ni to srd božji,
 ali ni to napoved bližajoče se kazni?

Zdaj zdaj se zgodi!... Že je čoln poln
 vode, že se pogreza, že je namerjen v
 globočino, kjer preži sto požrešnih žrel
 na dobro došel plen! Hahaha!... O
 morje, to pot si bilo pravično! — —«

Okrenil se je, stopil k omaril in jo
 odprl. A kakor bi bil kdo z nožem sunil
 proti njemu, se je odmaknil nazaj.
 Omara polna moške obleke — tam, kjer
 je prebivala njegova žena!... O, ali je
 mogoče, ali je mogoče?... In kdo, kdo
 je bil? Nedvomno imovit galan! Naj-
 elegantnejših oblek in najfinejšega pe-
 rila je bilo v izobilju! Toda kdo, kdo?

Mehanično je posegel na eno izmed
 polic omare in kakor same od sebe so
 mu prišle v roko tri, štiri vizitke z enim
 in istim imenom: »Paolo Gandini«. Omahnil je in se zgrudil na stol. »O, ta,
 ta? ... Tako hitro, kar tako mimo grede
 je vse to šlo? ... O ženska stanovitnost!«

Paolo Gandini je bil sin uglednega
 laškega veletrgovca, ki je bil z njim v
 kupčijskih zvezah. Posetil ga je bil pred
 kakim pol letom v imenu svojega očeta,
 ki se je hotel nemara poučiti o njegovih
 imovinskih razmerah. Na njegovo po-
 vabilo je ostal par dni kot gost v nje-
 govi hiši. Hotel mu je nalašč nuditi pri-
 liko, da se o vsem natanko prepriča. In
 ta dva kratka dneva sta zadostovala, da
 je med njim in njegovo ženo nekaj
 vzkliko, kar je dovedlo do katastrofe!
 Ah, in on je bil še tako zaupljiv, da ju
 je puščal sama in ju celo bodril, da sta
 delala brez njega izlete po okolici! Ne-
 dvomno, pri neki taki priliki se je spo-
 čelo! On pa v svoji poštenosti niti slutil
 ni, da je kaj takega mogoče. Sicer ni bil

prezrl, da je Paolo lep, simpatičen, da, očarljiv človek in o tem tudi on ni dvomil, da je nevaren ženskam. Toda da bo nevaren njegovi soprogi, da bo imel pogum kot gost, oddolžiti se na ta način za izkazano mu prijaznost, tega bi si ne bil nikoli mislil. Oj hince! Kako spoštljivo se je vedel v njegovi navzočnosti do nje, kako je v vseh svojih besedah jasno kazal, da vidi v njej samo hišno gospodinjjo! A ko sta bila sama seveda... Mogoče da je bilo že tistikrat vse dogovorjeno! Sicer pa sta si dopisovala, kolikor sta hotela. On ni nadziral v nikakem pogledu svoje žene. O dobro sta se izmislila! Da bi ju nihče ne motil, zato je morala tako daleč v stran, zato je morala na letovišče v Rimini! —

Planil je po koncu in srdito zamahnil s pestjo proti omari, kakor bi hotel zadeti tatu svoje sreče. »O morje, zakaj, zakaj nisi maščevanja meni prepustilo? O kako bi ga potolkel in strl!...«

Pa kako je mogoče, da se je dala njegova Ada tako hitro, tako zlahka odvrniti od njega? Ali ji ni zadostikrat dokazal, kako silno jo ljubi? Ali se ni lahko prepričala, kako hudo mu je, če ji ni mogel kdaj kake želje takoj izpolniti?... Ali je bila njena vdanost, njena prijenljivost, ki jo je kazala včasih, res samo navidezna? Če bi bila odkritosrčna proti njemu, kako bi se bilo moglo zgoditi, da se je kar tako na mah oklenila tujega človeka in šla tja, kamor ji je velel?... Čim bolj je razmišljal, tem bolj mu je bila vsa stvar zagonetna!

Stopil je k drugi omari. Nekaj kakor iskrica upanja se je tisti hip oživilo

v njegovih prsih. Kakor bi bil medel solnčni žarek prodrli skozi temne oblake, se mu je zdelo. Še ni bilo dokazano, da je bila res njegova žena tista, ki je tu stanovala. Ničesar še ni bil doslej opazil, kar bi ga bilo o tem prepričalo. Ali ni mogoče, da si je Paolo iz kakega drugega nagiba izposodil njegovo ime ter živel tu kdo ve s katero žensko? Morda pa je stvar vendar le drugačna! Seveda — nekaj se je zgodilo... njegove žene ni tu... Morda res ni več živa. Pa vsaj čista, nedolžna je in on ni onečaščen! Ali pa — če se mu je tudi izneverila in je šla z drugim, pa nemara žrtev morja ni postala!... O še je mogoče, da njegova Ada živi! Prej ali slej se zavé svoje zablode, skesa se in vrne k njemu, na kolenih ga poprosi odpuščanja in on ji — odpusti! O — ko bi še živela!...

Strahoma je zavrtel ključ pri drugi omari... Ali komaj so se vrata odprla, je vse zadehtelo po vijolicah, po njenem najljubšem parfumu! Kakor bi mu bila sama pomlad zavela nasproti!... In tu so visele po vrsti vse njene obleke, ki so se ovijale nekoč njenega lepega, mladostnega telesa. Moral je malo pomisliti, katere je manjkalo, v kateri je bila, ko so se zgrnili nad njo morski valovi: Oj, v tisti svetlozeleni, v tisti, ki je bila njemu v njej najbolj všeč! Kako mu je zadrhtelo vselej v sladkosti srce, kadar je stopila v tej obleki predenj!... A zdaj...

Zopet jo je videl stati v čolnu in obupno lomiti roke. In zasmilila se mu je v dno srca!...

»Ada, Ada!«

Objel je in privil nase eno obleko za drugo in bilo mu je, kakor bi čutil toploto njenega života, čutil pulziranje njene krvi...

»Ada, Ada!«

Zaplakal je kakor otrok...

»O morje, zakaj si bilo tako kruto! Zakaj ji nisi prizaneslo, kakor bi ji bil prizanesel jaz! Mlada je bila, neizkušena, nepreudarna... Uvidela bi bila krivico, ki mi jo je storila, žal bi ji bilo in še bolj nego prej bi me ljubila! Vse, vse bi se morda še izravnilo in še bi bilo lepo!... Včasih bi se morda še zatemnilo nebo... zasklel bi spomin, a hitro bi se zopet zjasnilo in še bi sijalo solnce!... O morje, zakaj, zakaj si mi to storilo?«

Ozrl se je na posteljo, ki mu jo je bila lastnica hotela kot njeno pokazala, in se ji približal. »Tu, tu je počivalo njeno sladko telo, v te blazine se je pozgrezala njena dražestna glavica!...«

Sklonil se je, da bi poljubil mesto, ki so se ga dotikali njeni dehteči lasje, mesto, ki ga je grelo njeno toplo rožnato lice, a takrat je oživel pred njegovimi očmi nenadoma še drug obraz, ki se mu je porogljivo, izzivajoče smejal... Odskočil je, kakor bi bilo dvojje strupenih kač siknilo proti njemu, prijel se za

glavo in vzdiknil: »O kaj hoče, kaj hoče še tako lepo telo, če pa je v njem grda duša in gnusno srce!«

Šele ta trenutek mu je bilo popolnoma jasno, kaj se je zgodilo in občutil je grozen stud. Zdaj je pa tudi vedel, da bi ne mogel nikoli, nikoli pozabiti... nikoli odpustiti, pa če bi si še tako prizadeval... vedel, da ne bi mogel zapati nobeni ženski več, nobene več ljubiti, in vedel, da nima življenje nobene vrednosti več zanj... Obrnjen proti morju je zaprosil: »O morje, ki si maščevalo onečaščenje mojega imena... maščevalo nesramni zasmeh mojih najsvetejših čuvstev in pravic, bodi mi še dalje milostno! Glej, k tebi se zatekam! Sprejmi gostoljubno v svoje hladno domovanje mene nesrečneža, pogasi ta pekoči ogenj v mojih prsih, zagrebi s svojimi valovi v najglobbo izmed globoččin to strašno bol in vlij miru v to razjeto srce!...«

Kakor v odgovor je od morja zašumelo. Mogočno so vzkipeli valovi in kakor koprneč vzdih je prihajalo do njega. On pa je razumel!...

»O morje, ti kličeš? ... O saj grem, saj grem!« —

In šel je in nihče ga ni več videl!...

FRAN ŽGUR, *Poddraga*:

EPITAF ALEKSANDROVU.

Življenje zunaj, radost sije —
a od ljudi grem proč,
iz mesta ven

kjer v tihi sen
ljubljenca poezije
objema noč...

KNJIGE IN LISTI

K VIDMARJEVI OCENI ZBRKE „ČAS-KOVAČ“.

V 8. številu Ljubljanskega Zvona je g. Josip Vidmar ocenil mojo zbirko, »Čas-kovač« na način, kakor ga od njega ne bi bil pričakoval: kljub temu, da izreka o pesmih zelo ostro sodbo in bi torej že zato, ker je velik del teh pesmi izšel prej ravno v Ljubljanskem Zvonu, bila potrebna podrobna utemeljitev, se v analizo in utemeljevanje proti svoji navadi sploh ne spušča. Taka metoda je za kritika seveda zelo komoda: na ta način lahko vržem v svet o čemerkoli kakršnokoli trditev, pri tem pa imam še to prednost, da me prizadeti ne more zavrniti: čimbolj je sodba splošna, tembolj je nedotakljiva. Se v prav posebni meri velja to za področje estetskih sodb, ker igra tu subjektivnost posebno veliko vlogo; šele podrobna analiza, idejna in formelna, more dati sigurnejših, vsaj do neke meje objektivnih kriterijev. V Vidmarjevi oceni žal takih kriterijev ni. Vse trditve v njej so izrečene ex cathedra, zato je skorajda nemogoče, nanje meritorno odgovorjati. Ako n. pr. kritik trdi, da je vse v prvih dveh ciklih zbirke »slabotno nezanimivo, nekako malenkostno«, bi mu jaz sicer z isto pravico lahko navedel celo vrsto nasprotnih mnenj: Gorinšek je ob prvem ciklu imel občutek, da »zagrabim« (Slovenec, 4. VI. 1929), dr. M. Kovačič ob drugem, da se odlikuje z »izredno prisrčnostjo« (Mariborski Večernik, 18. V. 1929), neznana mi ocenjevalka v »Ženskem Svetu« (1929, str. 219), da so to »pesmi, ki ti že s prvo stranjo prevzamejo dušo«, itd.; ali končno so tudi to subjektivna mnenja, zato je jasno, da na ta način ni mogoče ničesar niti dokazati niti ovreči in da bi vodila taka metoda samo v prazno prerekanje.

Edina pot, ki mi po vsem tem preostaja, je ta, da ob nekaterih podrobnostih osvetlim kvaliteto kritikovega dela, zlasti glede stvarnosti, temeljitosti in poštenosti, in tako po indirektni poti ugotovim njegovo vrednost.

Eden najostrejših očitkov v oceni se glasi: »Kjer se Glaser dotika najbolj kočljivih stvari, postane bralcu značilno neprijetno in celo mučno, kakor to ni drugače mogoče, če ti nekdo pripoveduje intimnosti, ne da bi bil resnično intimen, ne da bi se zavedal njih bistva. To pa je pri Glaserju vedno tako.« V čem so inkriminirane kočljivosti, kritik žal ne pove. Iz zveze je raz-

vidno kvečjemu to, da morajo biti te kočljivosti v prvih dveh ciklih. Ker jih med pesmimi o Pohorju pač ne bo in tudi ne, upam, med pesmimi o sinu in hčerki, preostajajo edino še pesmi o ženi: »Jutranja pesem«, »Impresija pred spanjem« in »V mesečini«. Kako je s kočljivostjo teh treh pesmi, je seveda zopet subjektivna zadeva, zato prosim cenjene čitateljice in čitatelje, naj si ustvarijo sodbo sami. (Kdor morda nima zbirke pri roki — kdo bo tako slabo zbirko kupoval? — najde pesmi v »Ljub. Zvonu«: »Jutranja pesem« in »Impresijo pred spanjem« v letniku 1921., str. 683. in 424., »V mesečini« pa v letniku 1927., str. 578.; takrat namreč pesmi še niso bile kočljive.) Stvar pa ima vendarle tudi svojo objektivno stran. Recimo, da za navedene pesmi Vidmarjev očitek res velja. Veljal bi v tem slučaju za tri pesmi, to je približno ena sedmina prvih dveh ciklov (20 pesmi), oziroma ena enajstina cele zbirke (32 pesmi). In kaj pravi gosp. Vidmar? »To pa je pri Glaserju vedno tako.« Ali je tak način poročanja stvaren in pošten, o tem naj sodi javnost sama.

V koliko je upravičena Vidmarjeva sodba o socialni pesmi »Sanje«, ki da je »malo manj ko otročja«, in o »Elegiji«, ki da je »banalna jeremijada«, o tem iz zgoraj navedenega vzroka ne bom debatiral, čeprav bi lahko navedel o obeh znatno drugačna mnenja; pripomnil bi samo to, da so dejstva, ugotovljena v »Elegiji«, žal resnična (zato Elegija!), da pa mi nikakor ni jasno, čemu naj bi ugotovitev dejstev (pa najsi neljubih) bila banalna. Ne morem pa molčati k naslednji trditvi: »Celo njegova misel na smrt in minljivost je dolgovezna in — dolgočasna.« Tako! Ničesar ne mrzim bolj ko prazno besedičenje, za vsak epitheton si izprašujem vest, ali ni morda neresničen — bodisi premajhen in zato gluh, bodisi prevelik in zato votel —, pa pride vsevedni slovenski kritik in mi očita dolgoveznost! Resnično bi želel, da bi on svoje delo opravljal vsaj približno s tistim čutom odgovornosti, s kakršnim sem ga opravljal jaz. Zakaj sodi in obsoja brez vsakih konkretnih navedb? Kje so tiste dolgovezne pesmi o smrti in minljivosti? Ali je to »Darovanje«? Kako, da ga potem malo pozneje g. Vidmar sam imenuje »lepo pesem«? Ali je to »Moj ded«? Kako, da je potem pesem

doživela že dve kopiji: da jo je posnel Damjan (Pod lipo 1928., str. 81.), posnel Bošte (Pesmi, str. 37.)? Ali se kopirajo dolgovezne in dolge časne pesmi? Morda pa misli kritik »V mesečini«? Dobro — prosim ga torej, naj pesem analizira, a točno: vse od »sijaja« prve kitice, ki napolnjuje mojo sobo, pa preko pogleda v preteklost in bodočnost osrednjih dveh kitic do »sijaja« zadnje kitice, ki je razlit v brezkončnost, tako da v njem izginja oni prvi sijaj trenutnega osebnega doživetja, mikrokozem v makrokozmu. In ako najde pri tem vsaj en verz, ki je odveč, vsaj eno besedo, ki je za pesem prazna in brezposlambna — prosto mu, naj jo zaradi mene ime nuje dolgovezno! Če pa morda »V mesečini« ni po njegovem okusu — zdi se mi, da jo ima na indeksu kočljivosti — lahko isto proceduro izvrši na katerikoli drugi pesmi. Izvzamem edino »Mariborsko legendo«, ker se v njej namenoma poslužujem lagodnega epskega stila. Upam, da kljub tej omejitvi glede gradiva ne bo prišel v zadrego. Kajti ako so dolgovezne in dolgočasne »celo pesmi o smrti in minljivosti«, kakšne pač morajo biti še druge! Vendar bi mu posebe priporočal, naj si ogleda recimo vsaj sledeče pesmi: Domotožje I., Jutro, Jesenska pesem, Jutranja pesem, Hčerki, Na pot, Detinstvo, Meditacija, Pohorski svetniki... Če bo te pesmi prebral pozorno, kakor se kritiku spodobi, bo morda vendarle opazil, da niso samo slučajen zlepek raznih metafer in drugih takih sekundarnih pesniških rekvizitov, ampak da ima vsaka pesem svoje živo jedro, kateremu se pokorno podreja vse drugo v njej, do zadnje besede. Kar pa raste organsko, z živo notranjo strukturo, po ritmu svojega lastnega srca, to, upam, ni niti dolgovezno niti dolgočasno — pa najsi je samo skromen cvet, ki rdi na peščenem robu.

Docela isto velja o naslednjem očitku: »Prav tako pa je brez resničnosti njegovo posuđarjanje odtujenosti vsakdanjemu življenju. To ni osamljenost, marveč enostavno nemoč.« Anti teza, ki jo tukaj stavlja g. kritik, je popolnoma zgrešena in nepotrebna: ne gre niti za osamljenost niti za nemoč — saj vse moje delo raste iz živega resničnega življenja! — gre samo za to, kako v pusti vsakdanjosti najti nekaj lepote in to lepoto pokazati, kako delavnik osolnčiti z odsvitom praznika, dan z odsvitom večnosti. Saj se ta motiv naravnost kot eden vodilnih motivov ponavlja skozi vso zbirko: sedaj kot »zlati mihomohod« oblakov mimo solnca, sedaj kot roža, ki iz trpkega peščenega roba pije živo rdečo

radost, sedaj kot otroška vera, ki zlati sivi pesek...

Ali seveda — vse to bi bil g. Vidmar videl le, če bi bil knjigo bral če že ne z ljubeznijo, pa vsaj z neko primerno pozornostjo. Kakor pa kažejo gornje pripombe, jo je bral hudo površno. Kaj ga je pri tem vodilo namesto ljubezni, o tem jasno — dasi nenameravano — govori konec njegove ocene: ko prizna, da je »Darovanje« lepa pesem, v isti sapi dostavlja: »samo da je narodna«, čeprav natanko ve, da to ni res. Tako potvarjanje dejstev, tak način posredovanja med književnikom in občinstvom more izvirati samo ali iz zlobnosti ali iz literarnega akrobatstva, ki mu je bolj od resnice ljuba efektna domislica, ali pa iz tiste apriorne razpoloženosti, oziroma nerazpoloženosti recenzenta, ki v določeni knjigi že vnaprej vse ve in ima pripravljen zanjo ana thema, še preden jo je odprl. Vse to so motivi, ki jih v pošteni kritiki ne bi smeli srečavati. Da jih vendarle srečujemo, je žalostno; dvakrat žalostno, da jih srečujemo celo pri takem kritiku, kakor je g. Josip Vidmar.

To se mi je zdelo potrebno povedati — sicer pa prepuščam sodbo o stvari sodniku, ki bo enako nepristransko in zato edino pravilno sodil i moje i mojega kritika delo: času-kovaču.

Janko Glaser.

Ivan Albrecht: *Sirota Jerica*. Pravljica v štirih slikah. Samozaložba. Šenkovec 1929. Tisk Br. Rumpret, Krško. Str. 44.

Vsebina sicer znana, obdelana v raznih narodnih pesmih in pravljicah, vendar je znano vsebino Ivan Albrecht zaokrožil po svoje in jo tudi sočno izoblikoval času in namenu primerno. V mladinsko odrski literaturi je knjižica prav dobrodošla, ker s svojo močno etično zamisljivo resnično človeka vzgiba in tudi vzgaja. Drugo izdajo bi moral Albrecht bolj opiliti in bi knjižica veliko pridobila in zaslužila mesto, ki se ji ne more odrekati. Tehnično je pravljica dobro zamišljena in tudi dobro izvedena, verzom se pa nekajkrat pozna, da so stekli prehitro. Eno je pa gotovo, da v Ivanu Albrehtu kljub toliki in vsakovrstni plodovitosti ne manjka resnično umetniško doživetih in podanih momentov in je tudi gotovo, da nam utegne ustvariti delo, ki bo žarišče vse njegove tvornosti. Mladinska scenarična pravljica je posvečena ravnatelju drž. moškega učiteljskega g. Antonu Doklerju.

J. Plestenjak.

Danilo Gorinšek: *Zalostna ljubezen*. V zbirki Ptujске tiskarne je izdal Gorinšek na tridesetih straneh 24 drobčkanih pesem pod zgorajnjim naslovom. Iz naslova samega bi človek sklepal, da pesnik obravnava v zbirki bog ve kako visoke erotične probleme ali pa vsaj tragiko ljubezni, zapuščajóče za sabo mogočne sledove, ki ne posegajo usodno samo v pesnikovo življenje, temveč vplivajo tudi na miselnost in občutke čitateljev. A vsa zbirka ne odgovarja svojemu naslovu; ljubezen, ki jo prikazujejo Gorinškovim verzim, je vsakdanja ljubezen in kljub svetim zastrdilom, da bo večna, gre mimo nas brez tragičnih misli in brez sočuvstvovanja in jutri že ne mislimo več nanjo, ker ji manjka resnične, umetniške tragike in podlage.

Gorinšku ne more nihče odrekati talenta; dovolj ga je pokazal v treh mladinskih zbirkah, dasi je gotovo, da je prenegel in še ni toliko dozorel, da bi mogel pravilno in povoljno presojati svoj talent in ga porabljati dosledno v momentih, ko si mora biti svest svojih vrlin, a še bolj svojih napak. Njegove pesmi napravljajo vtis, da niso utegnile dozoreti v duši, ker se jim je mudilo na papir; idejam se pozna, da poet skoro gotovo ni imel časa, da bi jih poglobil in jih vsestransko premotril. Zato pa imajo njegovi proizvodi neprijetni pečat površnosti in nepočakanosti, a vse to človek še nazadnje prenese, če se ozira na nemirni temperament mladega poeta, ki je še sredi notranjega vrvenja in se v svojem pesniškem stremljenju še ni ustalil za to ali za drugo formo.

»Zalostna ljubezen« je ponesrečen naslov in ni nikakor na mestu, kakor tudi pesemce nimajo bog ve kako visokih idej ali pa novih motivov. Gorinšku teko verzi kakor po studenčku, gladki so in melodijozni in bi zaslužili globočje in višje snovi, kakor je njegova, v knjižici opevana ljubezen. Toda prepričan sem, da se bo prav po tej knjižici njegova duša poglobila in mu bodo iz srca prišle drugačne pesmi, ki bodo zaigle v naši mizerni moderni literaturi nekaj več kakor vsi verzi, ki se nam dandanes ponujajo od vseh strani. In kot nadarjenemu, simpatičnemu poetu je v bodočnosti določena še lepa pot, če se otrese onih napak, ki se jih je do sedaj dosledno držal.

Karakteristično za Gorinška je očitno dejstvo, da prične vsako pesem z naravnost krasno sliko, ki pa je noče zadržati do konca, še manj pa jo razvijati in precizirati. Zato pa pesem

izzveni prazno in z neprijetnim disakordom, ki mora vznemoljiti čitatelja (stran 8, 9, 11, posebno še pesem na strani 12. itd.). A vendar je kljub vsem pogreškam zbirka polna pesniške dikcije, gorke občutenosti in brez futuristične navlake. Tu in tam zazvene celo narodni akordi (stran 16, 18), ki prijetno osvežajo zbirko in jo napravljajo prikupno, da bo vsak mladi človek segel po nji in se ob nji spominjal lastne ljubezni.

J. Vandot.

Miha Maleš: *Rdeče lučke ali risbe o ljubezni*. Ljubljana MCMXXIX. Samozaložba.

Ko sem prvič videl to knjigo in jo površno prelistal, sem jo z nejevoljo odložil. Ne vem, kaj me je motilo in odbijalo, vem pa, da mi ni bila všeč. No, kljub temu je napravila name tak vtis, da sem večkrat mislil nanjo in sem si je začel. Potem sem jo pregledoval in pregledoval in začutil toplino v njej.

Poleg tega, da je knjiga za naš knjižni trg gotovo nenavadna in prav prijetna novost, je njena glavna moč v topli iskrenosti, ki veje iz nje. Ta plaha, včasih skoro sramežljiva erotika, ki se od strani do strani odgrinja čitatelju glavedcu, končno zmaga. In kakor skozi kopreno polagoma spoznaš, da je vsa skromnost linije in ornamenta, ki Maleš ž njo včasih skoro igravkasto razpolaga v teh risbah, tista sila, ki te premaga in osvoji.

Morda sem nerodno povedal, a mislim, vem, da sem prav: Velik del te Maleševе knjige je resnična poezija, nežna, topla lirika. Zlasti po večini ves prvi del. Zakaj je pa med »risbe o ljubezni« uvrstil Maleš strani 79., 81., 83. in 87., tega ne razumem. Zdi se mi, da te filmske zvezde in zvezdniki s klovnom vred prav nič ne spadajo v te »Rdeče lučke«. Pesnitev je zaključena na strani 73. (Konec) — z risbo, ki je morda ena najmočnejših v vsej knjigi. Zato je drugi del knjige — dasi so nekatere risbe jako dobre — celoti le bolj na kvar nego v korist. Moti enotnost in kazi »štimumo«, ki jo napravi prvi del.

Tudi s predgovorom se mi zdi, da ga je Maleš polomil. Borbenost je sicer dota in pravica mladosti, a tale je le malo preveč gorenjska: »Ne govorite o impresionizmu! Historična in muzejska zadeva!« (Str. 14.) Še par jih je razdril v predgovoru. Sicer mu jih niti ne zamerim. Skočil je čez plot. Drugič naj rajši ostane pri risanju in naj pisarjenje pusti pisarjem.

Diskretnost knjige močno kviri ovitek. K sreči je avtor vso to modrost raznih kritik s

svojo fotografijo vred »pritisnil« na ovitek in ne kar na platnice.

Sicer so to že postranske stvari. Knjiga sama je dobra, vredna pozornosti in tako toplega sprejema kakor je topla sama.

I. Albreht.

Fran Roš: *Medved Rjavček*. Povedi za mladino. — Težko je pisati kritiko o mladinski knjigi, prav tako težko kakor pisati mladinsko knjigo. V obeh slučajih se mora človek popolnoma poglobiti v mlado dušo, ki ima svoje posebno obzorje, svoje posebno življenje, ki je tako daleč od naše vsakdanjosti kakor zvezda od petrolejke. Naša mladinska pripovedna literatura je sicer proizvajala mnogo, premnogo materijala, a ni uspela prav nič, ker jo je otroška kritika odklanjala, in prav zaradi tega nimamo še do sedaj knjige, ki bi bila trajna last naše mladine. Mladina sama je dober kritik, v kritiki ne pozna prizanesljivosti in zahteva samo ono, kar je ustvarjenega le zanjo in vzeto naravnost iz onega sveta, v katerem živi in ga popolnoma razume. A takih pristno slovenskih, pristno mladinskih knjig je pri nas bore malo, skoraj nobene; mladina je izbirčna, posebno osnovnošolska, ki ima pravico, da se jo edino šteje med pravo resnično mladino; njene zahteve so velike in delikatne, a kdor ne zna ustreči tem zahtevam, ga mladina brezobzirno zavrže, pa najsi se je o njem oficijelna kritika še tako laskavo in s priznanjem izrazila. Za prav dober primer nam služi Seliškarjev »Rudi«, ki ga je naša kritika prav pompozno proslavljala, a ga je mladina osnovnih šol v svoji naivni, a prav radi tega naravni kritiki odločno odklonila.

Rošev »Medved Rjavček« je po zunanosti in obliki simpatična knjiga in vzbuja takoj pozornost mladine. Prečitalo jo je več fantičev in punčk in radoveden sem bil, kakšno kritiko bodo izrekli. In so jo tudi izrekli, naravnost in brez

fraz. Knjiga jim strašno ugaja zaradi vsebine, oblike in slik, samo take in take napake so v nji in bi bila popolnoma prava, če bi ne bilo teh napak. In človek sam radovedno prečita knjigo in čudno — naenkrat najde vse ono, kar ugaja mladini, in vse ono, kar ji je na poti. Mladina je pravičen kritik in ne pozna laskanja, pa bilo že komurkoli v prilog.

Štiri črtice je podal Roš v svoji knjigi. Prva »Medved Rjavček« je dobra slika živalske naivnosti in človeške samopridnosti; druga »Zelenec« je pravljica in riše nesrečno pohlepno po bogastvu. Obe sta pisani preprosto, v pravem otroškem tonu in duhu in otroci ju čitajo z veliko naslado. Tretja, najdaljša »Zaklad v Hudi strugi« je pa kočljiva, ker opisuje stvari, ki niso prikladne za mladino. Stara Drmeljka je vkljub dobrotljivosti in dobrosrčnosti otrokom smešna figura; čez sedemdeset let je stara, pa se še ženi in to s človekom, o katerem je prepričana, da se ženi z njo samo zaradi njenega zaklada. In svatovanje z očitnim pijančevanjem in s surovostmi je pač preneokusno in za mladino odurno. Raditega mladina črtice ne more prenesti z onim odkritim veseljem kakor prvi dve. Zadnja »Janže se je vrnil« je brez pomena in pisatelj bi bil storil prav, da jo je izpustil.

Roš piše prijeten, preprost jezik s kratkimi, jedrnatimi stavki, ki jih ima mladina tako rada. Čuva se pretiravanj in je naraven, tu pa tam naiven kakor mladina sama, in ne zaide nikdar v pusto in prazno šolsko pridigovanje, kakor je navada skoro pri vseh naših mladinskih pisateljih. Še manj pa je sentimentalen in raznežen ter mamičast kakor so na svojo in otrok nesrečo njegovi, tudi večji in proslavljeni tovariši. Vse to pa je vzrok, da se je s prvo knjigo na vso moč prikupil mladini, ki že radovedno in z veseljem čaka na njegovo drugo zbirko.

Z A P I S K I

† MILAN PUGELJ.

Drobci iz spominov nanj.

Pisati spomine je morda prijetno včasih, pisati o prijatelju, ki se je poslovil na vekomaj, je trpko. V stoterih različicah je pred nami slika človeka, ki nam je bil drag, toda vsako prežene tista mrka zavest: »Ni ga več.«

Kdaj in kako sva se seznanila, niti ne vem. Vem pa, da je takoj izpočetka izginila neprijetna zavesa, ki navadno čuva primerno razdaljo med novimi znanci. Njegova natura je bila topla, skoraj preveč topla in brez pridržkov. O vsem sva naenkrat govorila, kakor da se pozna čisto izza najnežnejše mladosti.

Menda je bilo leta 1914., ko je prišel Pavel Golia iz Trsta. Oton Zupančič je bil tedaj urednik »Slovana«, Pugelj njegov marljiv sotrudnik.

Nekoč sedim pri Zupančiču. Ko se hočem posloviti, me zadrži, češ, da pričakuje obisk jako simpatičnega mladega častnika, ki obeta postati veljaven slovenski poet.

Dasi bi bil najrajši pobegnil (oficirska družba se mi je zdela nekaj strašno visokega in zame, prosjaškega študenta, skoro nekaj nemo gočega), me je radovednost le premagala, da sem ostal. Kmalu sem res zagledal tega »bodočega poeta«. V brezhibni uniformi tedanjega 97. pp., slok in s skrbno eleganco se je kretal tako vajeno in neprisljano da sem ga kar požiral z očmi. Silno imenitno se mi je zdelo potem, ko sva se skupaj poslovila in šla po mestu ter začela — sam ne vem v kakšni zvezi — govoriti o Puglju. Dejal mi je, da je »fejst fant« in potlej sva se naenkrat razvnela v načrtih za nekaj almanah. Ker je izbruhnila vojna, je ostalo pri načrtih.

No, še tisti dan sem krenil k Puglju, pa sem mu začel praviti o novem znanu. Pugelj ga je že poznal in je tudi on potrdil o njem, da je »fejst fant«.

Potem smo presedeli marsikak večer — jaz ko Benjamin med njima. Pugelj, veljaven literat, Golia, eleganten oficir — vsakega sem spoštoval po svoje.

Takrat seveda ni bilo na Puglju še niti sledu bolezn. Vesel in dovtipen je govoril, da ga je

bilo užitek poslušati. O študentovskih letih, o dolenjskih tipih, pa o Novem mestu, o Sušaku, kamor je bil nekoč mimogrede krenil, da bi študiral, pa je le malo poveseležil in spet odšel, ko se mu je kača zaleгла v žepu, vse to je pravil v taki pestri plastiki, da nas je čisto šele jutranja zora opozorila, kako brzo mine noč.

Kakor je pravil, je bil njegov oče sila strog mož, Milan pa živahen pobič. In se je tako večkrat zgodilo, da mu je oče temeljito premeril zadnjo plat, čisto tudi takrat, ko deček tega ne bi bil zaslužil. Vendar mu sin niti v poznejših zrelih letih tega ni zameril, kar se pri grobih naturah rado zgodi. On sploh ni zameril. Ako je videl, da je komu odveč, mu je šel s pota in se ga spomnil k večjemu s kakšnim porednošegavim domislekom, nikdar pa ne z maščevalnostjo.

Z nepopisno ljubeznijo se je oklepal svoje matere. Ko mu je umrla, je bil kakor izgubljen in ves potr. Govoril je o njej prav za prav malo, ali toplo. In ko je njo že davno krila zelena ruša, se je Milanu še tresel glas, kadar jo je omenil. Včasih vem, da mi je bilo vprav tesno, ko je govoril o njej. Iz vsake besede je drhtela takšna topla ljubezen in tolikšna nežnost, da sem ga s tihim občudovanjem skoraj zavidal za tolikšno toplino občutja.

Humor menda tega človeka ni zapustil nikoli. Med vojno, ko so bili časi najtežji, smo prihajali v Ljubljano kakor člani razgnane črede. Kadar je mene usoda zanesla tja, je bila ena prvih poti gotovo k Puglju. Tako nekaj toplega je bilo pri njem, nekaj domačega. Sedel smo in kramljali. Pokojni St. Svetina s svojo častitljivo brado je kaj modroval in ta in oni je prišel — in vse je bilo kakor ena sama družina.

Nekoč — prišel sem bil od nekd v uni-formi — jo primaham k Puglju. Svetina je že sedel tam. Menimo se in pomenkujemo, ko se nenadoma odpro vrata. Nekaj strašno dolgega se nagne v sobo, nekaj orjaško slokega v uniformi tedanjega 2. gorskega strelskega polka, Pugelj pa pravi: »No, vidiš, to je pa Cvetko Goslar!« Ne prej ne slej mi ni ostala nobena scena iz življenja v tako živem spominu kakor trena

tek, ko me je Pugelj na tako svoj način seznanil z Golarjem. Saj ni bilo nič posebnega — ali način, kako je to napravil, je bil tako čisto njegov, da ga niti ne morem opisati. Samo to vem, da smo bili naenkrat vsi v smehu. Smejali smo se vojni in stiski in mizeriji, ki nas je trla vsakega po svoje. Puglja morda še najbolj. Kajti to so bili tisti grenki časi, ko je hodil v »Štefeto kino« v današnjem opernem gledališču brenkat na klavir. Tam si je prislužil hud revmatizem, ki je bil bržkone glavni vir njegove poznejše bolezni.

Tovariški je bil kot malokdo — vsaj na pram mlajšim. Kdor je iskal založnika in omenil Puglju, mu gotovo ni odrekel pomoči. Brez najmanjše sence se je veselil uspehov svojih prijateljev. — Ko je prevzel uredništvo »Slovana«, mu je bil pa vprav mravljinje priden urednik. Kakor čebela je iskal rokopisov, zbiral in izbiral sotrudnike, skrbel za naraščaj in pazil, da je bil v vednem kontaktu z vsem svojim krogom. Kakor neizogibno vsak urednik, si je tedaj tudi on na kopal precej nasprotstev, vendar ga to ni motilo in oviralo. Smehljaje je nosil skupaj. List je notranje rastle in rastle, dokler ga ni v najlepšem razmahu nenadoma zadavila ironija usode. Lastnik lista je začel tiskati Šušteršičevo »Resnico« in Pugelj je na mah odložil uredništvo in odšel z rokopisi vred k »Ljub. Zvonu«.

Oj, po prevratu! Moj Bog, kako je ta človek sanjal v nebesa! Tak realist, kakor je sicer bil, je izgubil tedaj vsa tla izpod nog. Kakor v najsvetejši evangelij je verjel v razmah naše kulture pod okriljem nove svobode in govoril, govoril, upal, čakal — dokler ni pričakal — grdega razočaranja. O tem govoriti je menda še odveč. Nekateri, ki jih je bil vodil kakor koklja piščeta in jih vprav gojil, so mu milo za drago vrnili s tem, da so ga odrivali, kjer so ga mogli. To ga je bolelo kakor morda noben drug udarec ne. Bedo je preganjal s humorjem, takega ravnanja ni mogel premagati s smehom.

V družbi o tem ni govoril. Šele ko je začel bolehati, mi je včasih čisto na samem potožil. Želel je, naj krije molk to ravnanje — Fiat!

Tembolj je bil vesel onih, ki so brez skoraj pijanstva v naturi svoji. Že močno bolan je na posled našel največjo uteho v gledališču — in upam, tudi največ prijateljev. In kakor mu je pred leti slepa usoda prekinila delo pri »Slovanu«, tako ga mu je sedaj pri gledališču: prvič politika, drugič — smrt.

I. Albreht.

Milan Pugelj, čigar spominu je posvečena prva knjiga »Odmevov«, je bil rojen dne 3. januarja l. 1883. v Kandiji pri Novem mestu. Obiskoval je gimnazijo v Novem mestu in na Sušaku. Ker mu je umrl oče, si je moral Pugelj že zgodaj sam služiti svoj kruh in zato je moral prenehati s študijem. Postal je novinar ter je bil nekaj časa tudi urednik »Slovenca«. Že zgodaj pa se je udeleževal tudi kot literat ter zlasti kot novelist. Leta 1910. je postal tajnik Slovenske Maticice, ko pa je bila Slovenska Maticica razpuščena, je izgubil tudi Milan Pugelj svoj kruh. Prevzel je nato uredništvo »Slovana«, v letu 1918/19 pa je bil sourednik »Ljubljanskega Zvona«. Nato je postal tajnik Narodnega gledališča v Ljubljani in si zlasti pridobil velikih zaslug kot režiser. Slovel je kot najboljši slovenski režiser in da je danes ljubljanska drama na tej ponesni višini, ni nemala zasluga pokojnega Puglja.

Nadvse zgodaj se je Milan Pugelj uveljavil tudi v slovenski književnosti. Svoje prve pesmi in povesti je pričel objavljati l. 1902. v »Domu in Svetu« ter bil zvest sotrudnik lista celo vrsto let. V »Ljubljanski Zvon« je pričel dopisovati l. 1903. in bil njegov sotrudnik vsa leta. Pri »Slovanu« je sodeloval od l. 1906. do 1917. Pisal pa je tudi v druge liste in povsodi z uspehom.

Leta 1911. je izdal Pugelj pod naslovom »Mali ljudje« zbirko novel, ki je vzbudila splošno pozornost in ki ima trajno vrednost. Nato so sledile knjige: »Ura z angeli«, »Brez zarje« (1912), »Mimo ciljev« (1914), »Zakonci« (1916 in druga izdaja 1924), »Črni panter«, »Naša leta« (1920) in »Popotniki« (1927). Z vsemi temi deli se je Milan Pugelj proslavil kot eden naših najboljših novelistov in si priboril zelo častno mesto v slovenski književnosti.

Umrli je 3. februarja 1929. v Ljubljani. O njem kot pisatelju prinese »Odmevi« daljšo študijo. Satiro »Jagrovi Jugoslovani« je zložil Pugelj l. 1919. za Peskovega »Kurenta«, ki pa ni izšla, ker je list prenehal.

Mihovil Krušlin, akad. slikar, je bil rojen 4. sept. 1882. v Ključu, Hrvaško. Dopršil je umetniško šolo v Zagrebu. Živel je nekaj časa v Parizu. Na mnogobrojnih kolektivnih razstavah se je pokazal kot izbornega pejsažista (večinoma akvareli). Slikal je pokrajine Dalmacije, Hrvaškega Primorja, Gorskega Kotorja, savskih nižin, Egipta itd.

Da je tudi dober pesnik, priča sonet, ki ga je zložil v Turopolju ob času svetovne vojne in ga prinaša ta knjiga »Odmevov«.

Dragutin Domjanić, je bil rojen 12. septembra 1875. v Krči, blizu Sv. Ivana Zeline na Hrvaškem. Leta 1899. je promoviral na zagrebškem vseučilišču za doktorja prava. Kot preiskovalni sodnik je bil splošno priljubljen kot blaga, pravična duša. Zdaj živi kot višji sodni svetnik v Zagrebu. Bil je več časa predsednik Matice Hrvatske in je še predsednik hrvaške sekcije »Penz kluba«.

Kot potomec starega hrvatskega plemstva je skupaj s pripovednikom Šandorjem Gjalskim, pesnik teh starih plemiških kurij, pesnik lepote preteklih dob in rahločutni pesnik prirode. Posebno pristržne in prikupljive so njegove kajkavske pesmice. Dozdaj so izšle sledeče njegove knjige: »Pjesme« (1. izd. 1909, 2. izd. 1917), »Kipci i popijevke« (1917, II. luks. izd. 1922.), »Izbrane pesmi« (1924, izd. Matice Hrvatske, s predgovorom Vl. Lunačeka), »Sunce i sence« (1927, razkošna izdaja).

»Odmevi« prinašajo njegovi dve najnovejši kajkavski pesmici, ki jih je poslal nalašč zanje.

Ljuba D. Jurković je bil rojen l. 1898. v Benkovcu (Sev. Dalmacija). Študiral je univerzo

v Ljubljani in je zdaj profesor na Srednji teh. šoli. Spisal in izdal je dozdaj novelo »Tri«, zbirko pesmi »Kotarke« in »Smrt Omera in Merime«. Pesem »Neimar« (zidar) je posvetil pok. prijatelju Milanu Puglju.

AŠKERČEVA PROŠNJA DO ŽUPANA HRIBARJA

Uradno poročilo.

Prosim gospoda župana, naj mi dodeli magistratnega slugo, ki zna dobro čitati, da mi bo pomagal knjige spravljati na stelaže; tudi mi mora pomagati pri lestvi, ki je takega sistema, da si človek lahko na najlepši način tilnik zlomi.

V Ljubljani, 10. januarja 1910.

Aškerc l. r.

Rešenje: Ker imajo vsi slugi drugod polne roke posla in ker po mojem mnenju za vrejanje knjižnice sluga potreba ni, ne more se je onostranskej želji ustreči.

10. januarja 1910.

Župan

Ivan Hribar l. r.

Videat gosp. arhivar A. Aškerc.

S. Šantel: EX LIBRIS.

Lesorez

VSEBINA I. KNJIGE:

I. Albreht: † Milanu Puglju. 1. — C. Golar: Čebelarjeva molitev. 1. — Lj. D. Jurković: Neizmar. 2. — J. Kostanjevec: O Milanu. 4. — G. Strniša: Manom prijatelja Milana Puglja. 5. — J. Vandot: Iz Pugljevih mladih let. 6. — R. Peterlin-Petruška: Popotnika. 11. — I. Albreht: Na Golgoti. 12. — A. Aškerc: Poslednje pismo dr. Turnerju. 12. — A. Beg: O gobah. 13. — B. Boroko: Drhtenje v duši. 15. — D. M. Domjanič: Spomen na Ljutomer. 18. — E. Gangl: Sebi. 19. — P. Golia: Uspavanka. 19. — D. Gorinšek: V album. 20. — F. Govekar: Boa. 20. — V. Jerajeva: Fant in deklica. 23. — M. Komanova: Na kmetih. 23. — G. Koritnik: Mornarske pesmi. 26. — M. Krušlin: V Turopolju 1916. 28. — M. Kunčič: Vera. 28. — I. Lah: Cahejev maj. 29. — J. Lavrin: Ruska moderna do velikega prevrata. 40. — F. Lipah: Galicija 1915. 44. — J. Lovrenčič: Obračun. 44. — Ks. Meško: Slovenske gorice. 45. — F. Milčinski: Sožalni poset. 55. — J. Murn: Aleksandrov: Šmarna idila. 58. — J. Plestenjak: Srečanja. 60. — M. Pugelj: Jagrovi — Jugoslovani. 63. — R. Rehar: Vam, ki le slutnja vas plaha pozna! — Na Krasu. 65. — F. Roš: Jesenska storija. 65. — S. Sardenko: Jesenski motiv. — Duša. 69. — J. Selan: Jaz slutim. — Sam... 70. — J. Suchy: Bombay. 70. — K. Špur-Muro: poljska: V zarjah so ceste ležale. — Jesenska. 74. — A. Tomažič: »Bodite ljudje!« 74. — F. Tratnik: Aforizem. 78. — F. Veber: Nekaj misli

o kulturi in civilizaciji. 78. — Dr. J. Vošnjak: Pisma Aškercu. 86. — F. Zbašnik: Breza sanja. — Mimogrede. — Jesenski dan. 90. — Dr. F. Zbašnik: Morje. 91. — F. Žgur: Epitaf Aleksandrovi. 100. — Knjige in listi. J. Glaser: K Vidmarjevi oceni zbirke: Časakovač. 101. — Iv. Albreht: Sirota Jerica (J. Plestenjak). 102. — D. Gorinšek: Žalostna ljubezen (J. Vandot). 103. — M. Maleš: Rdeče lučke (Iv. Albreht). 103. — F. Roš: Medved Rjavček (J. Vandot). 104. — Zapiski. 105.

Slike in vinjete. E. Justin: Naslovna stran. — † Milan Pugelj, bakrotisk (priloga). — M. Pugelj (po fotografiji V. Beštra). 10. — E. Justin: Jesen (lesorez). 11. — Dr. M. Domjanič (po fot.). 18. — Fr. Sterle: Ljubljanski grad (perorisba). 39. — M. Šubic: Študija (lesorez). 64. — M. Maleš: Linoreza. 73. in 89. — S. Šantel: Ex libris (lesorez). 107.

»Odmevi« izhajajo četrtletno v knjigah 6 do 7 pol. Vsaka knjiga je celotna in stane naročena pri upravi 30 Din, v knjigarnah in kioskih 40 Din. Plača se upravi lista potom položnice na poštni čekovni račun št. 15.354. — Uprava in uredništvo »Odmevov« je v Ljubljani, poštni predal 263. — Rokopisov uredništvo ne vrača. Vposlane knjige in revije bodo ocenjene ali vsaj omenjene v reviji. —

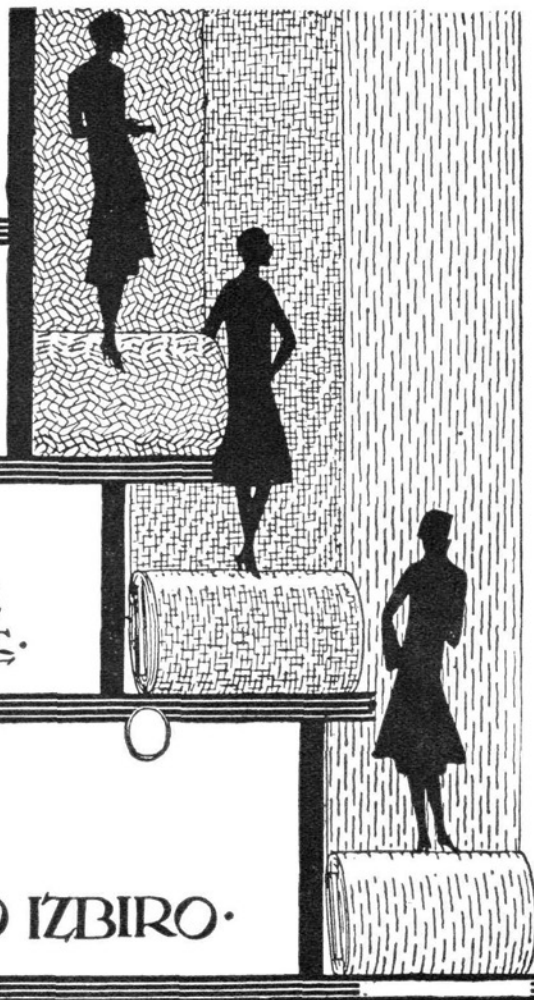
Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravo urednik Radivoj Peterlin-Petruška.
Tiska „Učiteljska tiskarna“ (predstavnik Franc Štrukelj) — vsi v Ljubljani.

ELEGANTNA
·DAMA·

KUPUJE
·ZA PLAŠČ·

VEDNO
·NAJMODERNEJŠE
VZORCE·

O GLEJTE SI
·NAŠO BOGATO IZBIRO·

A. & E. SKABERNE

LIUBLJANA

Novosti za ples in gledališče!

Velour broché
Velour imprimé bédé
Taffetas chiné

Moiré revers
Satin imprimé
Gaze mousseline

Vedno
najnovejše!

Nizke cene!